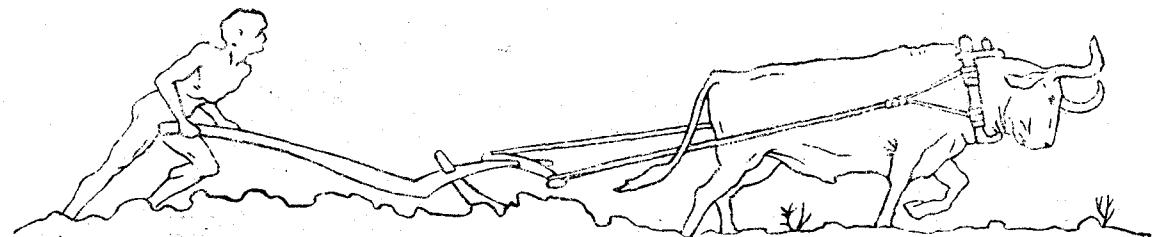

ΠΡΙΝΤΕΖΗΣ

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΔΙΣΣΑΣ

ΥΠΟ Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

ΠΑΝΔΩΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 15-31
ΙΟΥΛΙΟΥ 1907

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΙΣ "ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ,"

Αρχίζοντες «Τὸ βιβλίο τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ» τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου, τὸ ὅποιον προανηγγείλαμεν, δημοσιεύομεν ὡς πρόλογον ὀλίγας γραμμάς ἀπὸ τὰς ὁραιάς σελίδας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Μωρίς Μπαρόρες «Μία αὐτοκρατόρισσα τῆς Μοραξίας», ἐκ μεταφράσεως τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα.

Σ. τ. Δ.

Τὴν αὐτοκρατόρισσ' αὐτήν, ποὺ μὲ μιᾶ φυγῇ ἀδιάκοπη, μὲ ἔνα ριπίδι ἀνάμεσά της καὶ τοῦ κόσμου κ' ἔνα πεπλο ἀπλωμένο ἀπάνω στὴν σκέψη της, πιόρεσε νὰ κρύψῃ ὃς τὴν ὥρᾳ τοῦ θανάτου τὸ ἀριστονύγμα ποὺ ἔπλιασε ἀπ' τὸν ἑσυτό της, θὰ τὴν καμαρώσωμε τῷρα, ἀν δηλατορίσεται στὴν μνήμη ἐνὸς νέου ποιητῆ, ποὺ τὰ περιστατικά καὶ τὸ φυσικό τοῦ τὸν κάμανε ἄξιο νὰ αἰσθανθῇ τὴν φωτιστή της.

Νέα ἡ αὐτοκρατόρισσα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ εἶχε θαυμάσει μὲ τὰ κάλλη τῆς τοὺς λαοὺς τῆς καὶ ὅλη τὴν μεγάλη κοινωνία τῆς Εὐρώπης; μὰ ὅσο κι' ἀν ἔμοιαζε μὲ βασιλισσας παραμυθίου ἡ πρώτη τῆς δομοφία, γιὰ μᾶς στέκει ψηλότερα ἡ στερνή τῆς δοματίου, γιὰ ποὺ τῆς χαρίσανε οἱ πληγὲς τῆς ζωῆς. Ἐμοιαζεν ἔτσι μὲ τὴν αὐτοκρατόρισσα Εὐγενία. Ποιὸς λοιπὸν θὰ μπορέσῃ νὰρνηθῇ τὰ θέλητρα ποὺ ματωμένα δάκρυα καὶ τῆς ζωῆς τὸ σημάδια ἐνώσανε μὲ μιᾶς θεᾶς κάλλη; Στὴν ἀπόγονο αὐτὴν τὸν Βιτελσβούνη τὸ ἔξωτερικά περιστατικά βοηθοῦνε τὶς ἐσωτερικὲς ροπές. Κι' ὁ θανάτος ἔρχεται νὰ δώσῃ ἔνα ὑπέροχη γόνητρο στὴν ψυχὴν αὐτῆν, ποὺ τάλπυται χτυπήματα τῆς Είμαρμένης τὴν είχανε περιτεχνα δουλέψει σὰν ἔνα σπάνιο κ' εὐγενικό ὄλικό.

"Ητανες ἔνας νέος Ἀθηναῖος σπουδαστής ποὺ δούλευε ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ ἀργά τὸ ἀπόρφαδο σὲ μιὰ μελαιγχολικὴ πολικωποκία κάποιου προαστείου τῆς Βιέννης. Μονάχα, ὅταν ζητοῦσε λατινικά κείμενα γιὰ τὴ διδακτορική του διατριβή, δονειεύοτανε κάποτε κι ἀναστέναζε. "Οταν ἔπεφτε τὸ βράδυ, ἔνα κοτσύφι ἔρχότανε κι ἀκουμπούσε στὴν ἀντικρυνὴ στέγη καὶ τραγουδούσε, ὡς ποὺ τὸ σκοτάδι ἔσβινε τὸ μικρούλι του σχῆμα καὶ τὴ μικρή του φωνούλα. Καὶ νὰ ποὺ μιὰ φράσα ἡρθε στὸ νοῦ τῆς Αὐτοκρατόρισσας νὰ μάθῃ τὰ ἐλληνικὰ καὶ μάς ὑποχρεώνει σὲ κάθε τόλμη μὰ τί θάξεις τάχα τὸ ποτῆρι αὐτὸν ἢ τὸ φέρναμε γύρω στὰ χέρια τῶν συμποτῶν τῆς ἀγορᾶς, ποὺ είνε πιὰ μεθυσμένοι ἀπὸ τὰ πρόστυχα πιοτά; Ο Θεός νὰ δώσῃ νὰ μὴ γίνῃ ποτὲ κ' ἡ αὐτοκρατόρισσ' αὐτὴ τῆς μοναξιᾶς φιλολογικὸ θέμα καὶ, καθὼς λένε, μὰ μօρφη αἰσθητική!

Τὰ προτερήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα ἔκεινοῦ ποὺ θὰ γίνη τῷρα δόηγός μας, θὰ τάγανγωρίσετε διαβάζοντας τὴν πρώτη σελίδα τοῦ βιβλίου του, γοητευτική

ἀπὸ νεότητα καὶ δίψα γιὰ κάθε τὶ ἀσχοντικό, αἰσθητικὸ καὶ σπάνιο, μιὰ σελίδα ποὺ μέσα τῆς ἀναγνωρίζομε ἔναν μακρινὸν ἀδελφό, ποτισμένον ἀπὸ ἀνατολισμό, τοῦ δικοῦ μας τοῦ Ιουλιανοῦ Σορέλ. Μὰ τί μιλῶ γιὰ τὸν Ιουλιανό Σορέλ! Νομίζω πὼς διακρίνω τῷρα τὴ νέα 'Εσθήη, διαν λιγοθυμάη μπροστά στὸν 'Ασσουνήρο' νομίζω πὼς ἀκούω τὸν στίχο τοῦ Ρακίνα νὰ ἐμψυχώνῃ τὸ παιδί αὐτό:

'Εσθήη, τὶ τάχα σκιάζεσαι; Δὲν εἰμ' δ ἀδερφός σου; Ο Χρηστομάνος, ὃς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου της, πίστευε στὴν ποιητικὴν αὐτὴν ἀδελφοσύνην. Θὰ ἡτανε λυπηρὸ ἀν μιὰ τέτοια πεποιθηση τὸν ἔκανε νὰ παραλλάξῃ στὸ ἡμερολόγιο τοῦ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ λόγια τῆς Αὐτοκρατόρισσας. Νομίζω ώστόσο πῶς μποροῦμε νὰ ξαναθρύμψουμε μέσα στὴν τεχνοτροπία τοῦ νέου ποιητῆ τὰ ἵδια κινήματα τῆς Ελισάβετ τῆς Βαυαρίας. Καὶ ίσω-ίσα μπαίνομε βαθύνα κ' ἔμεις μέσα στὴν εὐγενικὴν αὐτὴν οἰκειότητα, ἀκολουθώντας τὸν δηγὸν αὐτόν, παραφόρα εὐδαιμόνητον, ποὺ ἀπὸ γενετῆς του κατέχει τὸ γοῦστο γιὰ τὶς πιὸ σπάνιες αἰσθητικές φωνασίες.

... 'Ο Κωνσταντίνος Χρηστομάνος εἶχε τάχα τὸ δικαίωμα νάποστάση ἀπὸ τὸ θεληματικὸ αὐτὸν ἢ πασὲ τὴν ὑπαρξη ποὺ δηγεῖ τῷρα μέσα στὴν πολιτεία τῶν ποιητῶν; Νέος, λαχταρῶντας ἀπ' δύνειρα καὶ γεννημένος νὰ τὰ ντύνῃ μὲ τὴν πορφύρα τοῦ λόγου, δὲν μπόρεσε, κοντά στὴν τόσο ποιητικὴν Αὐτοκρατόρισσα νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ κόψῃ τὴ γλῶσσα του. Ανιστορεῖ καθετὶ ποὺ εἰδεις κι ἀλήθειας ἔρμηνενε σὲ θαυμάσιους φυθμούς τὰ μάγια ποὺ αἰσθάνθηκε. Αναμένονς ἀπὸ ἔνα τέτοιο πλησίασμα, ἀν ἀρπαξε ἔνα κομάτι αὐτὸν ἔνα τέλοκατωμα ποὺ ζητοῦσε νὰ καρι καὶ νὰ γίνῃ στάχτη, πρέπει νὰ τοῦ καταλογίσωμε τὴ συναρπαγή, δηλατορίσει τὴν ἀρπαγήν. Δὲν μπόρεσε νὰ πετάξῃ στὴ θάλασσα τὸ χρυσό ποτήρι, ποὺ μιὰ τυχαία περίσταση τὸν ἔκανε νὰ σώσῃ ἀπ' τὴν ἀβύσσο τῆς λήθης. Δὲν εἰδα δύμως πουλεύει νὰ καταγορήσουν τοὺς φίλους τοῦ Βιργιλίου, γιατὶ δὲ θελήσανε νὰ καταστρέψουν τὴν Αἰγαίου, διποτὸς στὴν κλίνη του θανάτου του εἶχε παραγγείλει σὲ ποιητῆς.

'Άλλοιμονο! "Οσο ζῇ στὸν βαθύν ἄμμο τῆς ἀβύσσου τὸ ποτῆρι τοῦ βασιλέα τῆς Θούλης, ἐφεύρει μέσα μας τὴν αἰλούρη τοῦ μυστριού καὶ μᾶς ὑποχρεώνει σὲ κάθε τόλμη μὰ τί θάξεις τάχα τὸ ποτῆρι αὐτὸν ἢ τὸ φέρναμε γύρω στὰ χέρια τῶν συμποτῶν τῆς ἀγορᾶς, ποὺ είνε πιὰ μεθυσμένοι ἀπὸ τὰ πρόστυχα πιοτά; Ο Θεός νὰ δώσῃ νὰ μὴ γίνῃ ποτὲ κ' ἡ αὐτοκρατόρισσ' αὐτὴ τῆς μοναξιᾶς φιλολογικὸ θέμα καὶ, καθὼς λένε, μὰ μօρφη αἰσθητική!

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

=ΦΥΛΛΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ=

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

Τὸ Μάη τοῦ 1891 δ ἀδελφός μου κ' ἐγὼ μέναμε στὴ Βιέννη καὶ κατοικούσαμε σ' ἔνα μεγάλο σπίτι τῆς "Αλζερστρασσες, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ χτίζουν σὰ στρατῶνες γιὰ εἰσόδημα εἶχαμε νοικιάσει σὲ μιᾶς φτωχῆς νέας γυναικούλας πούτονες ζωντοχήρα, ἐπειδὴ δ ἀντρας τῆς ἥτον κλεισμένος σε φρενοκομεῖο. Στὸ διαμέρισμά μας εἶχε μαζεύμενα δσα ἐπιπλα τῆς ἀπόμεναν ἀπ' τὰ εὐτυχισμένα τῆς χρόνια καὶ ἡ ἵδια εἶχε στριμωχῆσε σ' ἔνα στενὸ καὶ γυμνὸ καμαράκι μαζὶ μὲ τὸ παιδί της, ἔνα κοριτσάκι τριῶν ἑτῶν ποὺ τὸ φώναξε Γκρετίγκα. Αὐτὴ ἡ Γκρετίγκα ἔβαζε τὰ κλάματα μόλις τὴν κύτταζε κανεὶς χωρὶς νὰ τῆς χαμογελάσῃ. Τὰ καλὰ ἐπιπλα τοῦ δωματίου μας καὶ τὸ στενὸ γυμνὸ καμαράκι καὶ ἡ εὐαίσθητη Γκρετίγκα ποὺ εὔρισκε τόσο τρομερὴ τὴ ζωὴ χωρὶς χαμόγελο, δλα αὐτὰ μοῦ φαίνονταν τότε πολὺ συγκινητικά.

Ο ἀδελφός μου Τώνης ἥτον φοιτητὴς τῆς Ιατρικῆς καὶ πλησίαζε νὰ δώσῃ τὶς πρῶτες, μεγάλες, λεγόμενες «αὐστηρές» ἔξετάσεις του. Ἐγώ, δτι τελείωνα τὶς σπουδές μου στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ καὶ σκόπευα τὶς προσεχεῖς παύσεις νὰ τὶς περάσω στὸ "Ινσιμπρουκ γιὰ νὰ ἐπεξεργασθῶ ἐκεῖ, μὲ τὴν ὁδηγία ἑνὸς φημισμένου καθηγητοῦ τοῦ Ιστορικοῦ Δικαίου, τὴ διδακτορική μου διατριβὴ «Περὶ τῶν βυζαντινῶν θεσμῶν ἐν τῷ φραγκικῷ Δικαίῳ». Τὸ χειμῶνα ἐλεγα νὰ πάρω τὸ δίπλωμά μου στὴ Βιέννη.

Ζούσαμε ἀπλὰ καὶ ἡσυχα, γυριζόντας σπίτι προτοῦ κλείσοντας τὴν ἐξώπορτα γιὰ νὰ βυθισθοῦμε στὰ βιβλία μας. Ποῦ καὶ ποῦ νὰ ποῦμε καμμιὰ λέξη δ ἔνας τοῦ ἄλλου, δλόκηρη τὴ βραδειά. Καὶ ὅταν ἀνοίγαμε τὰ παράθυρα, ποὺ ἔβλεπαν σὲ μιὰν αὐλὴν βαθείαν καὶ σιωπηλὴ σὰν ἄβυσσο, μᾶς ἐρχότανε ἀπὸ πάνω ἀπ' τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν δ ὅρονβος τοῦ δρόμου, ἀδυνατισμένος καὶ συγκεχυμένος, καὶ καμμιὰ φορὰ μιὰ λεπτὴ εὐωδία ἀπὸ κάποιο ἀράτο περιβόλι ἡ Ἰσως ἀπ' τὶς γλάστρες ποὺ εἶχε ἀπέναντί μας ἔνα ισχνό, ξανθὸ κορίτσι καὶ τὶς πότιζε κάθε πρωΐ. Καὶ ἐνῶ ἐγὼ ἥμουν καθισμένος μπροστὰ στὸ τραπέζι μου καὶ στὸν κιτρινόφεγγο κύκλο τῆς λάμπας μου καὶ γέμιζα μὲ γράμματα κάτι μικρὰ τετράγωνα χαρτάκια,

ἡ ἔψαχνα σὲ λατινικὰ κείμενα παραπομπὲς γιὰ τὸ «mundium» καὶ τὰ «beneficia ecclesiastica», ξανοίγαν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου μέσ' ἀπ' τὶς γραμμὲς κάποια φωτεινὰ βύθη, τοποθεσίες ἀπὸ εὐτυχισμένες χώρες, ποὺ ποτὲ μου δὲν εἶχα ἴδη ἡ Ἰσως περαστικὰ νὰ πῆρε τὸ μάτι μου, ἀλλ' ἔξιδανικευμένες τώρα καὶ συνθεμένες σὲ εἰκόνες φανταστικές. Ἡτον ἔνα ἀδιάκοπο ταξίδι ἐπάνω σὲ σιγαλὲς φτεροῦγες, χωρὶς κόπο ἡ αἴσθηση τοῦ χρόνου, σὰ νὰ ποῦμε ἡ οὐσία καὶ τὸ ἀρωμα τοῦ ταξιδέματος. Καὶ ἀναστέναζα βαθυὰ ἀπὸ νοσταλγία γιὰ κάτι ἀφάνταστο καὶ ἀνήκουστο. Ο ἀδελφός μου ποὺ παρατηροῦσε τὸνειροπλάνο βλέμμα μου, ἀκίνητο σὰν ταξιδιάρικο πανί στὸ πέλαγος, μοῦ ἔλεγε κάποτε, δταν ἀποφάσιζε νὰ μιλήσῃ.

— Ἄν κάνγις ἔτσι, δὲ θὰ βρῆς ἄκρη. Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ παραδίνεται στὰ αἰσθήματά του: είναι ζεύματα ἀντίθετα ποὺ παρασύρουν κάθε πραγματικὴ σκέψη.

Τὸ πρωΐ νωρίς, δταν ἀνοίγαμε τὰ γυαλιὰ κ' ἐπεφτε στὸ πρόσωπό μας μιὰ πνοὴ δροσερὴ καὶ παρθενικὰ ποὺ μύριζε καλοκαιριάτικην αὐγὴ (σὰν ψέματα μέσα στὴν πόλη!) καὶ τὰ κεραμίδια ἀντίκρου μας χυσσώνονταν, μοῦ ἥτον αὐτὸ σὰν εὐαγγελισμὸς ἑνὸς ἄλλου κόσμου ἄφθαστου καὶ ἀφάνταστου ποὺ τοὺς διφούσεν ἡ ψυχή μουν.

Ἡ νοικουρά μας συχνὰ ἔμπαινε στὸ δωμάτιο μας γιὰ νὰ πῇ κανένα λόγο νὰ ξεπάσῃ. Ο ἀδελφός μου ἔδειχνε μεγάλη δυσαρέσκεια γι' αὐτὴν τὴν ἐνόχληση, ἐπειδὴ, καὶ δταν ἀκόμη δὲν εἶχε βιβλίο ἀνοιχτὸ μπροστά του, ἔξακολουθοῦσε, φαίνεται, νὰ διαβάζῃ στὸ μυαλό του. Ἐγὼ ὅμως μ' εὐχαριστηση πέρισφερόμουν σ' αὐτὲς τὶς διαχύσεις, ἐπειδὴ ἥθελα νὰ ξεγελάσω τὸ αἰσθήμα τοῦ καιροῦ ποὺ περνᾶ καὶ νὰ ξεχάσω τὴ μικρόπρεπη πραγματικότητα τῆς ζωῆς μουν.

Αμέσως μετὰ τὸ φαγητὸ στὸ φοιτητικὸ ξενοδοχεῖο μας, ξαναγύριζα σπίτι κ' ἐπιανα τὴν ἐργασία, ἐνῶ ἔξω δλα γυάλιζαν στὸν ἥλιο τόσο χαρούμενα καὶ τὰ περιβόλια ἥταν κατάχλωρα ἀπὸ τὰ νέα φυλλαράκια καὶ γεμάτα ἀνθισμένες πασχαλιές, ὃς ποὺ ἀρχιζε νὰ βραδυάζῃ. Τότε κάθε μέρα ἐρχόταν'

ένας κότσυφας καὶ καθότανε στήν κορυφή τῶν κεραμιδιῶν ἀντίκρου μας καὶ σφύριζε καὶ τραγουδᾶσε ὥρες δλόκληρες μέσα στὸ σύνθαμπτο τὸ δειλινοῦ, πάντα στὴν ἴδια κορυφὴ τῶν κεραμιδιῶν, πάντα τὴν ἴδιαν ὥρα, ὃς ποῦ ἔπειτε τὸ σκοτάδι κ' ἔσβυνε τὸ μικρό του σχῆμα καὶ τὴ φωνὴ του. Τὸν περιμέναμε τὸν κότσυφα μὲ πάθος, ὁ ἀδελφός μου κ' ἔγώ. Δὲ μιλούσαμε γ' αὐτόν, καὶ ὅμως εἴμαι βέβαιος, ὅτι ἀνδρὸς Τάνης γύριζε τακτικὰ αὐτὴν τὴν ὥρα, ἀμα εἶχε βγῆ ἔξω, ἦτονε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ τραγοῦδι τοῦ κότσυφα.

Μιὰ μέρα τοῦ λέω, ἐνόσῳ δὲ κότσυφας τραγουδᾶσε.

— Δὲν αἰσθάνεσαι πόσο μονότονα καὶ χωρὶς χαρὰ περνᾶ ἡ ζωὴ μας; μοῦ φαίνεται πὼς τὴν ἄκοντα νὰ κυλᾶται ποταμάκι.

Καὶ αὐτὸς μοῦ ἀπαντᾷ:

— Δὲν πρέπει νὰ συλλογίζεται κανεὶς τέτοια λυπηρὰ πράματα.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς δυό μας, αὐτὸς ἦτον πάντοτε δὲ πιὸ φρόνιμος κ' ἔγώ δὲ πολαβός.

“Εξαφνα συνέβηκε κάτι δλωσδιόλου ἀπόδοπτο καὶ ἔχωριστό.

“Ενας λακές ἔφερε ἔνα γράμμα τοῦ Νικολάου Δούμπα, ποὺ ἦτον ἔνα ὑψηλὸν ὑποκείμενον, γνώριμός μας καὶ μάλιστα λίγο συγγενής. Δὲν ἔρω τί ἀπόγινε τὸ γράμμα, ἀλλὰ θυμάμαι πὼς ἔγραψε καθαρὰ καὶ ξάστερα, ἔνας ἀπὸ τοὺς δυό μας νὰ πάῃ ἀμέσως στὴ «Χόρμπουργκ»¹ καὶ νὰ παρουσιασθῇ στὸ βαρδώνο Νόπτον, αὐλάρχην τῆς Α. Μ. τῆς Αὐτοκρατείρας, ἐπειδὴ ἡ Αὐτοκρατείρα ζητοῦσε ἔνα νέον “Ελληνα, ποὺ νὰ τῆς μαθαίνῃ ἐλληνικὰ καὶ νὰ τὴ συνοδεύῃ μερικὲς ὥρες στὸν περίπατο, καὶ εἶχαν συστήσει ἐμάς.

Γιὰ πολλὴν ὡρα κυττάζαμε δὲν τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ λέμε λέξη. Ξέραμε κάπως συγκεχυμένα, ὅτι ἡ Αὐτοκρατείρα μάθαινεν ἐλληνικά. Τὴν ἐποχὴ ποὺ πέθανε δὲν Ἀρχιδούλης Ροδόλφος εἶχαμε διαβάσει στὶς ἐφημερίδες διάφορες λεπτομέρειες γ' αὐτήν· ἔκτοτε δημοσίες δὲν ἀσχολήθηκαμε διόλου μὲ τὸ πρόσωπό της. ’Εξ ἄλλου δὲν εἶχαμε καὶ καιρὸς γιὰ τέτοια πράματα.

— Βλέπεις, είπα τέλος πάντων στὸν ἀδελφό μου, δὲν ἔχω δίκαιο νὰ λέω ἔγώ πὼς κάθε φορά ποὺ χτυπᾶ δὲ ταχυδόμος τὴν πόρτα μας, εἶναι ἡ Είμαρμένη ποὺ στέκει ἀπ' ἔξω καὶ θέλει νὰ μπῇ. “Ω! τί τρομερὲς ποὺ εἶναι αὐτὲς

οἱ στιγμές, δταν ἀνάμεσ' ἀπ' τὴ Μοῖρα καὶ τὰ θύματά της δὲν ὑπάρχῃ παρὰ μόνο μιὰ σανίδα!

— Τὸ βέβαιον εἶναι δτι ἔσυ θὰ πᾶς, ἀποκριθήκειν ὁ ἀδελφός μου.

— Τρελλάληρκες; ξεφώνισα ἔγδ. “Ακουσες πολὺ καλά, δτι πρέπει νὰ τὴ συνοδεύῃ κανεὶς ὥρες δλόκληρες στὸν περίπατο. Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔβαλε στὸ νοῦ της κανένα δρομέα τῶν Ὁλυμπιακῶν ἀγώνων. Κ' ἔγώ, μὲ τὸ σῶμα μου! ’Απὸ ἐμᾶς τοὺς δυό, τουλάχιστον ἔξωτερικῶς, ἔσυ φαίνεσαι ὁ πιὸ γερός.

— Ἐγώ! Θὰ τρομάξῃ, δταν μὲ δῆ τόσο κοκκαλιάρῃ!

— Μὰ δπωσδήποτε ἔσυ κανεὶς τὴν πιὸ καλὴ φιγοῦρα!

— “Άλλο τίποτα; εἶπεν ὁ ἀδελφός μου. Κ' ἔπειτα ἔγώ δὲν ἔχω καιρό! Τέλος πάντων, ἔσυ ξέρεις καὶ μιλεῖς καλύτερα.

Πολλὴν ὡρα φιλονεικούσαμε, δὲ καθένας μας ζητῶντας νὰ βάλῃ σὲ κατάλληλο φῶς τὰ δχι καὶ τόσο ἔχωριστά προτερήματα τοῦ ἄλλου, γιὰ νὰ κρυφτῇ δὲν δική του ἀνεπάρκεια. Τέλος πάντων ἔπειτα τὸν ἀδελφό μου νὰ πάῃ αὐτὸς στὸ παλάτι. “Οταν γύρισε ἦτον πολὺ συγκινημένος γιὰ τὴ μεγάλη καλοσύνη μὲ τὴν δροσία τοῦ φέρθηκε ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης δὲ βαρδώνος Νόπτον. Μοῦ διηγήθηκε δτι, ἀπὸ αὔριον, κάθε μέρα στὶς δέκα τὸ πρωΐ θάρχεται μιὰ ἀμάξα τῆς Αὐλῆς στὸ σπίτι μας νὰ τὸν παίρνῃ καὶ θὰ τὸν ξαναφέρνῃ τὸ βράδυ. ’Άλλ’ ἐνόσῳ μοῦλεγεν, αὐτὰ εἶχε μιὰν ὄψη σὰ ζεματισμένο σκυλί. Καὶ ἔγώ αἰσθανόμοντας ἔνα παράδοξο αἰσθημά, ἀνάμικτο ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴν εὐτυχία του κ' ἔναν κάποιο θαμπό καῦμό, ἔπειδὴ ἔλεγα μέσα μου μὲ θλιμένη υποταγὴ στὴ θέληση τῆς Μοῖρας, δτι ἡ εὐτυχία εἶχε μπῆ στὸ δωμάτιον αὐτό, ἀλλὰ πέρος ἀπὸ κοντά μου χωρὶς νὰ μ' ἀγγίξῃ, γιατὶ δὲ μοῦτον προορισμένη.

“Οταν γύρισε, διάβασα στὰ χαρακτηριστικά του κάτι ποὺ εἶχε πολὺ βαθυά αἰσθανθῆ καὶ ποὺ τὸ ὑπόφερε σχεδὸν μὲ πόνο. Τὸ στόμα του ἦτον συσπασμένο σ' ἔνα ὠχρόσβυστο χαμόγελο ποὺ ἔμοιαζε περισσότερο σὰ βαστηγμένη κλάμα παρὰ σὰν κάθε τι ἄλλο. Κι' αὐτὸ τῷχει πάντα, δταν τὸ συμβαίνῃ τὸ ἔκτακτο καὶ τὸ ἀπρόοπτο: μιὰ εἰδῆσις ποὺ δὲν περιμένει, μιὰ μεγάλη δυστυχία, ἀκόμη καὶ ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου φέρνει τὸ οἰκτρόν αὐτὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη του, ἐνῶ σὲ δλα τὰ ἄλλα συμβάντα τῆς κοινῆς ζωῆς βαστᾶ μιὰν αὐστηρὴ σοβαρότητα. Τοῦ ἔκανα διάφορες ἐρωτήσεις, ἀλλὰ στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε σχεδὸν τίποτα νὰ μοῦ διηγήθῃ. ’Εννόησα, δτι τὴ στιγμὴ αὐτή περιφρονοῦσεν ἔξ ἐντάκτου δλες τὶς συνειθισμένες λέξεις ὡς ἀκατάλληλες, ἔπειδὴ δὲ φθάνουν τόσο βαθυά. Τέλος πάντων εἶπε μόνο:

— Ήτον παρὰ πολὺ καλὴ μαζί μου. Εἶναι πολὺ πιὸ ωραία παρὰ στὶς εἰκόνες της: εἶναι οἱ στιγμές, δταν ἔννοούσαμε, δτι μᾶς εὐαγγέλιζαν τὸ

τὶ θὰ μᾶς ἤτον Ἐκείνη μιὰ φορά, ἀμα θὰ ἐμπαινε στὴ ζωὴ μας...

Πᾶντες πιὰ οἱ χιμαιωνικὲς τοποθεσίες ποὺ ξεπρόβαλλαν ἀνάμεσα τῶν γραμμῶν τῶν βιβλίων μου μαζὶ μὲ τὶς βραδυνὲς συναυλίες τοῦ κότουφα καὶ ποῦ ὅρεξη πιὰ (μὰ καμμία!) γιὰ τὶς φλυαρίες τῆς νοικοκυρᾶς μας. Μιὰ μεγάλη ἀνησυχία εἶχε πέσει στὴ λίμνη τῆς ζωῆς μου καὶ εἶχε θολώσει τὰ κοιμισμένα τῆς νερά. Μὲ ἀγωνία περίμενα καθέ μέσοδο. «Οι ἀνθρώποι, εἶπε, θέλουν ἔτσι καὶ εἶτι νὰ γελιούνται καὶ οἱ μικρὲς δόσεις βλάπτουν δλιγάτερο» . . . Μὲ ρώτησε, ἀν μελετῶ πολύ, κ' ἔγώ τῆς εἶπα, δτι ἔχω ἀκόμη μὲ δώσω ἔξετάσεις σὲ εἴκοσι μαθήματα καὶ δτι μοῦ μένουν νὰ μάθω ἀπ' ἔξω τουλάχιστον δέκα χιλιάδες σελίδες, καὶ αὐτὴ τότε ξεφώνισε σιγά: «Μὰ αὐτὸ εἶναι τρομερόν!»

— Εγώ τοὺς μάλωσα:
— Τὶ ἔκανες καλέ!

— “Ε καὶ; μπορεὶ νάποτανθῇ σὲ σένα ἀν δέλλῃ.

Αὐτὴν τὴ βραδυὰ τὴν περάσαμε σὰν έօρτη. Στὴν ἀρχὴ δὲ ἀδελφός μου θέλησε νὰ κερδίσῃ τὶς χαμένες του δρες καὶ ἀρχισε νὰ διαβάζῃ μὲ λύσσα τὰ βιβλία του, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ καταφέρῃ οὔτε μιὰ σελίδα. Ετσι ἀποφασίσαμε νὰ βγοῦμε ἔξω. Ως τὶς ἐνδεκα περασμένες μείναμε στὸ καφενεῖο, δπου ξεφυλίσαμε καὶ διαβάσαμε δλα τὰ εἰκονογραφημένα περιοδικά καὶ δσες ἐφημερίδες ηδραμε.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, ἡ ἴδια ίστορία. Η πορτιέρισσα ἀνέβασα στὰ χαρακτηριστικά του κάτι ποὺ εἶχε πολὺ βαθυά αἰσθανθῆ καὶ ποὺ τὸ ὑπόφερε σχεδὸν μὲ πόνο. Τὸ στόμα του ἦτον συσπασμένο σ' ἔνα ὠχρόσβυστο χαμόγελο ποὺ ἔμοιαζε περισσότερο σὰ βαστηγμένη κλάμα παρὰ σὰν κάθε τι ἄλλο. Κι' αὐτὸ τῷχει πάντα, δταν τὸ συμβαίνῃ τὸ ἔκτακτο καὶ τὸ ἀπρόοπτο: μιὰ εἰδῆσις ποὺ δὲν περιμένει, μιὰ μεγάλη δυστυχία, ἀκόμη καὶ ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου φέρνει τὸ οἰκτρόν αὐτὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη του, ἐνῶ σὲ δλα τὰ ἄλλα συμβάντα τῆς κοινῆς ζωῆς βαστᾶ μιὰν αὐστηρὴ σοβαρότητα. Τοῦ ἔκανα διάφορες ἐρωτήσεις, ἀλλὰ στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε σχεδὸν τίποτα νὰ μοῦ διηγήθῃ. ’Εννόησα, δτι τὴ στιγμὴ αὐτή περιφρονοῦσεν ἔξ ἐντάκτου δλες τὶς συνειθισμένες λέξεις ὡς ἀκατάλληλες, ἔπειδὴ δὲ φθάνουν τόσο βαθυά. Τέλος πάντων εἶπε μόνο:

— Ήτον παρὰ πολὺ καλὴ μαζί μου. Εἶναι πολὺ πιὸ ωραία παρὰ στὶς εἰκόνες της: εἶναι

¹ Hofburg, τὸ αὐτοκρατορικὸ παλάτι.

ταν ἔφθασαν πάλι στὸν πύργο, ἥτον μούσκεμα. Ἡ Αὐτοκράτειρα διάταξε νὰ τοῦ δώσουν ἄλλα φορέματα καὶ νάνάψουν φωτιὰ στὸ δωμάτιον δπον ἔμενε. Ἡτον ἀναγκασμένος νὰ καθήσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ περιμένῃ ὡς ποῦ νὰ στεγνώσουν τὰ ροῦχα του. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἔστειλε δύο φορές νὰ φωτήσῃ μῆπως κρύωσε.

— “Ολα ὑποφέρονται, ἔλεγε τὸ βράδυ, νὰ μὴν ἥτον μόνο αὐτὸ τὸ τρομερὸ ἀμάξι τῆς Αὐλῆς! Ὁλος δύκοσμος μὲ κυττᾶζε σὰ φάντασμα. Στὴ Μαριαχίλφερστρασε πρὸ πάντων, στὴν ἐπιστροφῇ, εἶναι ἀληθινὸ μαρτύριο!

Τὴν ἄλλη μέρα, μόλις ἥρθε σπίτι, μοῦ φωναξε ἀπὸ τὸ κατῶφλι τῆς θύρας:

— Αὔριο θὰ πᾶς ἐσὺ στὴν Αὐτοκράτειρα, θέλει νὰ σὲ γνωρίσῃ.

— Τῶκανες ἐπίτηδες, εἴπα, ἐπειδὴ ἔχεις νὰ μελετήσῃς.

— “Οχι, ἄλλα μόνο τῆς μῆλησα γιὰ σένα καὶ δταν μ' ἀποχαιρέτησε μοῦ εἶπε δυὸ φορές: «Μὴ λησμονήσετε νὰ πῆτε στὸν ἀδελφό σας, δτι αὔριο μπορεῖ νὰ ἔλθῃ αὐτὸς στὴ θέση σας»

Ἐνας θαλαμηπόλος μὲ μαύρην οἰκοστολὴ μὲ ὑποδέχθηκε στὴν κιγκλιδωτὴ θύρα τοῦ πάρκου καὶ μοῦ εἶπε, δτι ἥ Αὐτῆς Μεγαλειότης μὲ παρακαλοῦσε νὰ τὴν περιμένω στὸν κῆπο. Μὲ δδήγησεν εἰς ἔνα ἀπὸ πρὸν δρισμένο μέρος τοῦ πάρκου, πλησίον τοῦ πύργου, καὶ μ' ἀφῆκεν ἐκεῖ μονάχον, ἀφοῦ μούκαμε μὰ βαθύτατη ὑπόκλιση.

Μεταφερμένος ἔτοι ἔαφνικὰ ἀπὸ τὴ σταχτερὴ ἀτμοσφαῖρα τῆς ταπεινῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς πόλεως σ' αὐτὸ τὸ κλεισμένο αὐτοκρατορικὸ περιβόλι, δπον οἱ κοινοὶ θνητοὶ δὲν πατοῦσαν ποτὲ τὸ πόδι τους, ταραγμένος ἀπὸ τὴν ἀναμονὴ ἐνὸς κρίσιμου συμβάντος τῆς ζωῆς μοῦ, βρέθηκα, μπορῶ νὰ πῶ, ἔξω ἀπ' τὰ δριαὶ τῆς συναισθήσεως καὶ τοῦ ἔγω μοῦ. Μοῦ ἥτονε σὰ νὰ συνέβαιναν δλ' αὐτὰ σ' ἔνα δλλο πρόσωπο καὶ δμως αὐτὸ νὰ ἥμουν ἔγω. Εἴχα τὸ αἰσθημα, δτι δνειρεύμονυν ἔνα παραδίξο καὶ θελκτικὸ δνειρό καὶ φοβόμονυν μῆπως σβύσῃ πολὺ γρήγορα: ἔξ ἀλλον ἥ ἀνυπομονησία γ' αὐτὸ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἔρθῃ μὲ βασάνιζε ὑπερβολικὰ καὶ δὲν ἔβλεπα τὴν ὁρα πότε νὰ ἔνπνήσω.

Δὲ γνώριζα τὴν Αὐτοκράτειρα παρὰ ἀπ' τὶς εἰκόνες της ποὺ τὴν παράσταιναν σχεδὸν πάντα μὲ τὸ στέμμα στὸ κεφάλι.

μουν γεμάτος ἀπὸ μιὰν ἀνέκφραστη συγκίνηση. Πλησίον μου στεκόταν⁷ ἔνα δεντράκι ποὺ ἔτρεμε δλόκληρο καὶ αὐτό, μιὰ μιμοῦ ἀνθισμένη σ' ἀπειρα χρυσᾶ σβολαράκια. Ολόγυρα βούτζαν πλήθος μελίσσια. Μοῦ φάνηκε, δτι δλα αὐτὸ τὰ χρυσᾶ σβολαράκια, ἔκτος ἀπ' τὴ μεθυστικὴ τους εὐθωδία, ἔχυναν καὶ ἔνα χρυσὸ χαμόγελο· βέβαια δὲν ἥξεραν, δτι βρίσκονταν ἔδω ἀλλο τόσο γιὰ μένα δσο καὶ γιὰ τὶς μέλισσες, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἥ ὅψη τους, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἥ πνοή τους νὰ μοῦ κάμουν τὴν ὁραν αὐτὴ πανεύοσμη καὶ ἀλησμόνητη, δσο καὶ γιὰ νὰ χαρίσουν τὸ μέλι τους στὰ μελίσσια. Καὶ σὰν τὰ μελίσσια, τὸ αἷμα μου βούτζε στὰ μηλίγγια μοῦ, ἔνω ἔλεγα στὸν ἔαυτό μου: «Νὰ ἔνας κόσμος ποὺ ζῇ χωρὶς ἔμενα, ποὺ φαίνεται πῶς οὕτε καὶ μὲ γνωρίζει καὶ δμως ἀπὸ ἀμέτρητα μάκρη μὲ καλεῖ καὶ μὲ προσμένει!»

Ἐνατζῶ πάλιν, μαγευτικά, τὴν ποίησην αὐτῆς τῆς ὁρας, τῆς γεμάτης θεσπέσιαν ἀγωνία, ποὺ μὲ συνεπῆρε μακρὺ ἀπ' τὸν ἔαυτό μου, σ' ἔναν δρίζοντα μυστηρίου χωρὶς δριο, ποὺ μ' ἔρριξε σὲ μιὰν ἀβύσσο, τόσο πού, δταν πάλι συνήθυμα, αἰσθάνομον σὰ νὰ μ' εἰχε σηκώσει ἔνα μεγάλο κῦμα ἀπὸ τὸν πρασινόφεγγο καὶ ἀδύμιστο βυθὸ μιᾶς θάλασσας καὶ νὰ μ' εἰχε φέρει σ' ἔναν ἔνον καὶ ἔχασμένο γιαλὸ τοῦ νησιοῦ τῆς Ζωῆς. Καὶ ἔνσφ στεκόμονυν ἔτσι δά, ἥ ψυχὴ μου δλοένα περισσότερο γέμιζε ἀπ' τὴ βεβαιότητα πῶς ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ δὰ ἔβλεπαν τὰ μάτια μου δ,τι πολυτιμότερο εἶχε νὰ μοῦ φανερώσῃ ἥ ζωή μουν.

Διὰ μιᾶς βρέθηκε μπροστά μου ΕΚΕΙΝΗ, χωρὶς νὰ τὴν ἀκούσω νάρθη, μαυροφόρα καὶ λυγερὴ σὰν κυπαρίσσι.

Πρὸν ἀκόμη μ' ἀγγίξῃ ἥ σκια τῆς γιὰ νὰ μὲ κάνῃ νὰ πεταχτῷ τρομαγμένος ἀπὸ τὸν περιφέρειο ποὺ μέσα τοῦ χανόμουν, αἰσθάνθηκα τὸ πλησίασμά της, καὶ αὐτὸ τὸ αἰσθημα, ἀν καὶ γεννήθηκε συγχρόνως μὲ τὸν ἔρχομό της, μοῦ φάνηκεν δως νὰ ὑπῆρχε στὴν ψυχὴ μου πρὸ πολλοῦ, δως νὰ εἴχα ζήσει μαζὶ του δρες καὶ χρόνια. Στεκόταν⁸ ἔνωπιόν μου λίγο γερμένη πρὸς τὰ ἔμπρός τὸ κεφάλι τῆς ξεχωρίζει ἀπ' τὸ βάθος μιᾶς λευκῆς διαφρέλλας, διάφρεγγης ἀπ' τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ποὺ ἔκαναν σὰ μιὰ φωτεινὴ καταχνιά, σὰ φωτοστέφανο γύρω στὸ μέτωπό της. Μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι κρατοῦσεν ἔνα μαῦρο ριπίδι, ἔλαφρὸ ἀκουμπισμένο στὸ μάγουλο. Καὶ τὰ μάτια της, χλωμόχρυσα, μὲ ἀτένιζαν ἀκολουθῶντας τὶς γραμμὲς τοῦ προσώπου μου, ζωντανὰ ἀπὸ τὸν πόθο νάνακαλύ-

ψουν ἐπάνω του κάτι. Ήδραν ἀρα γε αὐτὸ ποὺ ζητοῦσαν; Μήπως ἀργότερα μόνο μοῦ χαμογέλασαν, ἥ μὲ τὸ πρῶτο συναπάντημα μὲ φώτισαν μὲ τὶς γελαστές τους ἀκτῖνες;

Τὴ στιγμὴ ἔκεινη δὲν εἴχα καιρὸ νὰ συλλογισθῶ τέτοιο πρᾶμα, καὶ τὰ συναισθήματα ποὺ τόσο καθαρὰ διακρίνω τώρα, δὲ ζουσαν τότε μέσα μου παρὰ μόνο θαμπά, συγκεκυμένα καὶ ἀσυναίσθητα. “Ἐνα δμως ἐννόησα ἀμέσως: ἥτον Αὐτῆ! — καὶ συνάμα ἀπόρησα βαθυά: τί λίγο ποῦ ἔμοιαζε μ' δσες φωτογραφίες της εἴχα ίδη! Ἡτον δλωσδιόλου ἀλλοιώτικη καὶ μολαταῦτα ἥτον ἥ Αὐτοκράτειρα. Καὶ μέσα μου ἔλεγε μιὰ φωνὴ πῶς αὐτὴ ἥ αὐτοκράτειρα δὲν ἥτον μόνο μιὰ αὐτοκράτορισσα, ἀλλ' δτι βρισκόμονυν μπρὸς σὲ μιὰν ἔμφραντη ἀπὸ τὶς πιὸ ίδανικὲς καὶ τὶς πιὸ τραγικὲς τῆς ἀνθρωπότητος. Τὶ μίλησα τότε; Ντρέπομαι νὰ τὸ ξαναθυμίσω στὸν ἔαυτό μου: κάτι φράσεις ἀνακατωμένες, λόγια μασημένα γιὰ τὴν εὐτυχία μου καὶ τὴν ψηφῆτη τιμή.... Ἐκείνη δμως μὲ βοήθησε νὰ μὴν πνιγω στὴν πρώτην αὐτὴν τρικυμία, καὶ εἴπε, πάντα μὲ τὶς φωτεινὲς ἀκτῖνες τῆς καλοσύνης στὰ μάτια της.

— “Οταν οἱ Ἑλληνες μιλοῦν ἔλληνικὰ είλναι σὰ μουσική.

Κ' ἔπειτα πρόσθεσε:

— Σήμερα θὰ πᾶμε ἔως τὸ τέλος τοῦ κήπου. Θὰ ίδουμε πολὺ μεγάλα καὶ ὁραῖα δένδρα καὶ θάπολαύσωμε μιὰ θέα μαγευτική.

Αὐτὴν τὴν πρώτη μέρα δ περίπατος στὸ πάρκο τοῦ Λαΐντες βάστηξε περισσότερο ἀπὸ τρεῖς δρες.

Τὶ εἴπαμε ὅλες αὐτὲς τὶς δρες; “Οταν θέλω νὰ τὸ θυμηθῶ, πνίγεται κάθε λεπτομέρεια σὰ μέσα σ' ἔνα σύννεφο εὐτυχίας, ἀφραστα. Τέτοια είναι ἥ αἰσθησις τοῦ δνειρεμένον ποὺ ξυπνᾷ ποτισμένος γλύκα δως τῆς πειὸ βαθείες ρίζες τῆς υπάρχεσών του, τὸ στήθος του γεμάτο σὰν ἀπὸ ἀνθινή εὐθωδία, καὶ δμως δὲν ἔρει πιὰ τὶ δνειρεύτηκε. Κ' ἔπειτα αὐτὴ ἥ ἀξέχαστη αἰσθητικότητας τοῦ ἔξω κόσμου γύρω μας ἔκεινη τὴν ἥμέρα! ” Άλσος μαγευτικὸ ποὺ μαζὶ ἀγκαλιάζεις, ἀλησμόνητο καὶ σὺ ἔπειδη τραγουδοῦσες τὴν ἔσωτερη μου μιλιά, ἔπειδη οἱ γραμμὲς καὶ τὰ χρώματα σου ἥτανε σὰν δσα μέσα μου τραγουδοῦσαν. “Ἐτοι κ' ἔγω πίστεψα σχεδόν, δτι η πιὸ ἐνδόμυχη ὑπόστασις τοῦ είναι μου εἴχε σκορπιστῇ καὶ μεταμορφωθῆ μαγικὰ σ' δλα αὐτὰ τὰ θαύματα: στὴ δροσιὰ τῆς αὐγῆς, στὸ ζωντανὸ δίχτυ τῶν ἀκτῖνων τοῦ ἥλιου, στὸ πράσινο μυστήριο τοῦ δάσους, σ' δλες τὶς

φωνὲς ποὺ ἔθιγαν μὲ μουσικὲς φτεροῦγες τὴν ἀκοὴ καὶ τὴν ψυχὴ μου. Αὐτὴ ἥ περιπλάνησις ἀνάμεσα σ' ἀνοιχτόχρωμους κορμοὺς ἀπὸ δξιὲς καὶ σημύδες, αὐτὸ τὸ βύθισμα μὲς τοὺς μενεχεδένιους ἥσκιους τοῦ παραμυθιοῦ ποὺ σὰν χρόπιαστοι παραμερίζαν στὰ βήματά μας, στ' ἀθόρυβά μας πατήματα ἐπάνω στὸ μαῦρο ύγρὸ χῶμα, τὸ στρωμένο πλατειὰ μὲ βρῦνο, ποῦ ἀπὸ μέσα μεγάλα μανιτάρια τὸ κεφάλι τους νὰ μᾶς δοῦνε νὰ περνοῦμε, ἐπάνω στὰ σαπισμένα φύλλα τοῦ ἀλλού φμινοπώδου, ποῦ κάτω τοὺς ἀκόμη ἀνθίζαν μενεχέδες. Καὶ ἔξαφνα, ἔνα μεγάλο δέντρο, δλομόναχο, ἔχυνε στὶς ἔρημιες γύρω του μιὰν ἔεφωνητὴ ἀγαλλίαση, ψέλνοντας μ' δλες του τὶς κορφές — μοναδικὴ δρχήστρα ἀπὸ μύριες φωνὲς μικρῶν ἔετρελλαμένων πουλιῶν! Καὶ ἔπειτα ἐν' ἀνοιγμα στὸ δρόψις, καὶ κάτω, κύματα ἀτέλειωτα ἀπὸ φύλλα, οἱ κορυφές τῶν δέντρων ποὺ σὰν ξεπλεγμένες κόμες στὸν ἀνεμό ἀνέμιζαν καὶ σάλευαν καὶ σιγοτραγουδοῦσαν τὸν πόθο τους. Πέρα δμως ἀπ' τὸ ζωντανὸ πέλαγος τοῦ δάσους αἴσιοιγε δ ἀπλωτὸς κάμπος, καὶ τὰ χλοερὰ λειβάδια τους ἔφθαναν δως τὴ μακρούν δεντροστοιχία τῶν σκοτεινῶν δέντρων, ποῦ ἀνάμεσά τους περνοῦσε δ σκονισμένος δρόμος ἀργὰ καὶ κονραμένα. Καὶ πιὸ μακρούν ἀκόμη, βρύνα στὸν δρίζοντα, μιὰ μελανὴ καταχνιά σὰν ἀπὸ σκιὰ καὶ αἷμα, γεμάτη ἀγέννητους κεραυνοὺς τῆς Μοίρας, βαρύνα καθισμένη ἐπάνω στὴν πολιτεία.

Πρόβαινεν⁹ ἔκεινη μέσα στὸ πολύδενδρο ἀλσος, λές κ' ἥ θελε νὰ δδηγήσῃ τὸ ἔσωτερό της ἀχτινοβόλημα πρὸς ἔναν ἀπὸ πρωτήτερα δρισμένο σταθμό, πρὸς ἔνα γνώριμον τῆς βωμού. Καὶ δλα γύρω της φαίνονταν σὰ νὰ εἴχαν μυηθῆ στὸ μυστήριον αὐτοῦ τὸ προσκυνήματος: δλα ἔπαιρονταν ἀλλην δψη καθὼς πλησίαζεν ἔκεινη. Η φυσιογνωμία, ᥥ ἀπόχρωσις τῆς ζωῆς δλων τῶν πραγμάτων γύρω ζωντάνευ καὶ ὑψωνότανε κατὰ ἔναν τόνο, σὰ νὰ προσπαθοῦσαν δλα μαζὶ νάπαντήσουν στὴν ἰδική της ἐνδόμυχη μουσικὴ καὶ μ' αὐτὴ νὰ ἔνωθοῦν σὲ μιὰ συνήχηση ἀρμονική.

Καὶ καταλάβαινα τότες, δτι οἱ κρῆνες καὶ οἱ πηγὲς ἀλλέως τραγουδοῦσαν στὸ πλησίασμά της, δτι οἱ βράχοι καμπυλώνονταν καὶ ἀπάλυναν τὰ σχήματα τους, παίρνοντας γραμμὲς ἀγνῆς δμορφιάς, καὶ οἱ πέτρες ἀκόμη ἔχυναν μιὰν εύσημη πνοή, δτι τὰ φύλλα τῶν δάσους, στὸ ζωντανὸ δίχτυ τῶν ἀκτῖνων τοῦ ἥλιου, δτι τὰ φανερωνόταν¹⁰ ἔκεινη ἀνατριχιαζαν, δπως δταν ἀπαντέχουν τὸν ἥλιο τὴν

αὐγή, καὶ πάλι ἔγερναν ἀπελπισμένα ἄμα ἔ-
φευγε μακριά τους.

Κοντά της ὅλα τὰ ἀνθη μοῦ φαίνονταν συγκινημένα. Μερικὰ ἀπαντοῦσαν μὲ χρυσὸν καμόγελο στὸ βλέμμα της, ἄλλα κουδούνιζαν σιγά

οὐράνια μάτια διλογάλανα. Ἡταν δῆμως καὶ ἄλλα ποὺ ἔτρεμαν δόλούληρα χωρίς ἡ παραμικρὴ πνοὴ ἀνέμου νὰ τὰ ἐγγίζῃ: αὐτὰ ἦτανε σχεδὸν ὅλα ἀχνόαστρα μὲ πέταλοι διάφανα σὰν ἀπὸ μεταξιτὴ γάιζα καὶ οἱ κάλυκές τους, ποὺ ὑψώνονταν ἐπάνω σὲ μίσχους χλωμοὺς καὶ εὐθραυστοὺς σὰ λαιμοὺς κύκνων, ἔγερναν ἀνάλαφρα πότ' ἔδῶ πότ' ἔκει. Παρακάτω, ἀνοιγαν ἀμέτρητα μικρὰ στοματάκια, δροσερὰ καὶ ρόδινα, σὰν ἀπὸ ἔνα σωρὸ παιδάκια ποὺ στέκουν καὶ χάσκουν. Γιὰ τὰ τριαντάφυλλα δὲ θέλω νὰ μιλήσω: τοῦ καθενὸς ρόδου ἡ πνοὴ (ὦ μαγεία!) πετοῦσε νὰ μᾶς ἀνταμώσῃ, προτοῦ ἀκόμη τὸ ἴδοῦμε, καὶ ἀπὸ κοντὰ φαίνονταν σὰ χεῖλη ποὺ φιλοῦσαν στὸν ἀέρα; μυστικά. Ἀλλοῦ πάλιν ἔβλεπε κανεὶς μάτια ποὺ μὲ κόπο ὕψωναν βαρειὰ κέρινα βλέφαρα καὶ ἀτένιζαν ἀποκάτω μὲ βαθύχρωμες μενεξεδένιες κόρες, μισοκοιμισμένα καὶ λυπητερά. Καὶ παρὰ πέρα ἀκόμα ἦταν ὅλλα λουλούδια στὸν ἥλιο, σὰν ἀποκαρωμένα ἀπ' τὴ γλύκα τῆς ζωῆς, καὶ σύγιαζαν τὰ μικρὰ πολύχρωμα φτερά τους — πεταλοῦδες ἔτοιμες νὰ πετάξουν.

"Ολα αυτά τὰ θαύματα ἔγω τὰ ἔξηγοῦσα μὲ τὸν ἐρχομόν τον Ἐκείνης.

“Οταν ἡ ἡμέρα ἀρχίζε νὰ πεθαίνῃ καὶ ὁ ἥ-
μιος ἔγερε πίσω ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὰ παχειά
λειβάδια γαλάζωναν μυστικὰ καὶ ἀπὸ τὰ φύλλα
σταλαζαν δάπανή ἐπάνω μας οἱ γλυκυτάτες ἡρε-
μές ταῦ δασικῶν ἑρμηνεῖαν

δοιπορίες μας. Μὲ πολύγυρες λοξοδρομίες, γιὰ
ἀπολαμβάνωμε δόσο τὸ δυνατὸν περισσότε-
ρο τὶς ὑστερονές αὐτὲς μελαγχολίες, ἐπιστρέφαμε
τὸν πύργο... Στὸ δρόμο μας τὰ ἄνθη ξ-
λειναν τὰ πέταλά τους σὰ ματόφυλλα κουρα-
σμένα, καὶ ἔνα μακάριο βύθισμα, ἔνα ξαναγύ-
ισμα στὸν ἑαυτό τους ἔδειχναν ὅλα δόσα ἔως
ώρα εἶχαν παραδοθῆ τόσο σπάταλα στὸ φῶς
αἱ στή ζωή. Ἐγὼ τότε συνόδευα· Ἐκείνην ὃς
ὁ ἄνδηρο τοῦ πύργου, περνῶντας πλᾶτι ἀπὸ
ίμνες σὰν καθρέφτες, ποῦ ἐπάνω στὶς κοίμι-
μένες τους σιωπὲς ἀρχίζαν νὰ μαζεύωνται τὰ
ευκά δνειρὰ τῶν νούφαρων. Ἐκεῖ μ' ἀποχαι-
ετοῦσε μὲ λίγες λέξεις: δταν τὶς ἀκονγα μοῦ
αίνονταν σὰ μιὰν ἥχῳ τῶν δσων μοῦ εἶχεν

ἀποτείνει στὴν πρώτη μας συνάντηση, τόσο ποὺ κι ἀπὸ τὸν ἥχο τους μονάχα ἀποχτοῦσα τὴν πεποίθηση, ὅτι αὐτὸς ὁ καθημερινὸς χωρισμὸς εἶχε μέσα του γιὰ μένα τὴν ὑπόσχεση τῆς ἀνανεώσεως . . .

Δύο φορὲς μδν δόθηκε ἡ ἄδεια νὰ πε-
ράσω μὲ τὴν Αὐτοκράτειρα ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ
διαιμερίσματα τοῦ πύργου καὶ μοῦ φάνηκε τότε
ῶς νὰ μὴν εἴχαμε φύγει ἀπὸ τὸ περιβόλι, ἐπειδὴ
ἔπαιρνε μαζὶ τῆς ἔκεινον τὸν κόσμο ποὺ ἀπαύ-
γασμά του ἔδειχνε νὰ ἔναι, σὰ μιὰν ἀτμο-
σφαῖρα ποὺ χωρὶς αὐτὴ δὲν μποροῦσε ν' ἀνα-
τνεύσῃ. Σ' ἔνα ἀπ' τὰ βιαστικὰ περάσματα τοῦ
πύργου χρεωστῶ τὴ φευγαλέα τριανταφυλλένια
δπτασία τῆς κόρης της, ἀρχιδούκισσῆς Βαλερίας,
ποὺ μέσ' σὲ μιὰ μεγάλη φωτεινὴ αἰθουσα ἡω-
γράφιζε λουλούδια· μιὰν ἄλλη φορὰ τὴν πῆρε
εὸ μάτι μου νὰ γνεύῃ τῆς μητέρας της πίσω
ἀπ' τὰ γυαλιὰ μιᾶς σέρρας στὸν ἥλιο, σὰν ἀπὸ
εὸ βάθος ματιῶν διάλονοιχτων σ' ὄνειρα μεση-
ριάτικα.

Καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ μερικὲς φορὲς ἔβγαινε ἀπ' τὸν πύργον καὶ κατέβαινε μὲν βῆμα σταθερὸν καὶ ἐλαστικὸν ἀπὸ τὸ ἄνδηρον γίαν νὰ συνιντήσῃ στὸν αἱπό τὴν σύζυγό του. Στὸ πλευρόν τούτοις τοῦτον Ἰδίαν ἦν ενσάρκωσις τῆς Ιδέας ποὺ τὸ μεγαλεῖ τῆς ἀνυψώνει τὸν αὐτοκράτορα πάνω ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους: αἱ μολαταῦτα. σὲ κάθε τέτοιαν περίσταση, δὲν απάρθιμων νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τὴν σκέψη, ὅτι τον ἔχειν μὲν τὸν αὐτοκρατορικὸν πύργον: καὶ ποὺς καὶ τὰ δάση τοῦτον ἦν προορισμένη τῆς αποικίας, καὶ ὅταν ἥθελε κανεὶς νὰ τὴν σχετισθῇ, ἔπρεπε νὰ πάῃ νὰ τὴν εῦρῃ στὸ μυστικόν της Βασίλειο.

"Επειτα ἔφθασε ή τελευταία ἐκείνη ἡμέρα οὐν ἡτού νάφήσῃ τὸν πύργο καὶ τὸ ἄλλος τοῦ Λαΐντες γιὰ νὰ μεταφέρῃ τὴ διαμονῆς, ὅπως κάθε χρόνο, εἰς τὸ Ἰσλ καὶ εἰς τὸ κασταῖν. Ἐκεῖ πέρα ἄλλα δάση καὶ ἄλλα βουνὰ ἢν περίμεναν. Αὐτὴ ἡ περιοδικὴ ἀναχώρησις οὐ ἔκανε τὴν Ἰδιαν ἐντύπωση, ὅπως ὅταν ἀρύω νὰ λένε πώς ἥρθε πάλι δικαιοδός νὰ φύγουν τὰ πουλιά γιὰ τὸ χρονιάρικο ταξίδι τους, τειδὴ εἶχα σχεδὸν συνειδήσει νὰ τηνὲ βλέπω τὰ τὰ Ἰδια μάτια πάγναντεύει κανεὶς τὰ δσα αικήτατα πλάσματα βρίσκονται πλησιέστερα ἡ φύση καὶ σὲ σχέσεις πιὸ ἀπλές μαζί της αράοι οἱ ἄνθρωποι. Τὴ στιγμὴ ποὺ τὴν ἀποιρετοῦσα μοῦ εἴπεν ἀκόμη:

— Καλήν ἀντάμωση! Σᾶς χρεωστῶ μερικές
ώρες ποὺ δὲ θὰ ἥθελα νὰ τὶς ξεχάσω. Εύ-
χομαι νὰ περάσετε ἔνα ὠραίο καλοκαίρι!

Καὶ τὰ μάτια της μὲ ἀτένισαν τόσο σοβαρὰ καὶ βαθυὰ σὰ νὰ ἥθελε νὰ διαχρίνῃ ὅλες τὶς πίκρες ποὺ εἶχαν μαζευτῆ στὶς ρύζιες τῶν σκέψεών μου γιὰ νὰ μοῦ τὶς πάροη καὶ στὴ θέσι τους νὰ βάλῃ τὴν ἐπίδαια τοῦ ἔναντιδωμοῦ.

Τὴν ἕδια ἡμέρα ἔφυγα γιὰ τὸ Ἰνσπρούκ,
ἀκόμη σὰν πλανταγμένος ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ συν-
αισθήματα ποὺ καθὼς νόμιζα θάπόμεναν,
ὅσο ζούσα, ἵ μόνη τροφὴ τῆς ψυχῆς μου.

* Ετσι μοῦ πέταξαν οἱ ὁδες καὶ οἱ μέρες μιᾶς σχεδὸν φαντασικῆς διπλοῦωης. Κάθε βράδυ τὸ θαυμάσιο ἀμάξι μον, τὸ «ὅλο καὶ μετάξι», μὲ τὰ μεγάλα ἀσπρα ἀλόγατα ποὺ σχεδὸν δὲν πατοῦσαν τὸ χῶμα, μ' ἄρπαζ' ἀπ' τὸν πύργο τοῦ δάσους στὰ σύννεφα. Στὸν ἀνοιχτὸν κάμπο ἥταν πεσμένη μι' ἀνεκλαλητη γαλήνη ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνη τὴν συμπυκνωμένη ζωὴ τοῦ δνειρού ποὺ ἔφευγε πίσω μου στὰ βύθη τοῦ ὁρίζοντος, ὅλο εἰκόνες χιμαιφικὲς τυλιγμένες ἀφάνταστα σὲ ἄχνες ἱριδόχρωμες μαγείας καὶ παραμιλητοῦ. Καὶ ἔπειτα ἔμπανα πάλι στὴν πόλη, ἀνάμεσα στὸν πολλοὺς φορτωμένους ἀνθρώπους, ὅλους τόσο βιαστικοὺς ποὺ φαίνονταν πώς δὲν εἶχαν καιρὸν νᾶνται λυπημένοι, παρὰ ἔσεργαν στάναμεταξὺ τὶς λύπες τους μαζί τους, ἔπάνω στὰ πρόσωπα καὶ στὶς κινήσεις τους. Τέλος γύριζα στέρι. Κάθε πορὰ τοὺς διμέβαγα

Τελος γρηγοριανοι. Κανε φορου που οικατων το κατωφλι του δωματιου, μου σφιγγόταν' ή καιρδιά σαν μπρόστα σ' ένα χαμό, έπειδη κάθε γωνία, κάθε άντικεύμενο μου ξεφώνιζε τη βεβαιότητα, ότι έδω, μέσα σ' αυτήν την άτμοσφαιρα δε διά μπορούσα πια να υποφέρω το βάρος της συνειδητισμένης υπάρξεως ούτε την έσωτερη μου μοναξιά. . . Η άληθεια είναι, πώς δύον αυτὸν τὸν καιρὸν δὲν ξυπνοῦσα στὴν κοινὴ ζωὴ παρὰ μόνον δταν ἡ ήμέρα ἔπαιρνε τέλος, γιὰ νὰ ξαναβυθισθῶ πάλι τὴν ἐπομένη αὐγῆ, μὲ τὸ φῶς τοῦ ήλιου, στὸ παραμῆθι μου. Αὐτὴ ἡ καθημερινὴ ἀλληλουχία τοῦ δνειρου καὶ τῆς πραγματικότητος σ' ἀνάστροφη τάξη: ἡ ξυπνητὴ ζωὴ γιὰ δνειρο καὶ ὁ ὑπνος τῆς νυκτὸς γιὰ μόνη ἀλήθεια, σκόρπισε στὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ζωῆς μου μιὰ λάμψη υπερφυσικῆς ποιήσεως γιὰ πάντα. Στὰ λιγόχρονα διαλείμματα αὐτῶν τῶν δυὸς κατατάσσεων, προσπαθοῦσα νὰ δώσω λογαριασμὸ στὸν έαυτό μου τί συνέβαινε μέσα μου, ἀλλὰ μου ἦτον σχεδὸν ἀδύνατο νὰ διακρίνω πότε ἥμουν ξυπνητὸς καὶ πότε κοιμισμέ-

νος· ἐπειδὴ καὶ ὁ ὑπνος μου ἀκόμα δὲν ἦτον παρὰ μιὰ ἔξακολούθησις αὐτῆς τῆς συννεφιασμένης καὶ πλανταγένης ἐκστάσεως ποὺ τίποτ' ἀπ' αὐτήν δὲν ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια τῆς συναισθήσεώς μου. Ὁλα ἦταν ἀεχθῷστα, βαθειὰ καὶ ἀπόμακρα, σὰ θαμμένα σὲ καταχνιές. Μιὰ γυναικεία σκιά, λυγερὴ καὶ μαυροφόρα σὰν κυπαρίσσι, καὶ μόνον αὐτή, ὑψωνόταν' ἐπάνω ἀπὸ ὅλα—μαύρη Ἱρις ζωντανὴ ποὺ περπατοῦσε σὲ μαγεμένο περιβόλι. Καὶ μόλις ἔβγαινα ἀπ' αὐτὸ τὸ περιβόλι ἔπειταν πάλι τὸ νέφη στὴν ψυχὴ μου. Ἐνα πρᾶγμα μονάχα ἥξερα μὲ βεβαιότητα: κάθε φορὰ ποὺ ἡ κιγκλιδωτὴ θύρα τοῦ πάρκου τοῦ Λαΐντς ἔκλεινε πίσω μου, μὲ συνέπαιρνεν ἔνα θαμπό αἴσθημα τρόδου, σὰ νᾶφηνα κάποιο ἀσυλο ποὺ θὰ μὲ πρόστατευε ἀπὸ τὶς ἀπειλὲς τῆς σκοτεινῆς ζωῆς, γιὰ νὰ μπῶ σὲ ἀγνωστοὺς κινδύνους· καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς κινδύνους ποὺ διέτρεχα τότε, ὁ πιὸ φριχτὸς μοῦ φαινότανε νὰ μὴν ξαναβρῶ τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Κάθε βράδυ ἔπαιρνα τὴν ἀπόφαση, τὴν ἀλλή μέρα νὰ παρατηρήσω μὲ προσοχὴ ὅλα γύρω μου, νὰ ψηλαφήσω μὲ τὴν πιὸ ἀκονισμένη ἔνταση τῶν βλεμμάτων μου τὶς ἔξωτερικὲς καὶ σωματικὲς λεπτομέρειες, νὰ τὶς χαράξω στὸ μυαλό μου ὕστε νὰ μείνουν ἀλησμόνητες, γιὰ νὰ μπορέσω ἐπάνω σ' αὐτὲς νὰ στερεώσω τὴν πίστη μου στὴν πραγματικότητα τῶν δραμάτων μου... Ποιὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς πανεμορφιᾶς της, ρωτοῦσα τὸν ἄντερ μου δλοένα, καὶ χωρὶς τέλος.

'Αλλὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνο μοῦ ἥτον ἀδύνατο νὰ λύσω αὐτὸν τὸ ζῆτημα, ἐπειδὴ ἡ ἀπάντησις βρισκόταν μέσα στὴν ἔδιαιν ἐρώτησή μου ἀγέννητη ἀκόμη, καὶ ἔγω, τυφλωμένος ἀπ' τὴν αἰγλή της, δὲν κατόρθωντα νὰ τὴ διακρίνω ἀπὸ τὴν πηγὴ της. Τώρα δὲ κῆπος ἐκεῖνος τῆς μαγείας ἀπόμεινε μακρυά ἀπ' τὴ συναίσθησή μου, σ' ἕνα μυθικὸ παρελθόν. Σήμερα δὲ ἐν σάρκωσις ἀκόμη τῆς ἀπαντήσεως μου γιὰ πάντα ἀπ' τὰ μάτια μου ἔχαθη. 'Αλλὰ στὴν ψυχή μου μπῆκε σὰ μιὰν ἀντανάκλασή της, ἕνα συγκλονιστικὸ αἴσθημα λύπης μαζὶ κ' εὐφροσύνης, μιὰ πνοὴ κάποιου πράγματος ἔξαισιου ποὺ εἶχε ἀνοίξει ἐπάνω μου τὰ φτερά του καὶ ἔπειτα ἐσβυσε. Κι ἀπ' αὐτὸν τὸ αἴσθημα ἀντιλῶ πιὸ Ἰσχυρὲς βεβαιότητες παρὰ ἀν ἀπολάμβανα τότε τὴ χιλιοπόδητη ἀπόκριση. Τώρα δὲν ἔρω πιὰ τί μιλούσαμε μαζί, ἀλλὰ ξέρω καλά τί δὲν εἴπαμε. Τώρα καθαρώτερα μπορῶ νὰ διακρίνω τὰ συστατικὰ τῆς αἰώνιας της πενταμορφιᾶς, ἐπειδὴ νοιώθω μέσα μου τὰ φτερουγίσματα

τῶν μεταμορφώσεών της. Άλλα πολὺ ἔειδα εἶναι τὰ λόγια μου γιὰ νάγγιξον τὴν φωτεινὴν οὐσία τῶν ὑγρῶν της γραμμῶν, χωρὶς νὰ γίγουνε στάχτη καὶ αὐτὰ τὰ ἵδια στὴ φωτιά τους. Πολὺ βαρειὰ εἶναι τὰ λόγια μου γιὰ νὰ περιπατήσουν ἐκεῖ ὅπου θάλλουν ὅλα τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικά τῆς ψυχικῆς της ὄψεως καὶ ὅλα τὰ ἔξαισια πένθη της, χωρὶς νὰ τάφανίσουν ἥντα τὰ τρομάζουν.

ΧΑΙΡΕΤΙΚΟΙ

Ἡ κεφαλή της ὑψώνεται στοὺς ὅμους της μὲ τὴν εὐθραστή χάρη ποὺ ἔχουν τόσο ἔχειριστὴ τὰ ἀνθη μὲ τοὺς μακρουὸὺς τοὺς μίσχους. Περισσότερο παρὰ σ' ἄλλους θνητοὺς γεννιέται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τὸ κεφάλι τῆς σχηματίζει τὸ στεφάνωμα καὶ τὴν τελικὴν συνήχησην τῶν μουσικῶν γραμμῶν τοῦ σώματος της. Τὸ πρόσωπό της εἶναι ἐλαφρὰ γερμένο πρόσωπο τὰ ἐμπρόστια, ἐνῶ δὲ τράχηλος, ποὺ ἐπάνω του ἀναπτύσσεται τὸ σκιερὸ στέμμα τῶν μαλλιῶν της, λυγίζει πρόσωπο τὸ πίσω, σὰ νὰ ἥθελε νάνασηκωδῆ ψηλότερα ἀπὸ κάπιο πέπτιδο. Καὶ μέσα στὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου, δπως σὲ μίαν οὐσία διμοιγενῆ, οἱ γραμμὲς τῆς κεφαλῆς της ἔξαειλῶνται σ' ἔνα μεγάλο φῶς.

Στὴν κόμη της ἔχει χυθῆ τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι, καὶ κάθε τόσο μιὰ λάμψη ἔπειτιέται, δπως ἡ αὐγὴ ἔπειτιέται ἀπὸ τὴν νύχτα: Ἰσως εἶναι σκέψεις—σκέψεις ποὺ δὲν τὶς λέει, ποὺ μαντεύουν τὰ ὅσα ἔχονται καὶ γιὰ ἀντὸ ἔχεινται πρὸς τὶς πνοὲς τῶν λουλουδιῶν. Εἴδα μιὰ μέρα μέσα στὴ «Μπούργκ», ἐπάνω ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοκράτορος, μίαν εἰκόνα της ποὺ τὴν παρασταίνει τυλιγμένη στὰ μαλλιά της σὰν κάπιοιν ἀμαδρυάδα, ἡ νύμφη, ἡ τὴν Ὁφηλία, χωρὶς κανένα στολίδι ἀπὸ τὴν ἐπίγειο βασιλεία, καὶ σύλλογίσθηκα τὴν ἀρχαία βασίλισσα Βερενίκη ποὺ ἡ κόμη της τῷρα λαμποκπᾶ στὸν οὐρανὸν ἀνάμεσα στᾶστρα, ἐπειδή, δταν πέθανε, κατέβηκαν ἀντὰ καὶ τῆς τὴν ἔκλεψαν. Άλλα συνήθως ἔχει τὰ μαλλιά της πλεγμένα σ' ἔνα διάδημα σὰ στέμμα βασιλικὸ ποὺ τὸ σκοτεινὸ βάρος του ἀβάσταχτο φαίνεται γιὰ τὸ φωτεινό της μέτωπο.

Ἡ δψη της ἔχει μιὰν ὀλόφεγγη χλωμάδα ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ σβύσουν ὅλες οἱ φθονε-

ρὲς ἀχτῖδες τῶν ἥλιων τοῦ Νοτιᾶ καὶ μέσα σ' αὐτὴν ἔχειρισον ἀκόμη πιὸ βαθύσκιες, κάτω ἀπὸ τὰ μάτια της, οἱ κρυσταλλωμένες πύρες ἀπὸ τὰ τριαντάφυλλα ποὺ μαράθηκαν στὰ μάγουλά της, στὰ ἔχομένα μποστάρια τῶν δαχρῶν της. Σ' αὐτὴν τὴν λάμψη, γλυκειὰν αὐγὴ ἀβασίλευτη, ἀντανάκλαση ποιὸς ἔχει ποιῶν χαμόγελων ποὺ μέσα της ἔχησαν καὶ πέθαναν, φανερώνεται ἀνονείρευτη ἡ ἀνθησίς τοῦ στόματός της, μὲνα τόσο λεπτὸ σχέδιο στὰ χεῖλη της, μὲ μιὰν τόσο ἀπίθανη πορφυράδα σὰν τὸ σκάσιμο ἐνὸς μυστικοῦ ροϊδιοῦ. Καὶ καμπύλωνται τὰ χεῖλη της (ῳ ἀνείπωτη μελαγχολία!) σ' ἔνα τόξο ποὺ πάει νὰ σπάσῃ ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ κάθε πένθους, σὰ νάτον τὸ ἵδιο τὸ γεφύρι ποὺ ἐπάνω του πέρασε κάθε λύπη, ποὺ ὀλόκληρος είναι ἀπὸ τὴν ἀγωνία μῆπως βαστήξῃ πιὸ ἀβάσταχτες ἀκόμη καὶ ἀκατάπαυστα ἀνερωτᾶ τὴ Μοῖρα. Ὅταν τὰ χεῖλη της ἔσμιγον, ἡ καμπύλη αὐτὴ τῆς δύνης ἀβυσσώνεται στὰ τρίσβαθα τοῦ εἶναι της, ἀλλὰ πάλι ἔχεινται μόλις ἡ σιωπὴ τὰ σφραγίσῃ καὶ στὰ δυὸ βουβά λιμάνια τοῦ στόματος αὐτοῦ μαζεύονται τότε, σὰν καράβια τὸ χειμῶνα, οἱ πίκρες ὅλων τῶν δαχρῶν ποὺ δὲν ἔκλαψε.

Τότε, βυθισμένη στὴ σοφία τῆς σιωπῆς της, εἶναι ἡ στυγνὴ θεὰ Ἀθήνη.

Σὰ φυλακισμένα σ' ἔναν ἱσκιερὸ κύκλο ἀλυσοδέτρας δύνης ζοῦν τὰ μάτια της, τὰ φωτειὰ καὶ ἔρευνητικά της μάτια. Δὲν ἔχουν ἔναν γεννητῆ τέτοια μάτια ποὺ νάχουν τὴ δύναμη νὰ ἔχειρισον μέσα σ' ὅλα τὰ πράγματα τὴ θλιβερὴ ὑπόσταση ποὺ εἶναι τὸ αἰώνιο τους στοιχεῖο. Συχνὰ ἔχει κάτι βλέμματα σὰν τῶν λουλουδιῶν ποὺ δλάνοιχτ' ἀτενίζουν ἔνα θαυμάσιο μυστικό ἐπειτα χαμηλώνουν τὰ ματόκλαδα, πέπλος ἀπὸ μεταξένια σκιά, ἐπάνω τους καὶ τὰ σκεπάζουν, δπως ἔνα σύννεφο ἐλαφρὸ σκεπάζει κάποια ἄστρα.

Τὰ φρύδια της ἔκτοξεύονται ἀπότολμα καὶ σβύνουν σ' ἔναν περήφανο ὑψωμὸ ποὺ δίνει τὸ ρύγος ὑπέροχα των θανάτων. Ἡ χυριαρχία στὰ ὀραῖα σχήματα, δὲν ἔχειρισμὸ τῶν μεγαλοφάνταστων σκέψεων, ἡ λαχτάρα τῶν κυμάτων ποὺ τὰ στήθη τους φουσκώνουν στὴν ἄμμο, ἡ εἰρωνικὴ περιφρόνησις γιὰ κάθε στερεὰ θεμελιωμένη πραγματικότητα, ἡ ἀδέσμευτη θέλησις καὶ τὸ θάρρος τὸ θανάσιμο τῶν βουνῶν καὶ τῆς μεγαλοφύτειας ποὺ σκαρφάλωνουν στὰ

οὐράνια, ἡ πάναγνη μεγαλοπρέπεια τῶν κύκνων, τὸ ἄφιμαστο ἀναέρωμα τῶν συννέφων πάνω ἀπὸ τὰ χαμηλώματα—ὅλ' αὐτὰ κοιμοῦνται μὲς τῶν φρυδιῶν τῆς τὶς φεγγόβιοις φιδογραμμές, γλυμένες σὰ σὲ σκιά.

Τὰ χέρια της εἶναι ἀδύνατα, εὔθραυστα καὶ ἔχεψυχοιν στὰ κρῦνα τῶν δακτύλων της. Μοιάζουν ἀνθη ποὺ κρυώνουν. Κάτι μυστικοῖων εἶχουν ἐπάνω τους. Ὅταν κρατοῦν κανένα πρᾶγμα τὸ σφίγγουν τόσο πολὺ ποὺ θάλεγε κανεῖς, δτι εἶναι κρυφὰ συνδεμένα, σχεδὸν μετουσιωμένα μαζί του.

Ὄλοληρη ἡ κορμοστασιά της, πολὺ ρευστὴ γιὰ νὰ τὴν πῆ κανεὶς μονάχα λυγερή, στενάζει σὰν κυπαρίσσιο πρόσωπο τὸν οὐρανό, σιγοτρέμει σὰν κῦμα δταν ἀναπαύεται καὶ ἀνασκίνη.

Δὲν περπατεῖ ἀλλὰ προβαίνει—κάλλιο θάλεγε κανεὶς γλυστρᾶ—μὲ τὸ ἐπανωκόρμη της ἐλαφρὰ γερμένο πίσω καὶ ἀπαλὰ στὶς χυτὲς λαγόνες λικνισμένο. Αὐτὸ τὸ γλύστρημα καὶ λικνισμά της θυμίζει τὰ τρέμουλα κυματίσματα τῶν λαιμῶν τῶν κύκνων θυμίζει Ἱρίδες λιγνόμισχες, δταν σαλεύονται καμπανιστὲς στὸ φύσημα τῶν βραδυνῶν ἀνέμων. Τέτοια καὶ Αὐτὴ στὸ δρόμο της προβαίνει σὰ μέσα σὲ κάποιες αὖρες ποὺ παντοτενὰ τὴ συνυδεύονται, καὶ τὰ βήματά της δὲν εἶναι παρὰ ἔνα γαλήνεμα ποὺ δὲν τελεώνει καὶ δλοένα ἔχαναρχεῖ: τότε καὶ οἱ γραμμὲς τοῦ σώματός της κυλοῦν σὲ μιὰν κλίμακα μουσικῶν μεταπτώσεων, ποὺ ψυχὴ δὲν τὶς ἀκούει καὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ρυθμὸ τῆς ἀρχαίας ποὺ τὴν ὑπάρχεισε. Ὅ! Τί ἐκστατικὲς μελωδίες μέσης ἔκαναν νὰ μαντεύω, ἔγω δὲ κουφός...

Οἱ πτυχὲς τοῦ φορέματός της σφίγγονται ἐπάνω της ἀσχετα σ' τὴν καμπύλογραμμη ἐπάνω της εἶναι στὴ σκέψη στὸν πόδιον τὰ σφύρεαν, καὶ τὰ βήματά της δὲν εἶναι παρὰ ἔνα γαλήνεμα ποὺ δὲν τελεώνει καὶ δλοένα ἔχαναρχεῖ: τότε καὶ οἱ γραμμὲς τοῦ σώματός της κυλοῦν σὲ μιὰν κλίμακα μουσικῶν μεταπτώσεων, ποὺ ψυχὴ δὲν τὶς ἀκούει καὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ρυθμὸ τῆς ἀρχαίας ποὺ τὴν ὑπάρχεισε. Δέντρα καὶ θάλασσα... .

Καθαρὴ καὶ διαυγής καὶ σὰ νὰ ξεχύνεται σὲ μουσικές «φούγες» εἶναι ἡ ὄμιλία της καὶ

μολατιαῖτα σιγαλὴ καὶ ἀγάλια. Ὅς νὰ βρισκόμουν κοντὰ σὲ μιὰν ἔρημη πηγὴ ποὺ στὸ βαθὺ ἀπόσκιο ἡλιοστέρητων κλαριῶν κελαρύζει μυστικά, μ' ἀργόλαλο παραπόνο καὶ παραμιλητὸ θλιμμένο, αἰσθάνομαι πὼς μ' ἀγκαλιάζει διάφανος ἥχος τῆς φωνῆς της μὲ μιὰν ἀϋλη πνοὴ νειάτων ἀπελπισμένων καὶ γλυκειᾶς τραγουδιστῆς μελαγχολίας. Ἐτσι μιλοῦν δοι σὰν τὶς πηγὲς μένουν συχνὰ καὶ γιὰ πολὺ μονάχοι καὶ ποὺ ἡ φωνὴ τους δὲν εἶναι ἀναγκασμένη νὰ κομματιάζεται στὸ βίαιο κονταροχύτημα τῶν χυδαίων ἥχων τῆς ζωῆς, ν' ἀναστιλώνεται μὲ κόπο ψηλότερα ἀπὸ τὸν ἑαυτό της γιὰ νὰ μὴν πνιγῇ μέσα στὴν ἀγρια σχολιοῦ, παρὰ μπορεῖ καὶ ἀφίνεται νὰ ἔτερη ὅλη, εὐτυχισμένη, σὲ ἥρεμη φιδόγραμμη ροή, ἀνάμεσα σ' ὅλοχλωρα λειβάδια, χωρὶς τὸ ἐμπόδιο κανενὸς φράχτη παιδευτῆ, καὶ μονάχη της μεθῆ στοῦ ίδιου ἥχου της τὴν γλύκα καὶ στοῦ καύμου της τὴν πίκρα τὴν τραγουδιστῆ. Καὶ ἀκόμα, ἡ φωνὴ της δὲν εἶναι παρὰ ἡ γλώσσα τῶν γραμμῶν της μεταφρασμένη σὲ μουσική. Τί εἶναι τὰ δάκρυα τῆς αἴρητας μπορεῖστα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀσύγχριτους ἥχους ποὺ ἔλευθερα ἀναβρύζουν μέσης ἀπὸ τὸ μυστικὸ κῦμα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος! Μήπως δὲν εἶν' ἀρπες καὶ τὰ πεύκα ποὺ βουλίζουν, δταν δὲ τὸ ἀνεμός μὲ τὴ μάνητα τοῦ θείου του πόδιου τὰ σφίγγη στὴν ἀγκαλιά του καὶ δλο τὸ ἀλλό δάσος καὶ ἡ ἀλασσα κάτω, μαγεμένα ἀπὸ ἡδονή, συγκρατοῦν τὸν ἀναστομό τους; Γιατὶ μονάχα ἔμεις ἀκούμει νὰ μὴν ἀκοῦμε;

Τὸ πνεῦμα της εἶναι σὰν τὴν ὑγρὴ καὶ βαθειὰ θάλασσα...

Άλλα οἱ σκέψεις της εἶναι σὰν τῶν βουνῶν τῆς κορυφές καὶ κάποτε σὰν ἀπλωτὲς πεδιάδες ποὺ γαλήνιες καὶ σιωπηλὲς προβαίνουν στὸ ἄπειρο...

Δὲ γελᾶ σχεδὸν ποτὲ—ποτὲ δταν ἥχη τὴν ἀληθινὴ της ζωῆς ἀλλ' δταν ἡ χυδαία ζωὴ δλοὺς τοῦ κόσμου, ποὺ ἔμεις τὴ λέμε πραγματικότητα, ἔρχεται νὰ πέσῃ ἐπάνω στὸ ρεῦμα τῆς ἐσωτερικῆς της ὑπάρχεισε, δταν οἱ σχέσεις οἱ ἀνθρωπῖνες τὴν πλησιάζουν καὶ τὴν ψαύουν, τότε γελᾶ, μ' ἔνα σὰν τῶν περιστερῶν γλυκόλαλο καὶ σπασμαδικὸ λαρύγγισμα, ὃς ποὺ τῆς ἔρχονται πολλὲς φορὲς τὰ δάκρυα, σὰ νάβλεπε

τίποτα πολὺ κωμικὸ καὶ θλιβερὸ συνάμα· τότε κ' ἔνα κῦμα ἀπὸ ἄλικο αἴμα τῆς καρδιᾶς ἀνεβαίνει στὰ μηλίγγια τῆς, ὡς τὶς ρίζες τῶν μαλλιῶν τῆς καὶ πεπλοσκεπάζει τὸ πρόσωπό της σὰ νὰ ἥθελε νὰ τὸ προστατέψῃ ἀπὸ μιὰν ὑβριὴ τοῦ ἔξω κόσμου μὲ τὴν πορφύρα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς θρόνου. Κ' ἐκεῖνο τὸ ἄλλο βουβὸ χαμόγελο ποὺ συχνὰ χρυσοφέγγει ἀπ' τὰ μάτια τῆς, ποὺ συχνὰ καὶ μισανοίγει τὸ μυ-

στηριῶδες ὁσῖδι τῶν χειλέων τῆς — "Ω! αὐτὸ δὰ εἶναι ἄλλο παρὰ ἔν' ἀπλὸ χαμόγελο: εἶναι ἀνθισμα βραδυνῶν λουλουδιῶν, λύπες ἀνονόμαστες ποὺ ἀνοίγουν τοὺς κάλυκές τους κάτω ἀπὸ μιὰν ἀκτῖνα τοῦ μαύρου ἥλιου τῆς Εἱμαρμένης. Καὶ τέτοιοι κάλυκές ἀνθίζουν στὴν ψυχὴ δῶν τῶν πλασμάτων δσα βρίσκουν τὴν ἀληθινή τους ὑπόσταση σὲ σπάνιες ἐκστάσεις...

["Ἐπεται συνέχεια]

Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΗΛΟΥ

ΤΟ ΣΥΝΑΔΙΝΟΠΟΥΛΟ

- "Ἐνα Συναδινόπουλο ἥτονε ἀνδρειωμένο
·ς τοῦ βασιλιᾶ γενότανε κ' εὑρέθη κοντρωμένο*.
— Πές μου Συναδινόπουλο ποῦ τό πιες τὸ φαρμάκι;
— "Οπον κι ἀν τό πια βασιλιᾶ μὲ τὴ βουλή σου τό πια.
Ἐχθές, δπον γενόμενα ·ς τὴν ἀργυρῷ σου τάβλα,
δλονς ἐκέρνας μὲ χροσὸ κ' ἐμένα μὲ ποτῆρι,
δλονς ἐκέρνας μὲ κρασὶ κ' ἐμένα μὲ φαρμάκι...
— Πές μου Συναδινόπουλο ἀγάπας τὴ γκερά σου;
— "Αγάπα με κι ἀγάπω την, μ' ἥθελε κ' ἥθελά την,
καὶ μοῦ δώσε τὸν δυόσμο τῆς καὶ κορφολόγησά της,
καὶ μοῦ δώσε τὸ ἀγκάλες τῆς καὶ σφιγκταγκαλισά της.
— Πές μου Συναδινόπουλο ποῦ θέλεις νὰ σὲ θάψω;
Θέλεις ·τὸν Παντελεήμονα, θέλεις ·τὴν Παναγία,
Θέλεις ·τὸν Παντοκράτορα ποὺ θάρονν τ' ·ς ἀνδρειωμένοι;
— Οὕτε ·ς τὸν Παντελεήμονα, οὕτε ·τὴν Παναγία,
οὕτε ·τὸν Παντοκράτορα δὲν θέλω νὰ μὲ θάψης,
μόνο ·τὸ περιβόλι μας, ·τὴ λεῖμονιά ἀποκάτω,
νὰ μὲ πατοῦν τὰ πόδια σου, νὰ κλαίῃ κ' ἡ κυρά μου.

* ἔνθαμένο, μισοτελειωμένο.

Ο ΣΕΝΗΤΕΜΕΝΟΣ

'Εσύ, μαννά, μαλάνεις με μὰ 'γὼ θὰ φύγω θέλω,
νὰ κάρης χρόνια νὰ μὲ ἰδῆς, χρόνια νὰ μὲ ἀπαντέχῃς,
δ' ἀρδῆ, μαννά, τ' ἀΓιωργιοῦ νὰ πᾶς ·τὸν ἀΓιωργη
νὰ ἰδῆς τὸν τόπο μου ἀδειανὸ καὶ τὸ στασίδι μὲ ἀδειο,

τότε, μαννά, θὰ τρελλαθῆς καὶ τὰ βοννὰ θὰ πάρῃς,
·τὴν θάλασσα θὰ κατεβῆς, κάτω ·τὸ περιγιάλι,
ποὺ θὰ ναι οἱ ναῦτες ·τὸ νερό, κ' οἱ μοῦτσοι¹ γιὰ τὰ ξύλα,
καὶ τὰ μικρὰ μονισόπουλα ·τὸν ἄμμο γιὰ νὰ παῖζονν.
— Γιὰ πές μου πρωτοναύτη μου καὶ πρωτοτεμιτῆ μου²,
μὴν εἶδατε τὸν γιούκα μου καὶ τὸν παλληκαρᾶ μου;
— Γιὰ πές μας τὰ σουσσούμια του καὶ τὰ συγκοματά του³.
— Ήταν ψηλός, ἥταν λιχνός, διορφοκαμωμένος,
εἶχε τὸ φέσι του στραβὰ σάν πολυχαϊδεμένος.
— 'Εχθές, προχθὲς τὸν εἶδαμε ·τῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη
κ' εἶχε τὰ φύκια πάπλωμα, τὴν ἄμμο γιὰ τυλάρι⁴
καὶ τὰ ξανθά του τὰ μαλλιά τὰ εἶχε προσκεφαλάρι·
μανρὰ ποντιὰ τὸν τρώγανε κι ἀσπρα τὸν τριγνούζονν
κ' ἔνα ποντί, καλὸ ποντί, δὲν ἥθελε νὰ φάγη·
«φάε καὶ σύ, καλὸ ποντί ἀπ' ἀνδρειωμένον πλάτη,
να κάρης πῆχυ τὸ φτερό καὶ σπιθαμὴ τὸ νύχι,
καὶ γράψε ·τὴ φτερούγα σου τρεῖς κοντυλές μελάνι,
τὴ μὰ νὰ πᾶς ·τὴ μάννα μου, τὴν ἄλλη τ' σ' ἀδελφῆς μου,
τὴν τοίτη τὴν καλύτερη τῆς ἀγαπητικῆς μου,
να τὴν διαβάζῃ ἡ μάννα μου, νὰ κλαίῃ ἡ ἀδελφή μου,
νὰ τὴν διαβάζῃ π' ἀγαπῶ νὰ κλαίῃ ὁ κόσμος δλος».

ΚΩΝ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

¹ οἱ ναυτόπαιδες, ² γεμιτζῆ, ναύτη, ³ χαρακτηριστικά, ⁴ στρῶμα.

ΧΑΪΝΕ

Α Π Ο Λ Λ Ω Ν Α Σ

Εἶμαι δὲ θεδες τῆς μονοικῆς λατρεία κάθε τόπου
Ποὺ τὸν Ναό μου μιὰ φορὰ τὸν εἶχα στὴν Ἐλλάδα
Στὸ ξακονούμενό τὸ βοννὸ τοῦ Παρνασσοῦ ἐπάρω.
Στὸν Παρνασσό! Πόσες φορὲς δὲν ἔχω ἐκεῖ καθίσει
Στὸν ἵσκιο τῶν κυπαρισιῶν στῆς Κασταλίας τὴ βρύση.
Μοῦ τραγουδούσανε μαζὶ κ' οἱ Μοῦσες οἱ ἀδερφές μου
Κι' ἀντιλαλοῦσε τὸν βοσκῶν ἡ ξύλενη φλογέρα.
Κ' ἡ ἀδελφή μου ἡ Ἀρτεμις στὰ δάση ἐκνηγοῦσε.
Τὶ νᾶχε ἐκεῖνο τὸ βοννὸ κ' ἐγὼ καλὰ δὲν ξέρω.
Λίγο νεράκι ἔπινα ἀπὸ τὴν Κασταλία
Καὶ βγαίνων ἀπὸ τὰ χείλη μου χιλιάδες μελωδίες.
Ἐπραγουδοῦσα — κι' ἀρχιζε κ' ἡ λύρα μου μονάχη

Νὰ παῖξει συνοδεύοντας μαζί μου τὸ τραγοῦδι.

Ἐτραγονδοῦσα — καὶ παντοῦ οἱ μωρωδιές σκορποῦσαν

Κ' ἔχνονταν δλόγυνα σὰ νάταν Ἀμβροσία

Κ' ἡ δόξα ἐπλημύριζε τὴν οἰκουμένην δλῇ.

Αἰῶνες τόρα ἀν πέρασαν ποὺ μὲν ἔχοντις ἔξορίσει

Ἀπ τῆς Ἑλλάδας τὸ ιερὸν καὶ δοξασμένο χῶμα

Μὰ στὴν Ἑλλάδα ἔμεινε ἡ καρδιά μου — στὴν Ἑλλάδα.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

MONTGOMERY

Σ Κ Ε Ψ Ε Ι Σ

Φτάνοντες ὁ ἥλιος σὰν φωτάει ὠραίες βουνοκοφές

Κι' ὅταν στοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς λάμποντι νερὰ πηγήσια,

Ωραν τὴν ὄρα, βράδυν αὐγή, ὡς πλάνες ἀδερφές,

Ωσάν ἀπὸ ἀνθερὴ πνοὴ καὶ πλάση κελαϊδίσια.

Σύμβολα διαβατάρικα στὶς ὄρες δειλινές

Δῆδες τρεμόφεγγες ποὺ ἀκοῦς τερπνὰ τὸ στέναγμά τους,

Σὲ ὀνείρον τρόμο τρέμει ὁ νοῦς σὲ ἐλπίδες πλανερές,

Πέτονται στὰ μελλάμενα θρηνῶντας τὴν χαρά τους.

Φτάνοντες μὲ τὴν καταχνὰ στὴν πελαγίδια δρυγή

Καὶ λένε: Ὁ ἥσονιος κρέμεται στῆς ζήσης τὸν καθρέφτη:

Φτάνοντες μὲ τὸ χαλασμὸν καὶ τὴν βροντὴν ποὺ πέφτει,

Σκορπάνε γύρω, καὶ μιλοῦν γιὰ τάφο ἢ γιὰ τὴ γῆ.

Φτάνοντες μὲ τὸ θλιβερὸν στὴ λίμνη ἀνασασμὸν

Μὲ τὴν βροχούλα ποὺ ἔρχεται, σ' ἔρωμη βρυσούλα ἢ φτέρη,

Μὲ τὸ λινόφωτο σὰν βγῆ στὰ στήδια τον ἔνα ἀστέρι,

Κι' ἀπόμερες πᾶν κλώθοντας τὸν ἀναστεναγμό.

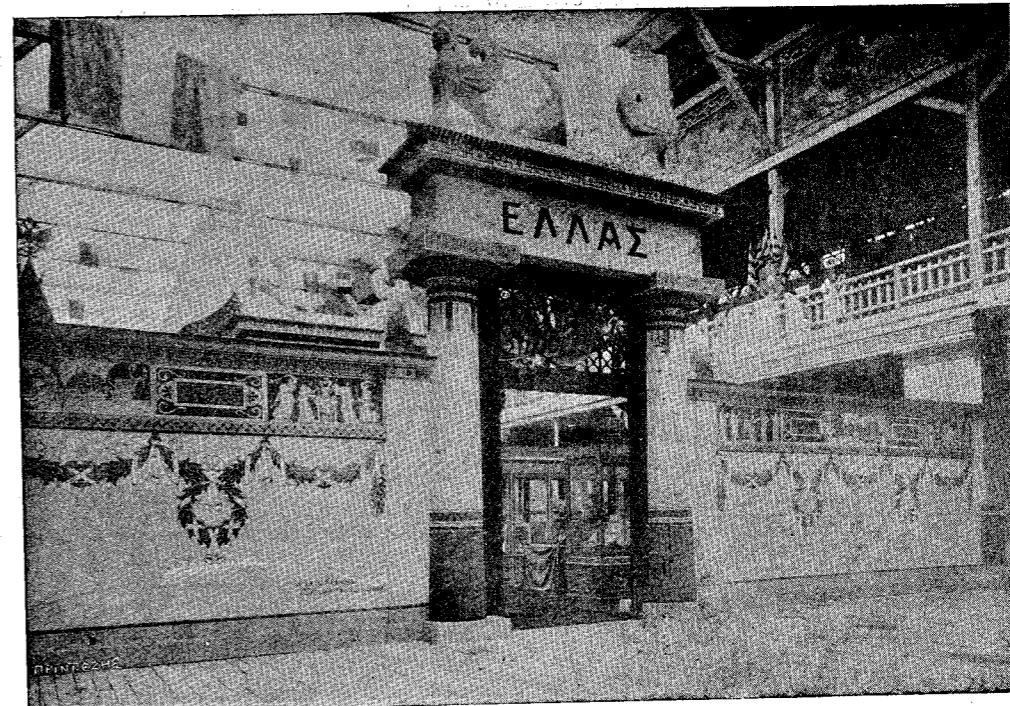
Κι' ὅταν στὴν αὖρα εἰώδιαστὰ σαλεύοντες τὰ φύλλα

Φτάνοντες σὰν ἀργοσταλάει στὶς γλάστρες ἢ δροσιά,

Στὴν τυχερνὴ σιγαλεριὰ καὶ στὴ μεσημεριὰ

Καὶ φέροντας πάντα, ὡς σκοτεινὴ βαθειὰν ἀνατριχίλα.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΔΑ

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΕΝΟΣ ΗΡΩΟΣ

Η Ιταλία τιμᾷ τὴν ἀθανάτον μνήμην ἐνὸς τέκνου της, δοξάζει ἔνα ἀνθρωπον ὃ δοποῖος ἐπραγματοποίησε τὸ μεγαλείτερον ἰδανικὸν τοῦ Ιταλικοῦ ἔθνους.

Ο Γαριβαλδης εἶναι διὰ τὴν Ιταλίαν ἔνα σύμβολον, ἀντιπροσωπεύει μίαν ἰδέαν. Η ζωὴ του δλόκληρος ἀπέβλεψε πάντοτε πρὸς ἔνα σκοπόν, καὶ ἐβάδισε πρὸς αὐτὸν κατ' εὐθείαν, χωρὶς νὰ τὸν ἀναχαιτίσουν ἐμπόδια, χωρὶς νὰ τὸν ψυχράνουν συμφοραί, χωρὶς νὰ τὸν ἀπελπίσουν ἀποτυχίαι. Υπῆρξεν ἔνας ἀπὸ τοὺς ὀλίγους δοποῦ βγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὸν κοινὸν κύκλον τῆς ζωῆς, εἰς τὸν δοποῖον περιστρέφονται ὡς σιωπῆλαι σκιαὶ οἱ περισσότεροι, καὶ ἐβάδισε μαζὶ μὲ τοὺς ἥρωας πρὸς τὴν ἀθανασίαν τῆς Ιστορίας.

Η ὑπέροχος αὕτη φυσιογνωμία φέρει μίαν διακριτικὴν σφραγίδα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἴδιωτην ζωὴν.

Υπῆρξε πάντοτε ὁ ἴδιος. Ἐδείχθη μεγάλος καὶ εἰς τὰς δύο φάσεις τῆς ζωῆς του. Ἡρως

μέσα εἰς τὴν μάχην, μὲ τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν τακτικὴν ἐνὸς μεγάλου στρατηγοῦ, δοταν ἐμφύλωνε καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς στρατιώτας του ὅδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἐνὸς μεγάλου ἰδανικοῦ ἥρωας καὶ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀφοῦ κατέθεσε τὰ δόπλα τῆς μάχης καὶ ὀπλίσθη μὲ ἐγκαρτέρησιν καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης τῆς ζωῆς, γενόμενος ἐργάτης καὶ διδάσκαλος, ἀγωνιζόμενος ἐν ἴδιωτι τοῦ προσώπου του διὰ νὰ κερδίσῃ ἔνα τεμάχιον ἀρτου, πάντοτε μὲ τὸ αὐτὸν θάρρος καὶ τὴν ἴδιαν αὐτοπεποίθησιν.

Ο Γαριβαλδης τέκνον τῶν κυμάτων, ἐκληρονόμισε τὴν ψυχὴν τῶν προγόνων του, οἱ δοποῖοι, ἀτρόμητοι δύως δλοι οἱ θαλασσινοί, ἐδείκνυντο πάντοτε τὴν ἴδιαν περιφρόνησιν πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ ἀντίκρυζαν τὸν θάνατον μέσα εἰς τὰς ὑγρὰ βάραθρα τῆς θαλάσσης δπου ἡ τρικυμία ἐβύθιζε τὰ μικρά των πλοιάρια.

Η Νίκαια εἶναι πατρὸς τοῦ Ιωσήφ Γαριβαλδη.

Τὴν 4 Ιουλίου 1807 ἐγεννήθη μέσα εἰς ἔνα ἀλιευτικὸν πλοιάριον εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ἐνῷ ἡ τρικυμία ἐμάίνετο καὶ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον ἐθριάμβευεν. Καὶ ἡ ἄλμη τῆς θαλάσσης ἔδωσεν εἰς τὸν ἥρωα τὸ πρῶτον βάπτισμα.

Τὴν 2 Ιουνίου 1882 ὁ Γαριβάλδης ἀπέθανεν εἰς τὴν Καπρέραν, τὴν ἐρημικὴν νῆσον τὴν δύοιαν διὰ τῆς διαμονῆς του κατέστησε γνωστὴν καὶ ἔνδεξον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀγωνίας του δύο μικραὶ ὑπολαίδες ἐστάθησαν εἰς τὸ παράθυρον νὰ κελαδήσουν. Τότε ἐκεῖνος ἐψιθύρισεν:

— Εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν θυγατέρων μου, ποὺ φτερούγγιζουν γύρω ἀπὸ τὸν ἐτοιμοθάνατον πατέρα των. “Οταν δὲν θὰ ὑπάρχω εἰς τὴν ζωὴν πλέον, νὰ ἀγαπᾶτε αὐτὰ τὰ πουλάκια.

Αἱ τελευταῖαι λέξεις τὰς δύοιας ἐψιθύρισεν δὴρως πρὶν κλείσῃ τὸ στόμα του εἰς τὴν αἰώνιαν σιγὴν εἶναι:

— Διψῶ, δόστε μου νὰ πιῶ... .

Η ζωὴ τοῦ Γαριβάλδη εἶναι καὶ ἡ ζωὴ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ χρονικὸν ἔκεινο διάστημα “Αρχισε τὴν ζωὴν του ὡς ναύτης εἰς ἔνα πλοῖον τῆς Σαρδηνίας, κατετάχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἔταιρίαν τῶν Καρθηνάρων οἱ δύοιοι ὧνερεύοντο τὴν νέαν Ἰταλίαν καὶ τέλος τὸν Ιούνιον τοῦ 1834 καταδικασθεὶς εἰς τὴν τελευταῖαν τῶν ποινῶν κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν δπον διὰ νὰ ζήσῃ ἡ ναγκάσθη πότε νὰ κυνηγῇ καὶ πότε νὰ κατασκευάῃ λύχνους εἰς τὴν Νέαν Υόρκην. Κατὰ τὸ 1848 ὅταν ἡ Ἰταλία ἤρχισε νὰ σαλεύεται εἰς τὴν δρμὴν τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως, ὁ Γαριβάλδης διασχίζει τὸν ὠκεανόν, προσφέρεται πρὸς τὸν πάπαν Πίον τὸν ἔνατον, προσφέρεται πρὸς τὸν βασιλέα Κάρολον Αλβέρτον, ὁ δποῖος πρὸς δεκατεσσάρων ἔτῶν τὸν εἶχε καταδικάσει εἰς θάνατον, καὶ θὰ προσφέρετο καὶ εἰς τὸν διάβολον ἀκόμη δπως πολεμήσῃ ἔναντίον τῶν Αὐστριακῶν. Άλλὰ ματίας.

Ἐπρεπε νὰ ἔλθῃ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τοῦ Μινάνου διὰ νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ δεῖξῃ τὸ σφρατηγικὸν του μεγαλεῖον ἀπέναντι τῶν ἔννονων ἐχθρῶν τοὺς δύοιονς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν εἰς τὴν Λομ. αρδίαν. Καὶ ὁ ὀπλισμένος λαὸς ἀντιμετώπισε τὴν ἀντίστασιν τῶν γαλλικῶν, αὐστριακῶν καὶ ισπανικῶν ὅπλων δπον ἐζήτουν νὰ καταπιέσουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ρώμης.

Αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, αἱ δύοιαι ἐβάφησαν μὲ

τὸ εὐγενέστερον ἵταλικὸν αἷμα, ὑπῆρξαν ἡμέραι νίκης καὶ δόξης διὰ τὸν Γαριβάλδην.

Καὶ ὅταν οἱ φύλοι του καταδιωκόμενοι συνέληφθησαν αἰχμάλωτοι, ὁ Γαριβάλδης μὲ κόπους καὶ κινδύνους κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς τὰ Ἀπέννινα τῆς Τοσκάνης, καὶ ἐκεῖθεν, ἔξοδοις πάλιν, νὰ ζητήσῃ τὸν ἀρτον του ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον του ἐπάγγελμα καὶ νὰ γίνῃ πλοίαρχος ἐνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου, μέχρι τοῦ 1855, ὅταν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του 30 χιλιάδας δραχμάς.

Ἐκ τῶν χρημάτων τούτων δεκαπέντε χιλιάδας ἔδωσε πρὸς ἀγροδάν ἐνὸς πλοίου, πέντε χιλιάδας ἀφιέρωσε διὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ μὲ τὰς λοιπὰς δέκα ἡγόρασεν ἔνα κτῆμα εἰς τὴν Καπρέραν. Απὸ ἐκεῖ ἐπερίμενε τὸ σημεῖον τῆς πολιτικῆς μετατροπῆς τῶν πραγμάτων.

Ἡ προσδοκία δὲν ὑπῆρξε μακρὰ οὔτε ματία. Τὰς παραμονὰς τοῦ 1859 εἰς τὸ Πεδεμόντιον ἀντήχησαν οἱ πρῶτοι κρότοι τῶν πυροβόλων. Μετ’ ὀλίγον, ὑστερὸν ἀπὸ τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων, τὰς ἀπειλὰς τοῦ ὑπονοργείου τῆς Βιέννης καὶ τὸν ἔξοπλισμὸν τῆς Αὐστρίας ἐν Λομβαρδίᾳ, ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ Β’, ἔκαμψε τὴν ἀνακοίνωσιν ὅτι «δὲν ἔμενεν ἀδιάφορος εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ πόνου, ἡ δύοια ἀντήχει εἰς τόσα μέρη τῆς Ἰταλίας».

Τότε ὁ Γαριβάλδης ἀπὸ τὴν Καπρέραν μεταβαίνει εἰς τὴν Γένοβαν, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν 31 Δεκεμβρίου 1858. Μία μέδη φιλοπατρίας ἐθόπευεν ὅλας τὰς ψυχὰς καὶ εἰς δλους τοὺς δρόμους ἀντήχουν οἱ στίχοι τοῦ Λουδοβίκου Μερκαντίνη:

*Si scoprion le tombe, si levano i morti,
i martiri nostri son tutti risorti.
La terra dei suoni, dei canti e dei carmi
ritorni qual’ era la terra delle armi.*

Ο Γαριβάλδης ἡσθάνθη ὅτι ἡ ὥρα ἐκείνη ἦτο ἡ ὥρα τῆς δράσεως καὶ ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς δλους νὰ τὴν ἐγκολπωθοῦν.

Τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1860 ὁ Γαριβάλδης εἰσῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν Νεάπολιν.

Ο Ματσίνης, ἡ διάνοια ἐκείνη ἡ δύοια προητούμασε τὸν δρόμον εἰς τὸν Γαριβάλδην, εὑρίσκετο ἐν Νεαπόλει.

Μόλις ἀνεχώρησεν ὁ Γαριβάλδης, μερικοὶ καλούθηται ἐξήγειραν εἰς ταραχὰς τὸν ὅγλον ἔναντίον τοῦ Ματσίνη, καὶ παντοῦ ἀντήχουν κραυγαί:

— Morte al Mazzini.

Ο Γαριβάλδης, μόλις τὸ ἔμαθε, ἐπιστρέψει εἰς Νεάπολιν ὅπως κατευνάσῃ τὰ πνεύματα καὶ εἰς ἔνα θαυμάσιον λόγον ὅποιον ἔξεφώνησεν, ἐλεγε πρὸς τὰ πλήθη:

— Morte a nessuno.

“Ἄλλοτε ὁ Γαριβάλδης ἐδιηγεῖτο ὅτι εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀσπρομόντε, ὅταν οἱ ἐθελονταί του ἦσαν παρατεταγμένοι ἀπέναντι τῶν ἵταλῶν στρατιωτῶν καὶ ἐπρόκειτο νὰ χυθῇ αἷμα ἀδελφικόν, κάποιος τὸν ἥρωτησεν ἀν ἥτο καιρὸς νὰ ἀρχίσῃ φωτιά... Καὶ ὁ ἥρως ἀπήντησε μὲ θλίψιν :

— “Οχι, δὲν θ’ ἀρχίσουν φωτιά... ἡ ἀγάπη πληρώνεται μὲ ἀγάπην.

Ο Γαριβάλδης δὲν εἶχε μόνον αἰσθήματα εὐγενῆ ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ποιητικόν. Εἰς δλίγους ἴσως εἶναι γνωστοὶ οἱ θαυμάσιοι στίχοι τοὺς δύοιονς ἔγραψε διὰ τὴν ἀγαπητήν του νῆσον Καπρέραν:

*Sulle tue cime di granito — io sento
Di libertade l’ aura — e non nel fondo
Corruttore delle reggie, o mia selvaggia,
Solitaria Caprera. I tuoi cespugli
Sono il mio parco — El’ imponente masso
Mi dà stanza sicura ed inadorna,
Ma non infetta da servili. J pochi
Abitatori tuoi ruvidi sono
Comme le roccie che ti fan corona,
Comme quelle altieri e disdegnozi
Di piegare il ginocchio.*

*Orrido è il tuo sentier, — ma nelle vie
Dell’ insolente cortigiano il cocchio
Non mi calpesta, e l’ incontaminata
Fronte del fango suo vil non mi spruzza.
Lo l’infinito qui contemplo — scevro
D’ogni vile menzogna — e quando l’occhio
Già preceduto dal pensier — le immense
Cerca vie dello spazio — alla latèbre
Del vasto azzurro che circonda i monti
All’ infinita intelligenza — un senso
Di gratitudin volgo...
Perchè mi fe’ dell’immortal scintilla
Che m’imparenta con l’eterno — il dono.*

Οχι μόνον εἰς τὴν ἀνδρείαν τοῦ Γαριβάλδη ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκ φύσεως διανοητικήν του ἰσχὺν ὁφείλεται ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πεποί-

θησις τῆς ὅποιαν ἐγνώριζε νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὰ πλήθη.

Ο Γαριβάλδης δὲν εἶχε μόνον τοὺς βραχίονας ἐνὸς μαχητοῦ, ἀλλὰ εἶχε καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ προφήτου καὶ τὰ ἴδιανικὰ τοῦ ἥρωος.

Ἡ ψυχὴ του ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ τῶν συναγωνιστῶν του ἥτο γεμάτη ἀπὸ μίαν ιερὰν φιλοπατρίαν, ἀπὸ ἀκλόνητον ἐλπίδα. Αἱ θυσίαι καὶ τὸ αἷμα τῆς ἵταλικῆς φυλῆς εἶναι σελίδες ιστορίας μαζὶ καὶ σελίδες ποιήσεως. Καὶ εἶναι ζήτημα ἀν ἥθελον κατορθώσει οἱ Ἱταλοί νὰ ἐνώσουν εἰς κράτος τὴν μεγάλην πατρίδα των μόνον μὲ τὸ αἷμα των, χωρὶς νὰ προσφέρουν θυσίας πνεύματος καὶ ψυχῆς.

Μία γενεὰ ἀνθρώπων ἐβάδισεν εἰς τὸν δρόμον τῆς αἰώνιας πόλεως καὶ ἐζήτησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ἀνεν της δύοιας ἡ θησκεία εἶναι ὑποκρισία, ἐζήτησε νέας ἐθνικὰς συνθήκας ἀνεν τῶν δύοιων μένουν ἀνυπεράσπιστοι αἱ κατακτήσεις τῆς ἐλευθερίας.

Ο Ματσίνης ὑπῆρξεν ὁδηγὸς εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον, ὁ Γαριβάλδης εἶναι ὁ ὑποκινητής δύοιος, εἰς τὴν κρίσιμην, ἐγνώρισε νὰ ἐμψυχώσῃ τὰ πλήθη καὶ νὰ κάμη μίαν τὴν Ἰταλίαν.

Τὴν 6 Νοεμβρίου 1860 ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν. Ο Γαριβάλδης ἡσυχος καὶ ἀδιάφορος, ὡς νὰ μὴν εἶχε κάμει τίποτε, ἀφοῦ ἐχάρισε πρὸς τὸν βασιλέα ἔνα θρόνον, ἀνεχώρει εἰς τὴν Καπρέραν μὲ ἔνα σάκκον φασόλια. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην κάτι διλιγώτερον ἔκαμεν ὁ Κιγκινάτος.

Οταν αἱ τελευταῖαι πολιτικαὶ περιπέτειαι Ναπολέοντος τοῦ Γ’ ἔσυραν τὴν Γαλλίαν εἰς αἵματηρὸν πόλεμον, ὁ Γαριβάλδης προσεφέρθη πρὸς ἐθνικὴν ὑπεράσπισην εἰς τὴν κυβέρνησιν. Ή προσφορὰ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Γαμβέττα, καὶ ὁ Γαριβάλδης ἐπέθη ἀποτελούμενον ἐξ ἐθελοντῶν δλων τῶν ἔθνων. Καὶ ὁ γηραιὸς στρατηγὸς βρέχων μὲ ἵταλικὸν αἷμα τὴν ξένην γῆν ἐπολέμησε διὰ τελευταῖαν φορὰν καὶ ἐνίκησεν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας τὴν τελευταῖαν τὸν νίκην. Επέστρεψεν εἰς τὴν Καπρέραν γέρων, ἀσθενής, κουρασμένος, καὶ ἐνῷ ἡσθάνετο τὸν θάνατον νὰ πλησιάζῃ, μέχρι τῶν τελευταῖων του ἡμερῶν ἐνεθάρρουν τὴν κλονίζομένην πίστιν τῶν ἔθνων πρὸς τὸ μέλλον.

Ζάνυρθος 27 Ιουνίου 1907

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ — 1837-1907 —

Ετοι λοιπὸν τελειόνει μία ζωή, ποὺ είδε τὴν δόξαν νὰ στεφανώῃ τὴν ἀνατολήν της κ' ἔτσι κλείνονται μέσα εἰς τὴν ἐρημίαν, τὴν παραγνώρισιν καὶ τὸ σκότος τῆς δυστυχίας, τὰ μάτια ποὺ ἔζησαν εἰς τὰς ὁραίας κ' εὐγενικάς ἐνατενίσεις; "Ἐτσι φαίνεται. Μέσα εἰς τὸν θόρυβον ἐκλογικῶν κρουείων, μία πενιχρὰ πομπὴ ἐπέρασε τὸν δρόμους τοῦ Πειραιῶς, ἐπέρασε κ' ἔχαθη ἀπαρατήρητη καὶ δὲν ἔμειναν δύπισσοι της, παρὰ δὲν εὐλαβῆ σταυροκοπήματα μερικῶν ἀγνώστων δύ' ἔνα ἄγνωστον. Οἱ ἄγνωστοι αὐτὸς ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος Βολανάκης. Στεφανωμένος μὲ δὲν εὐλαβούδια, ποὺ ἔδρεψαν τὰ χέρια τῶν προσφιλῶν του, ἐπέρασεν κάτω ἀπὸ τὰ μέγαρα τῶν νεοπλούτων, ἔσχισε τάνυποττα πλήθη, ἄφισεν δύπισσοι τὸν ἄχαριστον πόλιν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν τὸν ἐγνώρισαν, οὐδὲ δύσον γνωρίζει κανένας τὸν πρῶτον διαβάτην, κ' ἔπηγε νὰ κοιμηθῇ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἀγνώστους, ξένας μαζὶ μὲ τοὺς πολλούς. "Ἐτσι ἐπέρασεν διποτής τοῦ κύματος. Μήπως δὲν ἐπεργοῦσεν ἀπαράλλακτα εἰς δῆλην τὸν τὴν ζωήν! "Ἐνας ἀνθρώπος δὲν ἔσταμάτησε νὰ τὸν κυτάξῃ ποτέ, ἔνα χέρι δὲν ἔκινήθη ποτὲ νὰ τὸν δεῖξῃ ἢ νὰ τὸν στηρίξῃ. Καὶ δῆμος ἦτο ἔκεινος ποὺ εἶδεν ἡμέρας δόξης καὶ ἡμέρας εὐτυχίας, μακράν ἀπὸ τὸν τόπον αὐτὸν. (Ποῖος εἶπεν διτὶ διποτής εἶνε ἡ Ἑλλάς;) "Ἡτον δὲν ἔκεινος, ποὺ εἶδεν αὐτοκρατορικοὺς ξένους εἰς τὸ ἐργαστήριόν του καὶ τοῦ διποτοῦ ἀκόμη πρὸ δὲν εἶδεν εἴσαρτεικὴ διάκρισις νὰ τελειώσῃ τὴν ζωήν της Αρχιδούξης Αὐστριακούς, θαυμαστής του, ἔζητούσε καὶ δὲν εἰμποροῦσε νὰ εῦρῃ τὴν ταπεινὴν κατοικίαν μέσα εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Πειραιῶς. "Ἡτον δὲν ἔκεινος εἰς τὸν διποτὸν ἔγινεν ἡ ἔξαιρετικὴ διάκρισις νὰ ἐπιβῇ, μὲ δῆλας τὰς τιμάς, τοῦ αὐστριακοῦ στόλου διὰ νὰ γράψῃ τὴν γαυμαχίαν τῆς Λίσσας, ποὺ ἔμελλε νὰ στολίσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον τῆς Αὐστρίας, βραβευμένη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου. "Ἡτον δὲν διποτὸς ποὺ ὑψώθηκε μέχρι τοῦ ἡρωϊκοῦ μεγαλείου τῆς γαυμαχίας ποὺ τὴν ἀντίκρυσαν μὲ θαυμασμὸν αἱ Ἡράκλειοι Στῆλαι καὶ εἶδεν τὸ ἔπος ποὺ ἔγραψε μὲ τὸν χρωστῆρα του νὰ στολίζῃ τὴν πινακοθήκην τῆς Στρατιωτικῆς Λέσχης τοῦ Λαονδίνου, ὑπὸ τὰ ἐγκώμια τῆς βρετανικῆς κριτικῆς. Οἱ ξένοι, τῶν διποτῶν ἐτίμησε τὴν ιστορίαν δὲν ἔξέχασαν τὸν καλλιτέχνην καὶ τοῦ

Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ ΓΥΡΩ Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ

ἀπένειμαν τὰς τιμάς, εἰς τὰς διποτίας ἐδικαϊοῦτο. Καὶ δῆμος δὲν ἔσταμανάτισε μὲ τὴν δυνατοτέραν του ἔμπνευσιν τὸ θαῦμα τῆς Χίου καὶ ὑψωσεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀστυστὸν τὴν φλόγα τοῦ διλοκαντώματος τοῦ Κανάρη. Οἱ διποτοῦς ἀνέστησε μὲ ἐπικὰ χρώματα τὴν Ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνος. Οἱ διποτοῦς ὑπῆρξε ταυτοχρόνως δὲ πεικὸς καὶ δὲν ὑρικὸς ζωγράφος τῆς ἐλληνικῆς θαλάσσης, δὲν διποτοῦς καὶ δὲν μόνος. Καὶ διποτὸς ποὺ φεύγων ἐπέρασε ἀγνωστος κάτω ἀπὸ τὰ μέγαρα τῶν νεοπλούτων, ἀπαρατήρητος ἀπὸ τὸ πλήθος κ' ἔπηγε νὰ κοιμηθῇ ξένος μέσα εἰς τοὺς ξένους, εἰς τὸν πενιχρὸν τοῦ τάφον, ξένας μαζὶ μὲ τοὺς πολλούς.

"Ημουν μικρὸς παιδί διποτὸν ἐπρωτογνώρισα τὸν Βολανάκην, καὶ τώρα ποὺ ἔφυγεν ἔκεινος ἡ ἀνάμνησίς του μοῦ μένει δῶς ἀνάμνησίς ἐνὸς αἰώνιον παιδιοῦ, τὸ διποτὸν ἔφθασα κ' ἐπέρασα εἰς τὰ χρόνια. Διότι δὲν Βολανάκης, μὲ τὸ προνόμιον δῆλων τῶν καλλιτεχνικῶν φύσεων, αἱ διποταὶ μένουν ξέναι πρὸς τοὺς ἀδόξους ἀγωνας, πρὸς τὴν χυδαίαν ἀμιλλαν, πρὸς τὰς πο-

νηρίας τοῦ κόσμου, πρὸς δῆλην τὴν ἀγοραίαν ἀκροβασίαν, ποὺ δημοφέρει σήμερον ἀγῶνας τῆς ζωῆς καὶ ποὺ πλάττει τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ ἕδιον ταπεινὸν, διετήρησεν ἔως τὴν τελευταίαν στιγμὴν τοὺς κάτι τι ἀπὸ τὴν ὁραίαν παιδικὴν ἀπλότητα, τὸ πρωτογενὲς θέλγητρον, τὴν ἀδύτων ἀφέλειαν, τὴν θελκτικὴν ἀδεξιότητα καὶ τὴν δυσκολίαν ἔκεινην τῆς κινήσεως μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῆς ζωῆς, δῆλων τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔμειναν ξένοι πρὸς τὸ περιβάλλον τους.

Κάτι τι μὲν εἶναι μὲν εὐλαβεῖαν πάντοτε πρὸς τὸ πτωχικὸν ἐργαστήριον, μὲ τὰ δὲν εὐλαβούδια πενιχρὰ ἐπιπλα καὶ τοὺς μεγάλους ἀκρίβαντας, ἀνάμεσα εἰς τοὺς διποτούς ἔκινεντο διποτόδιος

Ο ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ ΝΕΟΣ

αὐτὸς ἀνθρώπος, μὲ τὴν παλέτταν τῶν πρασίνων καὶ γαλανῶν χρωμάτων, ἀπὸ τὴν διποτίαν ἐπλημμυροῦσαν κ' ἔχυνοντο τριγύρῳ τὰ κύματα καὶ οἱ ἀφροί. Οἱ Βολανάκης ἔδεχετο δῆλον τὸν κόσμον εἰς τὸ ἀτελέ του μὲ μίαν φιλοξενίαν ποὺ δὲν ἔγνωρισε ποτὲ καμμίαν πόζαν καὶ καμμίαν ἐπιφύλαξιν. Καὶ διέκοπτε πάντα τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κύματος, διὰ νὰ προσφέρῃ ἔνο στιγμὸν εἰς τὸν ἐπισκέπτην του καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ ἔνα παλαιὸν ἀνέκδοτον. Καὶ δῆμος ἐννοοῦσε κανεὶς διτὶ δὲν καλλιτέχνης ἀπουσίας τὴν στιγμὴν ἔκεινην καὶ διτὶ δὲν ψυχή του ἔταξίδευεν ἐπάνω εἰς τὰ κύματα κ' ἐκλυδωνίζετο μέσα εἰς τοὺς ἀφρούς. Πολὺ δῆλγον ἀφιέρωντες ἀπὸ τὴν σκέψην του εἰς τοὺς ξένους ποὺ

ἡρχοντο νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν καὶ νὰ τὸν θαυμάσουν, ἢ μᾶλλον προσέφερε πάντοτε τὸ ἕδιον πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ προσέφερε μὲ τόσην εὐγένειαν καὶ τόσην καλοσύνην. Τὰ ἕδια εὑδύμα λόγια συνώδευαν πάντοτε τὴν προσφορὰν ἐνὸς σιγαρέττου:

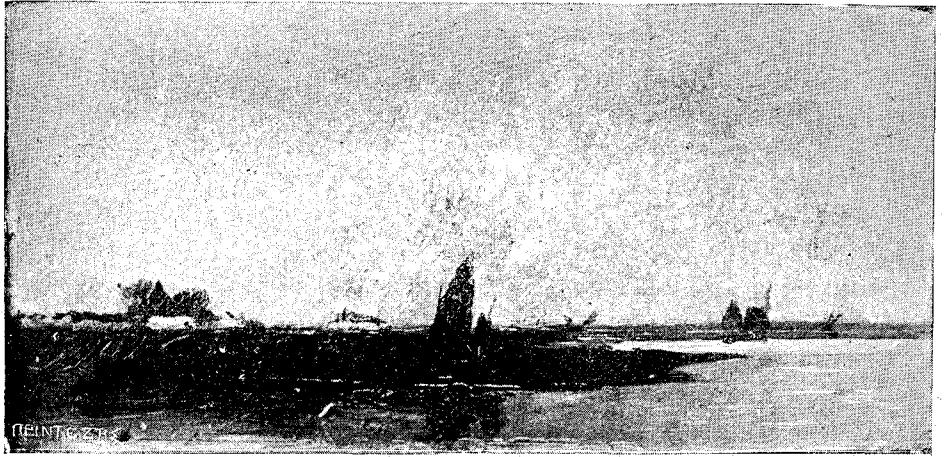
— Πάρτε ἔνα σιγαρέττο. Εἶνε τόσον ὥραιος δικανός, ποὺ δὲν εἶχατε κανένα βῆκα ἐδῶ καὶ εἶκοσι χρόνια θὰ σᾶς τὸν ξαναφέρῃ.

Καὶ διποταὶ τοὺς εἰς τὸν μικρὸν καναπὲν ἀπέναντι τὸν δικρίβαντος, κ' ἔχυρε πάλιν τὴν δέσμην τῶν πινέλλων του καὶ ἀνακάτων πάλιν τὰ χρώματα του τὰ γαλανὰ καὶ τὰ πράσινα εἰς τὴν παλέτταν του διὰ νὰ ἔξακολουθήσῃ τὴν δημιουργίαν του, ήσαν πάντα αἱ ἕδια διηγήσεις τῆς ζωῆς του καὶ τὰ ἕδια ἀνέκδοτα, μὲ τὰ ἕδια λόγια, ήτο τὸ ἀνέκδοτον τοῦ μαθητοῦ Μαρμαρᾶ, ποὺ εἶχε ἔνα ἔξαιρετικὸν τάλαντον καὶ ποὺ διεύστησε τὸν πολυτεχνεῖον διὰ νὰ τὸν βάλῃ ὑπηρέτην εἰς ἔνα παντοπάλην.

— Καῦμένε Μαρμαρᾶ! Εσὺ θὰ ἔτιμουσες τὴν πατρίδα σου καὶ γενικῶς τὴν Ἑλλάδα. Τώρα θὰ μάθης νὰ κλέψῃς τὸν ἀφεντικό σου...

—"Οταν ἔρχεται τὸ ἀνέκδοτον, εἰμποροῦσε νὰ τὸ τελειώσῃ κανένας μὲ τὰ ἕδια λόγια. Ἄλλα δὲν Βολανάκης ἔταξίδευε τὴν στιγμὴν ἔκεινην καὶ ἔθελεν ἀπλῶς νὰ εἶνε εὐγένης μὲ τοὺς ξένους του. Χωρὶς δὲν διποτοῦς νὰ τὸ ἔννοη εἶχεν εὔρει τὸν σοφώτερον τρόπον νὰ παλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν τῶν τρίτων εἰς τὰς στιγμὰς τῆς δημιουργίας, χωρὶς νὰ τοὺς ἀποδιώκῃ. Εκονόδιζε τὸν φωνογράφον του καὶ τοὺς ἀποχαιρετοῦσε. "Η ψυχή του ἀκολουθοῦσε ἔτσι ἐλευθέρα τὸν ωυδὸν τῶν κυμάτων του καὶ δοι τὸν ἐννοοῦσαν, εῦρισκαν ἔνα ἔξαιρετικὸν θέλγητρον νάκονύσιν δι' ἔκατοστην φοράν τὴν ἕδιαν διήγησιν, ἀπὸ τὰ χεῖλη ἐνὸς ἀπόντος.

Καὶ διποταὶ πάντα ἀπών. Εἰς τὸ σπίτι του καὶ εἰς τὸν δρόμον. Εἶχε πολλὰ καράβια ἡ ψυχή του νὰ ταξιδεύῃ καὶ τὰ κύματα δῆλα τὴν ἐγνώριζαν καὶ τὴν ἔκαλουσαν. Καὶ διτὶ διποταὶ τὸν συναντοῦσε κανένας εἰς τὸν δρόμον, μὲν εἶναι βῆμα κλονιζόμενον καὶ ἀσταθές, ὡς εἰς τὸ κατάστρωμα πλοίου, ἐννοοῦσεν διτὶ δὲν καλλιτέχνης ἀπουσίας τὴν στιγμὴν ἔκεινην καὶ διτὶ δὲν ψυχή του την ἔταξίδευεν διὰ τὴν σκέψην του εἰς τοὺς ξένους, ἀνίκανος διὰ κάθε φροντίδα τῆς ζωῆς, δῆλα κάθε βῆμα ὑπολογισμένον ποὺ φέρει πρὸς μίαν ἐπιτυχίαν, διὰ κάθε σοφὴν πονηρίαν καὶ κάθε περίτεχνον ὑπολογι-

ΕΚΙΤΣΟ

σμόν, διὰ κάθε ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἑαυτοῦ τού
καὶ τοῦ ταλάντου του.

‘*Το φυσικὸν κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ
γνωρίσῃ τὴν δυστυχίαν, μεγάλος αὐτὸς καὶ ἔν-
δοξος μίαν φοράν, περισσότερον ἀπὸ τοὺς μι-
κροὺς καὶ ἀδόξους διμοτέγνους του, ποὺ ἔγνώ-
ριζαν καλύτερα τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωήν. Κ’
ἔτσι, ἐκεὶ ποὺ οἱ πονηροὶ καὶ οἱ ἐπιδέξιοι εὐ-
ρίσκουν τὸν τρόπον νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὴν
μικράν τους ἀξίαν, μὲ τὰ σοφὰ καὶ εὔστοχα
τεχνάσματα, αὐτός, ἀνίκανος εἰς τὰς ἀκροβασίας
τῆς ζωῆς, εἶχε πάντα τὰς ἀδέξιους κινήσεις
ἐνὸς χαμένου παιδιοῦ, ποὺ ζητεῖ μὲ ἄγωνίαν
τὸν δρόμον του. Καὶ οἱ ἀνθρώποι, ποὺ παρε-
ξηγοῦν διότι δὲν εἰμποροῦν νὰ ἐμβαθύνουν,
ἐκίνησαν πολλάκις τὸ κεφάλι μὲ ἀπορίαν ἐμ-
πρὸς εἰς τὸν Βολανάκην. Διότι — πρὸς τί νὰ
κρήψῃ κανένας ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται διὰ τὴν
θλιβερὰν ἴστιν τῶν ἡμερῶν μας καὶ ποὺ
εἶνε ἀνίκανον νάμαυρόσῃ τὴν δόξαν ἐνὸς καλ-
λιτέχνου; — ὅταν δὲ Βολανάκης κατήντησε νὰ
ζητῇ μίαν δραχμὴν ἀπὸ ἕνα γνώριμόν του, διὰ
νάγοράσῃ τὰ σιγαρέττα ποὺ ἐπρόσφερεν εἰς ὅ-
λον τὸν κόσμον μὲ ἀνοικτὰ χέρια, τὴν στιγ-
μὴν ποὺ ἔνας μηδαμινὸς μὲ τὸ ἵδιον κίνημα
κερδίζει χιλιάδας, δὲν ἦτο αὐτὸς ποὺ ἔξηντελί-
ζετο, ἥσαν οἱ σύγχρονοι του ποὺ δὲν ὑπῆρξαν
ἄξιοι νὰ θρέψουν ἔνα καλλιτέχνην τῆς περιω-
πῆς του, ἥτον ἡ πόλις ποὺ τὸν ἔκρυπτε εἰς
τοὺς κόλπους της, χωρὶς νὰ μαντεύῃ τὴν τιμὴν
ποὺ τῆς ἔχαριζε. Διότι δὲ καλλιτέχνης δὲ ποτὶς
ἔξητούσε μίαν δραχμὴν ὡς ἐλεημοσύνην, ἐλη-*

Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

στεύετο κάθε στιγμὴν ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἐνό-
μιζαν διὰ τὸν εὐεργετοῦν. Καὶ διμως ἔπειτε νὰ
κοκκινίζῃ δὲ ληστεύμενος καὶ νὰ μὴ κοκκινί-
ζουν οἱ ληστεύοντες. ‘*Ἄς μὴν ὑποθέσῃ κανένας
διὰ λέγω ὑπερβολὴν. Διότι οἱ καιροφυλακτοῦν-
τες τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ πεινάσῃ δὲ καλλιτέχνης,
διὰ νάρπασουν τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς του ἀντὶ^τ
πινακίου φακῆς, εἶνε περισσότερον ἀπὸ λησταί.
Καὶ εἶνε πολλοί.*

‘*Ο ἀγαπητός μου Ξενόπουλος, ἀφιερώνων
δλίγας ὠφαίας καὶ δικαίας γραμμὰς εἰς τὸν
καλλιτέχνην τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου του,
ἀνέφερε τὸ τέχνασμα πολλῶν, ποὺ ἀπέκτησαν
ἔργα τοῦ Βολανάκη, διὰ τῆς μεθόδου τῶν μα-
θημάτων. ‘*Απογοητευμένος νὰ διδάσκῃ δὲ καλ-
λιτέχνης ἀνθρώπους χωρὶς κανένα τάλαντον ἐ-
τελείωνε μόνος του τὰ ἔργα. Κ’
ἔτσι εἰς δλίγας
ἡμέρας δὲ μαθητὴς ἢ ἡ μαθήτρια εἶχεν ἔνα πί-
νακά τοῦ Βολανάκη. ‘*Απειρα εἶνε τὰ ψευδό-
τιτλα αὐτὰ ἔργα του, κάτω ἀπὸ τὰ δόποια οἱ
ἐπιτηδειότεροι θὰ σβύσουν αὔριον τὸνομά των
διὰ νὰ προσθέσουν τὸ δόνομα ἐκείνου, ποὺ δὲν
ὑπάρχει πλέον. ‘*Η ἀθωότης τοῦ καλλιτέχνου
πολὺ ἀργὰ ἀντελήφθη τὴν σοφὴν αὐτὴν λη-
στείαν. ‘*Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα διὰ κάποτε τοῦ
τὴν ὑπέδειξα. Μετ’ δλίγας ἡμέρας ἥλθε, μει-
διῶν τὸ ἀθωότερον μειδίαμά του, νὰ μοῦ ἀναγ-
γείλῃ διὰ εὐοήκε τὸ ἀντιφάρμακον.*****

— *Τὸ βρῆκα ἔρεις, μοῦ εἴπε. ‘*Οταν προ-
χωρήσῃ λίγο ἡ εἰκὼν παίρνω τὸ πλατύ μου πι-
νέλο καὶ τὴν μουντζουρόνω: ‘*Ἄς κάμωμε τώρα
τὴν θάλασσα χωράφι, τοὺς λέω. Καὶ τὸ καοάβι***

ΤΡΕΧΑΝΤΗΡΙ

Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

άς το κάμωμε θημωνιά. "Ετσι θὰ μάθετε νὰ ζωγραφίζετε ἀπ' δλα..."

Η μέθοδος ήτο ἀλήθεια πολὺ πρακτική. 'Αλλ' οἱ μαθηταὶ τοῦ Βολανάκη, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ δρίζοντος.

"Εώς ἔκει ἔφθανεν ἡ κακία του καὶ ἡ ἐκδίδησί του.

"Αλλοτε πάλιν ἔνας ἑκδότης τὸν ἐφορτώνυκε νὰ τοῦ κάμῃ δλίγα σκίτσα διὰ τὸ περιοδικόν του, ἔνα παλαιὸν περιοδικόν, ποὺ δὲν ὑπάρχει πλέον. Ο Βολανάκης εἰργάζετο καὶ ὁ ἑκδότης δὲν ἔπλήρωνε. "Ενα πρωὶ ὁ καλλιτέχνης τοῦ παρουσίασεν ἔνα γαϊδουράκι ποὺ ἔβοσκεν εἰς τὸν ἄγρον. Ο ἑκδότης ἔκαμεν ἔνα μορφασμὸν ἀπογοητεύσεως.

— Μὰ ἀπὸ σᾶς, κύριε Βολανάκη, ὁ κόσμος ἀπαιτεῖ θαλασσογραφίας. Εἴσθε ὁ πρῶτος μας θαλασσογράφος.

Ο Βολανάκης τοῦ ἀπεκρίθη.

— "Α! φύλε μου! Δὲν ἥξενρεις πόσο βαρέθηκα τὴν θάλασσα. "Ολη τὴ ζωὴ μου τὴ ζωγραφίω. Μόνο ἀν μὲ πληρώσουν μπορῶ νάποφασίσω πάλι νὰ ξαναγρίσω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Καὶ δμως πρέπει νὰ πεισθῆτε ὅτι ἡ πικρὴ αὐτὴ εἰρωνεία ἐβγῆκεν ἀπὸ μίαν ὑπερβολικὴν ἄρροτητα. Διότι τέτοιος ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος. "Ενας μεγάλος ἀγαθὸς κ' ἔνας μεγάλος εὐγενῆς, μία ψυχὴ ποὺ δὲν ἔγνωρισε τὴν κακίαν, τὸν δόλον καὶ τὴν ὑπεροφάνειαν καὶ ποὺ ἔμεινε λευκὴ ἔως τὴν τελευταίαν ἀναλαμπήν της, κούπιουσα μέσα της κάτι τι ἀπὸ τὴν δροσερότητα τοῦ κύματος, ἀπὸ τὴν ἀγνότητα τῶν ἀφρῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐγκαρπτέρησιν τῶν τέκνων τῆς θαλάσσης.

Δὲν εἶνε τώρα ἡ στιγμὴ νὰ κριθῇ ἀναλυτικῶς τὸ ἔργον τοῦ Βολανάκη, τὸ ἔργον αὐτὸ μὲ τὰ πολλαπλὰ χαρακτηριστικά, μὲ τὰς διακυμάνσεις εἰς τὴν ἔξελιξιν του, μὲ τὰς ἀνισότητας καὶ τὰς λιποψυχίας εἰς τὸ τέλος, ἔνα ἔργον ἐπηρεασθὲν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἄνθρωπου, ἀλλὰ τὸ δποῖον εἰς τὰ φωτεινὰ σημεῖα τῆς ἀκμῆς του παραμένει πάντα ἐξαιρετικῶς προσωπικόν, εἴλικρινες καὶ δυνατόν. Διότι ὁ Βολανάκης ὑπῆρξε γεννημένος ζωγράφος. 'Απὸ μίαν οἰκογένειαν ἐμπόρων, πρωωρισμένος καὶ αὐτὸς διὰ τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, ἀρχίσας τὴν ζωὴν του ὡς ἐμπορος εἰς ἔνα μεγάλον οἰκον τῆς Τεργέστης, κάτω ἀπὸ τὰ λογιστικά του βιβλία ἔκρυπτε τὰς σπουδὰς καὶ τὰ σκίτσα του, ἔως ὅτου τὰ τελευταῖα ἔπνιξαν τὰ

πρῶτα καὶ ὁ Βολανάκης, δραπετεύων ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸν γραφεῖον, εἰργέθηκεν εἰς τὸ Μόναχον, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀξιωτέρους καὶ προσφιλεστέρους μαθητὰς τοῦ μεγάλου Πιλότη.

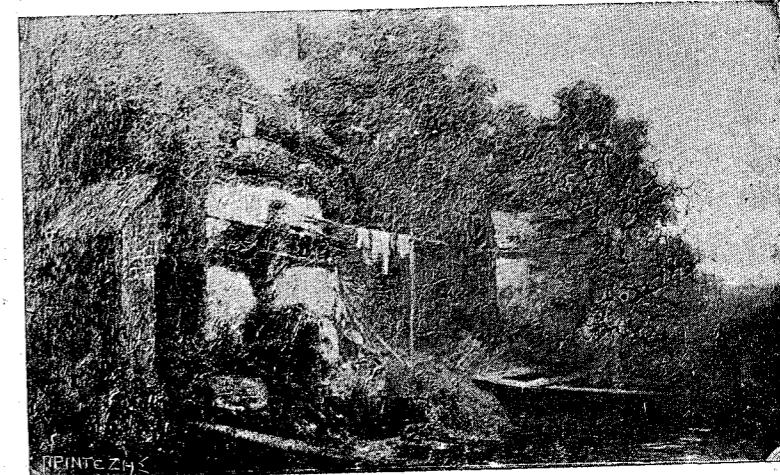
'Απὸ τὰ πρῶτα του σχεδιάσματα, τὰ ὅποια ἔκρυψε δειλὰ κάτω ἀπὸ τὰ λογιστικὰ βιβλία, ἡ θάλασσα μὲ τὸν ἀπέραντον ποιητικὸν τῆς κόσμου, ἥτο τὸ προσφιλές θέμα τοῦ νέου ζωγράφου. "Εκτοτε δὲν τὴν ἄφισεν ἔως τὴν τελευταίαν πνοήν του. 'Απὸ τὴν παλέτταν του δὲν ἔλειψαν ποτὲ τὰ χρώματα ποὺ δημιουργοῦν τὰ κύματα, τοὺς μεγάλους ἀνοικτοὺς οὐρανούς, τὰ παιγνίδια τοῦ φωτὸς ἐπάνω εἰς τὰ νερά, τὰ μεγάλα ιστία ποὺ χάνονται εἰς τὴν διμήλην τοῦ δρίζοντος. Ο Βολανάκης, περισσότερον ἀπὸ ζωγράφος, ὑπῆρξεν ὁ ποιητὴς τῆς θαλάσσης. "Ενα βαθὺ αἴσθημα, μία παθητικὴ ἀγάπη, μία μέθη κυανοῦ χαρακτηρίζει δλας τὰς δημιουργίας τῆς καλῆς του περιόδου. "Ο, τι ὑπῆρξεν ἐποποιεία ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ καὶ δ, τι ὑπῆρξε τραγωδία καὶ δ, τι ὑπῆρξεν εἰδύλλιον, εῦρηκε τὴν ψυχὴν του ἀνοικτήν. 'Αλλὰ περισσότερον ἀπὸ δλας ἥτον ὁ ποιητὴς τῶν εἰδύλλων τῆς θαλάσσης, ἥτον ὁ λυρικὸς θαλασσογράφος. Αἱ μεγάλαι θαλασσινὰ ἐποποιεῖαι, ποὺ τὸν ἐδόξασαν, ἡ Ναυμαχία τῆς Λίσσας, ἡ Ναυμαχία τοῦ Τραφαλάρο, ἡ Ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος, μία ὑπέροχος θαλασσινὴ τριλογία, μαζὶ μὲ τὴν Πυρωπόλησιν τῆς Τονοκιῆς Ναναρχίδος ἀπὸ τὸν Κανάρην, θὰ παραμείνουν πάντα ὡς ἔργα μεγάλου διδασκάλου, μὲ δλας τὰς δυνάμεις τῆς συνθέσεως, τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρωματισμοῦ, ποὺ πλάττουν τὰ μεγάλα ἔργα τῆς ζωγραφικῆς. 'Αλλ' ἔκει ὅπου συγκινεῖ περισσότερον ὁ Βολανάκης, ἔκει ὅπου εὑδίσκεται περισσότερον εἰς τὸ στοιχεῖον του, ἔκει ὅπου ἡ λυρικὴ ψυχὴ του διαχύνεται μὲ δλην της τὴν ἀνεσιν, εἶνε τὰ εἰδύλλια τῆς θαλάσσης. "Υπάρχουν πίνακες του ὅπου ἡ θάλασσα ζῆ, σαλεύει ἡ κοιμάται ἐλεύθερα εἰς τὸ πέλαγος ἢ τὸ ἀκρογιάλι, κάτω ἀπὸ τὸν πυρωμένον μεσημβρινὸν ἥλιον, ἢ τὸ κατάργυρον σεληνόφως, ὅπου δλίγα κατάλευκα πανάκια χάνονται ὡς σύννεφα εἰς τὸν δρίζοντα, ὅπου οἱ ψαράδες σύρουν τὰ δίχτυα τους εἰς τὸν ἄμμον ἢ ὅπου ὁ πτωχὸς ψαρρᾶς, μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον ἡσυχίαν τῆς νυκτός, ἀνάβει τὴ φωτιά του κάτω ἀπὸ τὴν χαμηλήν του τένταν καὶ ὅπου μία γαλήνη ἀπέραντος βασιλεύει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἔως τὴν θαλάσσαν. 'Εκεὶ μέσα ζῆ ἡ ἀληθινὴ ψυχὴ τοῦ Βολανάκη, διότι ζῆ μέσα εἰς τὴν γαλήνην τῆς ἐλληνικῆς ἀκρογιαλίας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πελάγους, μέσα εἰς τὰς

Ο ΓΡΑΦΕΙΟΣ ΝΕΟΣ ΥΠΟ Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

διὰ νὰ τὸ δεχθῇ ὡς παρθενικὸν φύλημα εἰς τὴν ἀκρην τῶν κυμάτων του καὶ τώρα διὰ νὰ τὸ ρουφήσῃ ἔως τὰ ἔγκατά του καὶ τώρα διὰ νὰ παῖξῃ μὲ τὰς ἀκτῖνας του τὸ τρελλότερον ἔρωτικὸν παιγνίδι τῆς αἰωνίας του νεότητος. Μόνον ἔνα βαθὺ ποιητικὸν αἴσθημα, μόνον μία ἐξαιρετικὴ λυρικὴ διάθεσις, εἰμπορεῖ νὰ ὀδηγῇ τὴν ψυχὴν εἰς τὰς βαθυτάτας αὐτὰς γνωριμίας μὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ζωῆς, εἰς τὰς ἔνωσεις τὰς τελείας μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Κόσμου, εἰς τὰς ὑπερόχους μετουσιώσεις τῆς ὑπάρχεως. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Βολανάκη εἶχε λάβει τὸ δῶρον αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεόν.

"Οταν ἔλθῃ ἡ στιγμὴ νὰ κριθῇ ἀναλυτικῶς τερα καὶ ψυχρότερα τὸ ἔργον τοῦ Βολανάκη, ὁ κριτικὸς θὰ παρακολουθήσῃ δλας τὰς διακυμάνσεις τῆς ἔξελιξεώς του, θὰ σημειώσῃ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἀδυνάμιας του, τὰς ἀνισότητας καὶ τὰ χάσματα του καὶ θὰ ξεχωρίσῃ τὰ σημεῖα ὅπου ἡ ζωὴ καὶ ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου ἐπηρέασε τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου. 'Αλλὰ κανεῖς δὲν θάρηνθῇ ποτὲ διὰ τὸν Βολανάκης ὑπῆρξε ποιητής, ὁ μοναδικὸς καὶ ὁ πρῶτος ποιητὴς τῆς ἐλληνικῆς θαλάσσης, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, δταν ἀπογοητεύεται τὸ παραγώρισιν καὶ τὰς ἀδικίαν του, κλεισμένος κ' ἔγκαροτερῶν μέσα εἰς τὸ ἔργαστηριόν του. 'Εὰν ἡ συνομένη ζωὴ τοῦ ζωγράφου, δὲν ἔφθανεν ἔως τὴν παλέτταν του, διὰ νὰ ζωογονήσῃ ὅπως πρῶτα τὰ νεκρὰ χρώματα, ἐὰν διὰ της καλλιτέχνης, ἔνα αὐτόματον πλέον, εἰργάζετο μὲ μίαν συνταγήν, ὅπως λέγομεν, ἡ συνταγὴ δμως αὐτὴ ἥτον ίδική του καὶ ἥτον

ΕΚΠΙΣΟ

Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

Ο ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΕΑΙΓΕΤΟΝ

ὑπέροχος μίαν ἡμέραν. Νὰ ἔνα σημεῖον δπου
ὅ κριτικὸς πρέπει νὰ δακρύσῃ καὶ νάποκαλυ-
φθῇ μ' εὐλάβειαν ἐμπρὸς εἰς τὸν λιποψυχοῦντα
καλλιτέγνην.

* * *

Ἐνα κῦμα ἀρπάξε τώρα, τὴν ψυχὴν τοῦ
Βολανάκη, ἵσως τὸ ἴδιον κῦμα ποὺ ἀγτι-

ομα εις το οποιον δικαιουται δ ποιητης της θαλάσσης. "Ετσι έθαψαν τὸν ἀρχαῖον ναύτην εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἄκρογιάλι. Καὶ ἀνέθηκαν εἰς τὸν τάφον του «κύρων καὶ κώπαν, μνᾶμα κακοῖςωνας». "Ας ἀναθέσουν εἰς τὸν τάφον τοῦ ζωγράφου «κώπην καὶ χρωστῆρα». Καὶ ἂς συμπληρώσουν θλιβερὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπίγραμμα — μνᾶμα κακοῖςωνας.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΛΙΝΝΑΙΟΣ

Ο Λινναῖος, οὐτινος τὴν διακοσιετηρίδα ἑώρασεν ἡ Σουηδία κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, ἀνήκει εἰς τοὺς διάλιγους παγκοσμίου φήμης ἄνδρας, δων ἡ ἐπιστημονικὴ σημασία καίτοι μεγίστη δὲν εἶνε δῆμος ὑπερτέρα τῆς ἄλλων μεγάλων ἐπισης ἀνδρῶν, δων τὸ δύναμα διατελεῖ δλως ἀγνωστὸν παρὰ τῷ μεγάλῳ κοινῷ. Καὶ ταῦτα ἔντεν δὲ τὸν Εὔαλλον τὸν

Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ ἐν Ἐλλάδι τὸ δόνομα τοῦ Λινναίου εἶνε ἱκανῶς γνωστόν, ὅχι μόνον ἐκ τῶν δλίγων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἐκαπονταετηρίδος ἐκδιοικέντων βοτανικῶν καὶ ζωολογικῶν ἔργων, ἐν οἷς τὰ φυτὰ ἐτάσσοντο κατὰ τὸ λινναϊκὸν σύστημα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ διδασκαλίας τῆς Βοτανικῆς, ἐν ᾧ γίνεται μνεία τοῦ συστήματος τούτου. Ἐκτενῆς κατάταξις τῶν φυτῶν κατὰ τὸ λινναϊκὸν σύ-

κρύζει μὲ πικρὰν προαι-
σθησιν εἰς μίαν ὑπέροχον
τρικυμίαν, τὴν δποίαν ἔπλασε
μὲ τὴν τελευταίαν δριμήν
τῆς χειμαζομένης ζωῆς του.
Τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὴν
ἔσυρε μαζί του πρὸς τοὺς ἀ-
γνώστους ὠκεανούς. Διότι ἡ
ψυχὴ αὐτῇ δὲν ἀνήκει εἰς
τὴν γῆν. Ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ
ἀναγνώρισις τῶν μεταγενε-
στέρων ἀει φέρῃ αὔριον τὰ
δστᾶ του εἰς μίαν ἀπὸ τὰς
ἄκτας, ποὺ τὰς φιλεῖ τὸ ἐλ-
ληνικὸν κῦμα. Εἶνε ἔνα φί-
λημα ποὺ τοῦ ὁφείλομεν.
Καὶ νεκρὸς ἔκει ὁ Βολα-
νάκης θὰ κοιμηθῇ γλυκύ-
τερα μὲ τὴν βοήν του πε-
λάγους. Εἶνε ἔνα νανούρι-
αντα εἴδε τὸν

ΚΑΡΩΔΟΣ ΛΙΝΝΑΙΟΣ

φήν πολυαρίθμων φυτῶν, εἰς ἂ προσετίθεντο κατ' ἔτος ἔτερα πολυάριθμα νέα. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ κοινοῦ συστήματος τάξεως αὐτῶν, αἱ περιγραφαὶ ἐπηκολούθουν συνήθως μίγδην ἀλλήλας, τὰ αὐτὰ φυτὰ περιεγράφοντο ἀλλως ὅποια φύσις, τὰ γένη δὲν διεκρίνοντο σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων, σύγχυσις μεγάλη ὑπῆρχε τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ποικιλῶν αὐτῶν, τὰ αὐτὰ ὄνόματα παρὰ τοῖς διαφόροις βοτανικοῖς ἐδήλουν φυτὰ διάφορα, ἐν γένει δὲ μεγάλη σύγχυσις ἐπεκράτει καθ' ἄπασαν τὴν τότε συστηματικὴν ἢ περιγραφικὴν Βοτανικὴν.

‘Ο Λινναίος λαβών ὡς ἀρχὴν τὰξιστικῶς σαφεῖς καὶ ἀπλοῦς χαρακτῆρας κατέστησε σύστημα κατατάξεως, δι οὗ αἱ ἀπειροὶ τῶν φυτῶν μορφαὶ ἐτάσσοντο κατὰ ἀνθροίσματα, ὥποδιαιρούμενα εἰς διαδοχικῶς μικρότερα, οὕτω δὲ αἴφνης καὶ κατὰ πρῶτον ἡ ἐπιθεώρησις τῶν μορφῶν ἐγένετο εὐχερής καὶ εὐαντίληπτος. Βεβαίως τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ Λινναίου, στηριζόμενον εἰς ὠρισμένους τινὰς χαρακτῆρας ἰδίως τῶν γενετησίων δργάνων (στημόνων καὶ ὑπέρου), ἦτο τεχνητόν, ἀλλ’ ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἀπετέλει μεγίστην πρόοδον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο τελείως ἔξειργασμένον ἐν ὅλαις αὐτοῦ ταῖς ὑποδιαιρέσεσιν ἐχορηγίμενος τὰ μέγιστα ὡς βάσις μέχρι τῶν μέσων σχεδὸν τῆς παρελθούσης ἐκατονταετη-

ρίδος εἰς ἀπαντας τοὺς συστηματικοὺς βοτανικούς. Ὁτι δὲ ὑψοὶ τὸν Λινναῖον εἰς ἔξοχουν ἀντειλήψεως παρατηρητὴν εἶνε, διτι ἐνῷ κατέστρωσε σύστημα τεχνητόν, ἀνεγνώριζε τὴν δρόθοτητα φυσικοῦ φυτικοῦ συστήματος, διὸ καὶ ἐν ἔτει 1738 ὑπέστρωσεν ἐν τῇ «Βοτανικῇ φιλοσοφίᾳ» τὰ θεμέλια τοιούτου συστήματος, πολλάκις δὲ ἔξεφρασθη περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τοιαύτης τάξεως τῶν φυτῶν. Ἐπὶ τοῦ ὑποδείγματος δὲ τούτου στηριχθέντες βραδύτερον καὶ οἱ λοιποὶ βοτανικοὶ ὕδρυσαν τὰ διάφορα φυτικὰ συστήματα.

Μὴ δύντος ἐνταῦθα τοῦ χώρου καταλλήλου πρὸς περιγραφὴν τοῦ λιννάικου συστήματος, τοῦτο μόνον νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ μηνημονεύσωμεν, διὰ ὃ Λινναῖος ἐπεξεργασθεὶς ἀπάσις τὰς ἰδέας τῶν πρὸ αὐτοῦ μεγάλων βοτανικῶν Καισαλπίνου, Βωχίνου καὶ ἄλλων καὶ συγχωνεύσας αὐτὰς καὶ προαγαγών, ἀνεμόρφωσε τὴν συστηματικὴν Βοτανικὴν διὰ τοῦ σαφοῦς. συντόμου, ἐπιμεμελημένου καὶ ἔμμεθόδου χαρακτηρισμοῦ τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς διπλῆς ὀνομασίας ἐκάστου φυτικοῦ εἴδους (ἐν ὅνομα τοῦ γένους καὶ ἐν τοῦ εἴδους), οἶον *Citrus vulgaris* (λειμονιά), *Citrus aurantiacum* (πορτοκαλλιά), *Citrus medica* (κιτριά) κτλ. οὕτω δὲ διηγόλυνε τὴν σπουδὴν τῶν φυτῶν καὶ προελείανε τὴν ὄδὸν εἰς τὸν Jussieu καὶ De Candolle πρὸς ὀνομασίαν καὶ χαρακτηρισμὸν τῶν μεγάλων ὄμαδων τοῦ φυτικοῦ συστήματος.

Τὴν θεωρητικὴν Βοτανικὴν ὁ Λινναῖος οὐδόλως προήγαγεν, οὔτε ἔξητησε ποσῶς νὰ διεισδύῃ περισσότερον τῶν προκατόχων εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τῶν φυτικῶν φαινομένων, θεωρῶν ὡς τέλος πάσης βοτανικῆς μαθήσεως τὴν γνῶσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ φυτοῦ καὶ τὸν μέσην αὐτοῦ ἐν τῷ συστήματι¹.

του καὶ τὴν θεούν αὐτούν εν τῷ οὐσιητάτῳ .
Ο Λινναῖος ἔγραψε πολυάριθμα συγγράμματα, ἐξ ὧν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσι τὰ Fundamenta botanica (1736), αἱ Classes plantarum (1738) καὶ ἡ Philosophia botanica (1754).— Ἀπέθανε δὲ ὁ Λινναῖος ἐν ἑτεῖ 1778 καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς ἐν Οὐρφάλᾳ, διαγαγὼν τὸν βίον αὐτοῦ ἐν διηγεκεῖ ἐργασίᾳ καὶ ἀγῶνι κατὰ πολλῶν προσκομάτων. Ἰσως δὲ καὶ ἡ ἀκατάβλητος ἐργαστικὴ αὐτοῦ ἐπιμονὴ θὰ ἐκάμπτετο ἵδιως κατὰ τὰ πρῶτα ἐτη τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ σπουδῶν, ἢν μὴ ἀνδρες ὑπέροχοι καὶ λάτραι τῶν ἐπιστη-

¹ Sachs. Geschichte d. Botanik.

μῶν προσήρχοντο ἀντιλήπτορες εἰς δυσχερεῖς στιγμὰς τοῦ βίου αὐτοῦ.

Ο Λινναῖος γεννηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Sternbrohult ἐν Smaeland τῇ 13 Μαΐου 1707 ὡς πρωτότοκος υἱὸς τοῦ ἱερέως Nils Ingemarsson¹ ἀνετράφη ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, οὗτινος τὸ προσηρτημένον κηπάριον οὐ μόνον ἔχοντιμενεν εἰς τοὺς γονεῖς πρὸς καλλιέργειαν λαχανικῶν καὶ ἐλάφρουσιν ἀπὸ τῆς πρὸς ἄγορὰν αὐτῶν δαπάνης, ἀλλὰ συγχούνως καὶ πρὸς θεραπείαν διαφόρων ἀνθέων ἔγχωριών καὶ ἀλλοδαπῶν. Ἐν τῷ κηπαρίῳ τούτῳ καὶ διὰ τῶν παιγνίων διηγέρθη ἡ ἀγάπη τοῦ μικροῦ Λινναίου πρὸς τὸ φυτὸν καὶ τὴν παρατήρησιν τῆς φύσεως. Ἐννεαετῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸ σχολεῖον, εἰκοσαετῆς δὲ περατώσας καὶ τὸ γυμνάσιον μετέβη ἐν ἔτει 1727 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λούνδης. Κατὰ τὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ φοίτησιν ὁ ἀτρός καὶ καθηγητὴς ἐν αὐτῷ Rothman, παρατηρήσας τὴν ἰδιοφύΐαν τοῦ Λινναίου εἰς τὰ Φυσικοῦστορικὰ μαθήματα ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ αὐτὸν ἰδιαιτέρως πᾶν ὅτι ἔγνωριζε ἐκ τῶν φυσικῶν τούτων ἐπιστημῶν, οὕτω δὲ εἰσίγαγεν αὐτὸν εἰς τὰ τότε συστηματικὰ ἔργα τοῦ διασήμου ἀτρός Boerhaw καὶ τοῦ Τουρνεφορτίου. Συγχρόνως δὲ πείσας καὶ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, οἵτινες ἥθελον νὰ ἔξακολουθήσῃ οὕτος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός, ὅτι πρὸς τοῦτο ἥτο λίαν ἀκατάλληλος, κατώρθωσε νὰ σταλῇ οὕτος τὸ ἔργον τοῦ πατέρος τὸν λοιπὸν καθηγητῶν τοῦ γυμνασίου ὅτι ἔχώλαινεν οὕτος εἰς τὰ πλεῖστα μαθήματα προέρεπεν αὐτὸν νὰ γείνη ὑποδηματοποίος.

Κατὰ τὰ τέσσαρα ἔτη ἔνθα ὁ Λινναῖος ἐφοίτα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας ἐμαστίζετο ὑπὸ φοβερᾶς πενίας, κατὰ τῆς δοπίας ἐλάχιστα ἥδυνατο ἡ ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου βοήθεια. Καὶ ἔχαρισθησαν μὲν εἰς αὐτὸν τὰ πανεπιστημιακὰ δίδακτρα, ἀλλ' ἐστερεῖτο τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων. Πολλάκις μάλιστα ἐνεδύετο τὰ ἀποτετριμένα καὶ ἀχρηστά ἐνδύματα ἡ τὰ διάτομα τῶν συμφοιτῶν αὐτοῦ, ἡ ἐδέχετο λίαν εὐχαρίστως τὰς προσκλήσεις αὐτῶν εἰς τὴν τράπεζαν. Εὔτυχης σύμπτωσις

¹Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας τῶν προγόνων τοῦ Λινναίου εὑρίσκετο μεγάλη γηραιά φιλόνα (*Tilia, Linde*) ἔξ ής κατὰ συνθικὸν ἔθιμον προσέλαβον οὗτοι τὴν προσηγορίαν *Tiliander, Lindelius* καὶ τέλος *Lindneus*.

ἐπέπρωτο νὰ ἔξαγάγῃ αὐτὸν τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεως. Ο φιλανθῆς καὶ φιλόφυτος πρωθιερεὺς Olof Celsius ἐπισκεφθεὶς τὸν βοτανικὸν Κῆπον συνήντησεν ἐν αὐτῷ τὸν Λινναῖον, οὗτινος ἔθαμψε τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀκρίβειαν περὶ τὴν περιγραφὴν τῶν φυτῶν. Πληροφορηθεὶς δὲ τὰ τῆς δεινῆς αὐτοῦ θέσεως ὅχι μόνον παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ παρέσχε δωρεὰν κατοικίαν καὶ σύτισιν ἀλλὰ καὶ ἐσύστησεν εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Ἰατρικῆς καὶ Βοτανικῆς Rudbeck, δοτις διώρισεν αὐτὸν τὴν καθηγητὴν τῆς Ιατρικῆς καὶ Βοτανικῆς Rudbeck, δοτις διώρισεν εἰς αὐτὸν τὴν διδασκαλίαν τῶν τεκνῶν του. Οὕτως ἐν σχετικῇ πως ἀνέσει ἐπεδόθη εἰς τὰς προσφιλεῖς εἰς αὐτὸν μελέτας, ἐν ἡλικίᾳ δὲ εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν κατέστρωσεν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Hortus Uplandicus τὸ ἐπὶ τῶν γενετησίων δργάνων στηριζόμενον σύστημα. Δι ἔξόδων τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιχειρήσας ἐν ἔτει 1732 ἐκδρομὴν εἰς Λαππλανδίαν ἐπέστρεψε φέρων ἄφθονον. ὑλικὸν πρὸς μελέτην, ἐνῷ δὲ ἐσπούδαζε διηνεκῶς τὰς ἴδιας καὶ ἔνεις συλλογάς, συνέγραφε συγχρόνως καὶ διάφορα ἔργα. Ἀλλὰ πρὸς εὔρουσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ καὶ ἐκτεταμένην θεωρίαν τῆς φύσεως ἥτο ἀπαραίτητος περιήγησις καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Πρὸς τοῦτο ενδόν ἀντιλήπτορα τὸν βαθύπλουτον Sohlberg μετέβη ὡς συνοδὸς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἴδιως δὲ εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε ὡς πρὸς τὰς Φυσικὰς ἐπιστήμας Ὄλλανδίαν. Ἐνταῦθα δοὺς διατριβὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ ἐν τῇ πόλει Harderwyck «Περὶ τῆς αἰτίας τῶν ὑφεσίμων πυρετῶν ὑπόθεσις νέα» ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς. Κατὰ τὴν περιήγησιν ταύτην ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ διαφόρων σοφῶν, ὃν τὴν γνωριμίαν ἐπεδίωξε, ἥδυνήθη τῇ ἀδρῷ χορηγίᾳ αὐτῶν ὅχι μόνον νὰ ἐκδώσῃ τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ νὰ παρατείνῃ τὸν χρόνον τῆς περιήγησεως καὶ μεταβῇ καὶ εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λονδίνον.

Ἐπιστρέψας εἰς Σουηδίαν ἔζήτησε κατὰ πρώτον νὰ ἔξασκήσῃ τὸ ἀτροικὸν ἐπάγγελμα ἐν Στοκχόλμῃ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δύλιγιστοι πελάται προσήρχοντο, μέχρις οὖ μετὰ πάροδον ἐνὸς ἔτους καὶ μετὰ βίον πλήρη στερήσεων, ἔνεκα ἐπιτυχίας τινὸς θεραπευτικῆς ἀποκτήσας μικρὰν φήμην ὡς θεραπεύων τὰ στηθικὰ νοσήματα, προσεκλήθη πρὸς θεραπείαν τοῦ βηχός τῆς βασιλίσσης Οὐλρίκης Ἐλεονώρας. Οὕτω δὲ σχετισθεὶς μὲ αὐλικοὺς κύκλους ἔγνωρισε καὶ τὸν ἰσχύοντα κύμητα Τεσσίνην, εὐγενῆ τελείας μορφώσεως καὶ ροπᾶν ἰδεωδῶν, διαφε-

ρόμενον δὲ τὰ μέγιστα πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τούτου ἥρξατο διδάσκων δημοσίᾳ ἐπὶ πληρωμῇ Βοτανικὴν καὶ Ὁρυκτολογίαν καὶ διωρίσμη ἵατρὸς τοῦ ναυτικοῦ.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δὲ Λινναῖος μετὰ 4 ἄλλων λογίων ἰδρυσεν εἰδος τι συλλόγου ἀκαδημαϊκοῦ, οὗτος δὲ ὁ σύλλογος ὑπῆρξε κατόπιν διπλανού τῆς βραδύτερον διασήμου Ἀκαδημίας τῶν Στοκχόλμης, ἥτις μετὰ δύο ἔτη (1741) μετωνομάσθη βασιλική. Πρῶτος πρόσεδρος τῆς Ἀκαδημίας ταύτης ὑπῆρξεν δὲ προσηγορεύετο «νον Linnæa». Πλούσιος δὲ γενόμενος ἔκ τε τοῦ μεγάλου μισθοῦ καὶ τῶν πλουσίων δωρεῶν, αἵτινες συγναὶ ἥχοντο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν, ἥγόρασεν ἐν ἔτει 1758 μεγάλην περιοχὴν παρὰ τὴν Οὐψάλαν, ἐφ' ἣς ἀνήγειρε τὸν θάνατον τοῦ Rudbeck, μετὰ πολλὰς δὲ δυσκολίας ἐπέτυχε τοῦτο, διορισθεὶς ἐν ἔτει 1741 καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς καὶ Βοτανικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ αὐτόθι βοτανικοῦ κήπου.

Ἡ φήμη, ἡ διὰ τῶν ἔργων τοῦ Λινναίου προτρέξασα τῆς διδασκαλίας τὰ πορίσματα τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ ἐργασῶν, βαρυνθεὶς δὲ καὶ τὸ ἀτροικὸν ἐπάγγελμα, ἔζήτησε νὰ διδάξῃ Βοτανικὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Rudbeck, μετὰ πολλὰς δὲ δυσκολίας ἐπέτυχε τοῦτο, διορισθεὶς ἐν ἔτει 1778 καὶ ἐτάφη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Οὐψάλας.

Ο Λινναῖος νυμφεύθεις κατὰ τὸ ἔτος 1739 τὴν θυγατέρα τοῦ ἐν Fahlun ἀτροῦ Μοραίου Σάραν - Λίζαν, ἥν συνήντησε κατὰ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ, ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα, ὃν τὸ πρωτότοκον «Κάρολος Λινναῖος ὁ νεώτερος» ἀφιερώθη ἐπίσης εἰς τὴν Βοτανικὴν καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα εἰς τὴν καθηγεσίαν ἐν Οὐψάλᾳ. Μετὰ τὸν πρόωρον δύων θάνατον τοῦ πρώτου τοῦ Λινναίου ἡ χήρα καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Λινναίου ἐπώλησαν τὰ συλλογὰς εἰς τὸν Ἀγγλὸν βοτανικὸν I. E. Schmitth ἀπὸ τὰ πρωτότυπα καὶ αὐθεντικῶν τὰ συλλογὰς εἰς τὸν Λονδίνον.

Σ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ*

— ΒΑΣΙΛΙΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ —

*Ανεξαρτήτως τοῦ Βασιλέως οἱ συνταγματικοὶ χάρται προβιβλέπουσι τὴν ὑπαρξίαν βουλῶν, ἐνίστε δὲ καὶ ἀνωτάτων τινῶν συμβουλίων εἰς 7,000 δρ. κατ' ἔτος. Δυστυχῶς τὸ ἀνώτατον τούτο συμβούλιον ἐπὶ βραχὺ μόνον ἐλειτουργησε, τῶν μὲν πρώτων συμβούλων διορισθέντων τῇ 25 Ιανουαρίου 1865, τοῦ δὲ συμβούλου καταργηθέντος τῇ 26 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Κατὰ τὸν προσ-

*Ο Λινναῖος καὶ ζῶν ἡξιώθη μεγάλων τιμῶν, γενόμενος μέλος καὶ ἀνταποκριτῆς ἀπάντων σχεδὸν τῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων καὶ Ἀκαδημίων. Μία μάλιστα τούτων, ἡ Λεοπολδίνιος Καρολίνιος Ἀκαδημία, προσηγόρευσεν αὐτὸν «Dioscoridem secundum».

Μεγάλως ἐπίσης ἐπιμάτιο καὶ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων, ιδίως δὲ ἥτο εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης Λουΐζης Οὐλρίκης, τῆς πνευματώδους ἀδελφῆς Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου. Κατὰ τὸ 1757 γενόμενος ἐπίπτης τοῦ βορείου Σταυροῦ προήχθη μετ' ὀλίγον εἰς τὸν τίτλον εὐγενοῦς, ἔκτοτε δὲ προσηγορεύετο «νον Linnæa». Πλούσιος δὲ γενόμενος ἔκ τε τοῦ μεγάλου μισθοῦ καὶ τῶν πλουσίων δωρεῶν, αἵτινες συγναὶ ἥχοντο πρὸς αὐτὸν ἐπάγγελμα, ἔζήτησεν εἰς τὴν Βοτανικὴν ἐν ἔτει 1758 μεγάλην περιοχὴν παρὰ τὴν Οὐψάλαν, ἐφ' ἣς ἀνήγειρε τὸν θάνατον τοῦ Rudbeck, μετὰ πολλὰς δὲ δυσκολίας ἐπέτυχε τοῦτο, διορισθεὶς ἐν ἔτει 1778 καὶ ἐτάφη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Οὐψάλας.

* «Παναθηναϊα» σελ. 152.

ματος. Ἐσχάτως μάλιστα ἄγγλος βουλευτής
ἡρώτησε τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἃν
ἥ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως ἔλαβε γνῶσιν τῶν
ἐν Γαλλίᾳ συμβάντων καὶ πότε ἐσκόπευε νὰ
ὑποθάλῃ νομοσχέδιον ἐγκαθιδρύον ἐν Ἀγγλίᾳ
τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποζημιώσεως, δριζομένης ταύ-
της εἰς τὸ αὐτὸ δρόμον καὶ ἐν Γαλλίᾳ ποσόν.
Παραπλησία δὲ πρότασις ἐγένετο καὶ ἐν Ἰ-
ταλίᾳ.

’Ανεξαρτήτως τοῦ ζητήματος τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποζημιώσεως καὶ ὑψηλότερον τούτου ἀπαντᾷ ἔτερον ζήτημα: "Αν πρέπει κατ ἀρχὴν ν' ἀμείβωνται οἱ βουλευταί.

“Υπάρχουσι κράτη, ή ‘Αγγλία, ή ‘Ιταλία μέχρις ἐσχάτων, ή Γερμανική αὐτοκρατορία εἰς παλαιότεραν ἐποχήν, ή Γαλλία (ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως καὶ τῆς λουλιανῆς μοναρχίας), ἔνθα τὸ ζήτημα ἐλύθη ἀρνητικῶς.

παρατηρήσας ότι το ένυος μᾶλλον ἐλάττωσιν τῆς ἀποζημιώσεως θά ἐψήφιζεν, προέτεινε νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἀγχὴ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη, νὰ δίδεται δὲ ἀποζημίωσις εἰς τοὺς βουλευτὰς μόνον ἐφ' ὅσον ἐπιτευχθῶσιν οἰκονομίαι καὶ ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν ἐπιτευχθεισῶν οἰκονομιῶν. Πλὴν οὔτε ἡ ἀγανάκτησις τῆς κοινῆς γνώμης οὕτω τὰ σατυρικὰ βέλη τῶν κοινωνιολόγων ἔθιξαν τὸ παραπάν τοὺς καλλικράτες κοινοβούλου.

χριαν τους γαλλικούς κοινοβουλευτικούς κύκλους, οπίνες ἥρχεσθησαν εἰς τὴν πλατωνικὴν διαβεβαίωσιν ὅτι θ' ἀντιστοιθμισθῇ ἡ αὔξησις τῆς ἀποζημιώσεως διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν⁴, ἔτι δ' ὀλιγώτερον ἐτάραξαν τὰ κοινοβούλια, ἀτινα ἐφάνησαν μᾶλλον δελεασθέντα ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ παραδείγ-

’Απὸ πάσης ἀλλής ἀπόψεως ἡ ἀρχὴ τῆς βουλευτικῆς ἀποζημιώσεως δὲν φαίνεται συζητήσιμος. ’Ελλείψει πράγματι τοιαύτης ἀποζημιώσεως, οἱ μὲν ἐντιμότεροι τῶν πενεστέρων, εἴτε θ' ἀποκλεισθῶσιν ἐκ τοῦ κοινοβούλιον, ὅσην ἵκανότητα καὶ ἀν ἔχωσι, τοῦθ' ὅπερ ἀποβαίνει ποὺς ζημιάν τῆς πατοίδας ἀντιστοιχίαν δὲ

¹ Ίδον χάριν περιεργίας τὰ δύνωματα τῶν κατά πρώτον διοικισθέντων συμβουλών: Γ. Ψύλλας, Δ. Χρηστίδης, Ζ. Βάλβης, Η. Ζερόβης, Θ. Π. Δηλιγιάννης, Θρ. Ζαΐμης, Ι. Μεσογιάννης, Ι. Α. Σουτσος, Κ. Λουβάρδος, Κ. Προβελέγγιος, Ν. Κανάρος, Π. Βράχιας Αρμένης, Ρήγας Παλαιμήδης, Σπ. Μήλιος.

² Βλ. τὰ γνωστά ἔργα τοῦ M. E. Laurent, *L'indemnité législative en France et à l'étranger* καὶ τῶν Κων. Moreau καὶ Delpech, *Les règlements des assemblées législatives*, ὡς καὶ τὰ πρόσφατον ἀρχθέντα τοῦ περιφανοῦς οἰκονομολόγου κ. Kaqdoulou Gide, *L'indemnité des membres du parlement* ἐν τῇ *Revue Politique et Parlementaire* τοῦ Φεβρ. 1907 σελ. 213-227. Προβ. καὶ Ἡλ. Ζέγγελη: *To ἐν Ἑλλάδι χρατοῦν κοινοβουλευτικὸν δίκαιον*, τόμ. α', σελ. 445-459.

³ Ο μετριοπαθής κ. Gide τὰς κοίνει «fâcheuses pour le bon renom du régime parlementaire».

⁴ Ή ψηφισθείσα ανέξησις της κοινοβουλευτικής άποψης πρώτων συνεπιφέρει ανέξησιν τῶν δαπανῶν πέντε εκατομμυρίων, οι προς δ' ίσοφασισθή ή δαπάνη αυτή, θά προπενεπούν διάριμδός τῶν γερουσιαστῶν νά ἐλαττωθῇ μέτων 300 εἰς 180 και ἔκεινος τῶν βουλευτῶν ἀπὸ 580 εἰς 346.

μόση τῷ 1814 τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα ἐν Γαλλίᾳ, ἡρωτήθη δὲ τοῦ Ταλεϋράνδου, τί ἀντιμισθίαν προστίθετο νὰ δώσῃ εἰς τοὺς βουλευτάς.—Τίποτε, εἶπεν ὁ βασιλεύς.—Τίποτε, ἀνταπαντῷ ὁ μέγας διπλωμάτης, εἶναι πολὺ ἀκριβά (rien, c'est trop cher!).

Συμφέρει ἄρα εἰς τὴν πολιτείαν οἱ βουλευταὶ νὰ ὕστιν ἀνεξάρτητοι ὑλικῶς καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀλλων φροντίδων, καὶ ἀνάγκη ν' ἀμείβωνται ἵκανοποιητικῶς.

Ούντος εἶναι δὲ λόγος, διὸ δῆτα οὐδὲν ἀρχὴ τῆς ἀποζημιώσεως ἐγένετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον δεκτὴ εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς Ευρώπης, τείνει δὲ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Αὐτῆς τῇ Ἀγγλίᾳ.

Τὰ δὲ συμβαίνοντα ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι χαρακτηριστικά.² Άλλοτε αὐτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς βουλευτικῆς ἀποξημώσεως ἐφαίνετο ἀπαράδεκτος¹. Τῷ 1861 ὁ Γλάδστων ἐδέκινεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τὰ κακὰ ἀποτελέσματα, ἀτινα ἡ ἀποξημώσις εἶχεν ἐπὶ τῆς Ἰονίου Βουλῆς, καὶ ἔξεφραζε τὴν εὐχὴν δπως οὐδέποτε τοιοῦτος θεσμὸς εἰσαχθῇ ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ. Επεκταθέντος ὅμως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ταχέως κατεφάνη ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποξημώσεως τῶν πτωχοτέρων ἀντιπροσώπων αὐτῶν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ προτάσεις του ἐγένεντο δεκταὶ μετ' εἰρωνείας², πλὴν ἡ τὸν Σαλισβουργῆν διαδεχθεῖσα φιλελεύθερος κυβέρνησις ἥναγκάσθη νὰ τὰς λάβῃ σοβαρώτερον ὑπ' ὄψιν, παραδεχθεῖσα μᾶλιστα, ἐν τῇ σινεδριάσει τῆς 22 Μαρτίου 1895, τὴν ἀρχὴν τῆς βουλευτικῆς ἀποζημιώσεως καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν ὑπερόγκων ἔκλογικῶν τελῶν καὶ δικαιωμάτων³. Καὶ ἡ μὲν ἐκδήλωσις αὕτη ὑπῆρξε πλατωνική, μετὰ πάροδον ὅμως ὀκτὼ ἔτῶν, τῇ 31 Μαρτίου 1903, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος Crooks ἐπανέφερε πάλιν πρότασιν

¹ Εἰς πολὺ ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς ὁ θεσμὸς τῆς ἀποζημιώσεως ὑπῆρχεν ἐν Ἀγγίᾳ. Οὐ Ερρίκος Γ' εἰχε μάλιστα δρίσις τὸ ποσοστόν της εἰς 4 σελ. καθ' ἡμέραν, ἀλλ' ἡ ἀποζημίωσις ἐπληρώνετο ὑπὸ τῶν ἐκλογέων, ἐπειδὴ δ' οὗτοι δὲν ἔδεικνυν προτίμησον πρὸς τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ παραπομένους τῆς ἀποζημιώσεως ὑποψήφιους, αὕτη δὲ λίγον κατ' ὅλην ἔξηφανισθη. (Βλ. πλειόνας λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ ζητήματος παρὰ Todd, *'Η Κοινοβουλευτικὴ Κυβέρνησις ἐν Ἀγγίᾳ, τόμ. α'*, σ. 40 τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως).

² Βλ. τὸν λόγον τοῦ Λόρδου "Ελκω (25 Μαρτίου 1892).

³ Τὰ δικαιώματα ταῦτα είναι ὑπέρογκα, ὡς προκύπτει ἐκ πίνακος ὃν ποβλήθηντος εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Χένδερσων καὶ ἀναδημοσιεύθεντος ὑπὸ τῆς *Revue de droit Public*, ἐτος 1905, σ. 830.

τοζημιώσεως, ήτις υπεστηρίχθη υπό της φιλευθέρου ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ήτις ἐπροτάθη ἢ πάλιν ὑπ' ἄλλην μορφὴν ὑπ' ἄλλου ἐρίτου βουλευτοῦ τοῦ Henderson (11 Μαΐου 1904).¹ Εκποτε δὲ ὁ ἀρχιγέρος τῶν φιλευθέρων, Σίρι Έρρίκος Κάμπελ-Βάννερομαν, ἐκθέτον τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματός του ἐν Newcastle (19 Μαΐου 1905), ἐδήλωσεν ὅτι υγκαταλέγει μεταξὺ τῶν ἀπαραιτήτων μεταρρυθμίσεων τὴν λῆψιν μέτρων, δπως καταστῶν αἱ ἔκλογοι εὐθηνότεροι καὶ δπως χορηγηθῆσον τοὺς βουλευτάς μετρίᾳ τις ἀποζημίωσις, οὕτως ὥστε νὰ εὑρούνθῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν πολιτῶν». Καὶ εἶναι μὲν ἀληθῆς ὅτι ενόμενος πρωθυπουργὸς ὁ Σκάτος πολιτευτῆς ἐν φαίνεται σπεύδων νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόχεσίν του, ἀπαντήσας μάλιστα τὴν 7 Μαρτίου 1906, εἰς τὸν βουλευτὴν Λέβερ, ὅτι ἡ κυβέρνησις, καίπερ συμπαθῶς διακειμένη πρὸς τὴν εταρρύθμισιν, δὲν ἔχει οὔτε τὸν καιρὸν οὔτε οὓς ἀναγκαίους χρηματικοὺς πόρους δπως τὴν έρηγη εἰς πέρας. Πλὴν πάντες οἱ γνωρίζοντες ἡ πράγματα διαβλέπουσιν ὅτι ἡ δσημέραι αὐσουσα σημασία τῶν ἔργατικῶν τάξεων ἐν τῷ οινοβουλίῳ τοῦ Ἅγιου Στεφάνου θὰ συνεπιφέρῃ θάττον ἡ βραδύτερον καὶ τὴν θέσπισιν αιταρρύθμισεως, ἦν οἱ δημοκρατικοὶ θεωροῦσιν ὃς μέρος οὔσιων δεσμών τοῦ προγράμματός των.

* * *

(10,000 φρ.), ή Ουγγαρία (5,000 φρ. πλέον 1650 φρ. δίκην αποζημιώσεως διὰ κατοικίαν), ή Γερμανία (3,750 φρ.), τὸ Βέλγιον (4,000 φρ.), ή Ολλανδία (4,150), ή Σουηδία (1,666) κτλ. κτλ.¹

Ανεξαρτήτως τῆς μορφῆς ὑπάρχει καὶ τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ποσοστοῦ ἀποζημιώσεως. Όφειλει τοῦτο νὰ καθορισθῇ ὑπὸ τοῦ συντάγματος ή ν' ἀφίνεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν βουλῶν;

Ἡ δευτέρα λύσις θὰ ἔγίνετο γενικῶς ἀσπαστή, ἐὰν αἱ βουλαὶ ἐδείκνυνον δὲ λιγατέραν εὐαισθησίαν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μελῶν αὐτῶν. Οὗτος δ' εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν πλεῖστα συντάγματα ἐκανόνισαν τὸ ζήτημα τοῦτο, δπερ κυρίως δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀναγραπτέων εἰς τοὺς συνταγματικοὺς χάρτας. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Γαλλίᾳ, ἔνθα ἐκτὸς τοῦ συντάγματος τοῦ Β' ἔτους τῆς Δημοκρατίας² οὐδὲν σύνταγμα ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος, ἐξεφράσθη ἡ λύπη ὅτι τούλαχιστον δὲν ὑπάρχουσιν εἰδικοὶ δροι περιορίζοντες διπλάσια ποσοστατική τὴν ἐλευθερίαν τῶν βουλῶν εἰς τὸ ν' αὐξάνη τὸ μισθολόγιον τῶν μελῶν αὐτῆς³.

Πῶς ἐλύθησαν παρ' ἡμῖν τὰ διάφορα ταῦτα προβλήματα; Ἐπὶ τοῦ πρώτου συντάγματος οἱ βουλευταὶ ἐλάμβανον, διαρκούσης τῆς Συνόδου, 280 δρ. κατὰ μῆνα. Πρὸς τούτοις ἀπὸ τοῦ 1857, δυνάμει ἀπλῆς νομοθετικῆς διατάξεως, προσετέθησαν εἰς τὴν βουλευτικὴν ἀποζημιώσιν 750 δρ. λόγῳ ἐπεριμήσεως τῶν πραγμάτων. Ὁ νόμος οὗτος τοῦ 1857 ἐκρίθη τότε λίαν αὐστηρῶς, δὲ Δ. Κυριακὸς⁴ τὸν καταδικάζει ὡς «αὐτόχρημα ἀντισυνταγματικόν».

Ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει διετυπώθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ποικιλώταται γνῶμαι (βλ. Πρακτικὰ Ἐθνοσυνελεύσεως τόμ. Σ', σελ. 686-688). Οἱ μὲν προέτειναν δπως μηδεμίᾳ δίδεται ἀποζημίωσις⁵, ἄλλοι δπως οἱ βουλευταὶ ἀνταμείρωνται ἀναλόγως τῆς τακτικῆς αὐτῶν προσελεύσεως εἰς τὸ κοινοβούλιον⁶, τρίτοι πάλιν ν'

¹ Βλ. πλείονας λεπτομερείας ἐν τῇ ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως δημοσιεύσειν Βιβλῷ, *Payment of Members abroad*, ἥτις παρέχει 24 ἐκθέσεις ἄγγλων πρέσβεων ἐπὶ τοῦ ζητήματος.

² Τὸ ἀρχόντος 68 τοῦ συντάγματος τοῦ απ II κανονίζει τὴν ἀποζημίωσιν ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ σίτου.

³ Βλ. τὸ προηγούμενον ἀρχόντος τοῦ Γίδε σ. 225-7, σελ. 212.

⁴ Πρότασις Κ. Λιωθόκη.

⁵ Πρότασις Καλοῦ: «Οἱ ἐκπληροῦντες τὰ χρέη τῶν βουλευταὶ θέλουν ἔχει ἀποζημίωσιν ἀνὰ δρ. εἴκοσι δι' ἐκάστην ἡμέραν, καθ' ἣν λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς συνεδριάσεις». Πλεῖσται ἄλλαι προτάσις διετυπώθησαν, αἱ δὲ προτεινόμεναι ἀποζημιώσεις ἐποικιλλον ἀπὸ 1,200 - 3,000.

ἀφεδῆ ὁ δροισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως εἰς τὴν νομοθετικὴν ἔξουσίαν¹, τέλος δ' ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη ή διατυπωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρχῶν 75 καὶ 76 τοῦ Συντάγματος.

Κατὰ ταῦτα «Οἱ ἐκπληρώσαντες τὸ καθῆκον τῶν βουλευταὶ λαμβάνουσιν ἀποζημιώσιν δι' ἐκάστην τακτικὴν σύνοδον δρ. παλαιὰς δισχιλίος (1,800 νέας). Ἐν περιπτώσει ἐπιτάπων συνόδων ἀποδίδονται αὐτοῖς μόρα τὰ ἔξοδα τῆς ἀφίξεως καὶ τῆς ἐπανόδου» (ἀρθ. 75). «Οἱ βουλευταὶ οἱ λόγῳ πολιτικῆς ή στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ή ἄλλως πως μισθοδοτούμενοι, δὲν λαμβάνουσιν εἰμὶ τὸ τυχὸν ἐλλεῖπον μέχρι τῆς ἀνωδρισθείσης ἀποζημιώσεως, (ἀρθ. 76).

Ἡ συνέλευσις κατὰ τὸν Ἀντ. Μαυρομιχάλην ἀπεφάσισε νὰ ἀποφύγῃ τὰ δύο ἄκρα, οὔτε δηλαδὴ νὰ καθιερώσῃ τὸ ἀμισθον οὔτε νὰ καταστήσῃ τὸ βουλευτικὸν ἐπάγγελμα κερδοσκοπικόν². Ο δὲ ἀείμνηστος Κουμουνδούρος, ἐρμηνεύων ὡς ὑπουργός τὴν προκειμένην διάταξιν, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἀποζημιώσις ἐκ δισχιλίων δρ. ἡτο καλῶς ὑπολογισμένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἔξι μηνῶν 300 δρ. κατὰ μῆνα³, προστιθεμένων δὲ καὶ 200 δρ. δι' ἔξοδα τῆς προσελεύσεως καὶ ἐπανόδου.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἀρχόντος 75 προεκάλεσεν ἐρμηνείας ἀντιφατικάς. «Ἀφορᾶ εἰς τὰς ἐκτάκτους συνόδους καὶ λέγει ὅτι οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται μόνον εἰς ἔξοδα ἐλεύσεως καὶ ἐπανόδου. Δοθέντος ὅτι οἱ βουλευταὶ ἀπολαύσουν ἀτελείας ἐπὶ τε τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων, είναι προφανὲς ὅτι τὰ δόδοι πορικὰ εἰς δλίγας μόνον ἐκατοστύας δραχμῶν δύνανται νὰ δρισθῶσιν. Ἐν τούτοις, τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ κ. Ζέγγελη (σελ. 448), «ἡ Βουλὴ ἐρμηνεύουσα τὴν σχετικὴν διάταξιν ἐνόψει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς βουλευτὰς χρηματικὴν ἀποζημιώσιν ποικίλουσαν ἀπὸ 2000-2500 δρ. κατὰ λόγον τῆς διαφεύγας τῆς ἐκτάκτου συνόδου» σημειώτεον δ' ὅτι ἡ κατὰ τὰς συνόδους ταύτας χορηγούμενη ἀποζημιώσις δίδεται ἀκεραία εἰς πάντα βουλευτήν, εἴτε ὑπουργός εἶναι εἴτε στρατιωτικός ἐν διαθεσιμότητι ἡ ἀποστρατεία, μὴ συμψηφιζόμενη εἰς τυχὸν λαμβανόμενον μισθὸν ἢ σύνταξιν».

Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν διστάζω ν' ἀποκαλέσω τὴν νομολογίαν ταύτην «αὐτόχρημα ἀντισυνταγματικόν».

¹ Πρότασις Θεοχάρη.

² Σελ. 687 Πρακτικῶν.

³ Βλ. ἀγόρευσιν Κουμουνδούρου σελ. 687-688. Προσέθηκε δὲ ὁ ὁρταρός, «ἄν ἀντὶ τῶν 6 μηνῶν ἔχωμεν 4, τότε ἔχομεν 600 δρ. Τὸ ἐπίδομα εἶναι ἀρ-

κήν», συμμεριζόμενος τὴν γνώμην διαπρεπῶν πολιτευτῶν (βλ. τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Στ. Δραγούμητος κατὰ τὴν πέμπτην καὶ ἐκτηνὴν συνεδρίασιν τῆς ἐκτάκτου συνόδου τοῦ 1889) καὶ ἀνωτάτων δημοσίων ὑπαλλήλων (βλ. τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, συνεδρ. 5 Ιουνίου 1904, παρὰ Ζέγγελη σ. 449). Θεωρῶ δ' αὐτὴν ἀντιβαίνουσαν οὐχὶ μόνον πρὸς τὸ γράμμα ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ συντάγματος, διότι κατὰ τὰς ορτές δηλώσεις τοῦ Κουμουνδούρου, ἀποκρούοντος τὴν πρότασιν τοῦ Θεοχάρη, ἡ κυβέρνησις «στηρίζομένη ἐπὶ τῆς ιστορίας τοῦ παρελθόντος» ἀπήγει τὸν διὰ τοῦ συντάγματος καθορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως, τὴν γνώμην δὲ ταύτην συνεμερίσθη ἡ παμψηφία σχεδὸν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Σήμερον ἡ ἐκτακτος ἀποζημιώσεις ὑφίσταται ποικίλας διακυμάνσεις. Συνήθως, ὡς ὑποδεικνύει ὁ κ. Ζέγγελης, ὑπερβαίνει αἰσθητῶς τὴν τακτικήν, κατὰ δὲ τὴν ἐκτακτον τοῦ 1897-1898 ἀνήλθεν εἰς 3,300 δρ. κατὰ βουλευτὴν (βλ. λεπτομερεῖας ἐν λίαν ἐνδιαφέροντι ἀρθρῷ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 24 Φεβρ. 1898). Τὸ μόνον ἄλλως τε ἐπιχείρημα τὸ προταθὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ τούτου ἔθους εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τὰ ἔξοδα τοῦ βίου τοσοῦτον ἡνέκθησαν, ὡστε ὅτι ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ προβλεπομένη ἀποζημιώσεις κατέστη πάντη ἀνεπαρκής. Αὐτὸ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ ἀντισυνταγματικός νόμος τοῦ 1857, ὅστις ἡ τούλαχιστον εἰλικρινέστερος τῆς σημερινῆς νομολογίας.

A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ^{*}

Συχνὰ δὲ τὴν λευκήν του ἐνδυμασίαν, κρατῶν τὴν ὅμβρελλαν ἐπὶ τοῦ ὕμου, ἔκαμψε μακρινοὺς περιπάτους εἰς τὰς κερκυραϊκὰς ἔξοχὰς μὲ τὸν Μάντζαρον, τὸν Θωμαζέον, τὸν Ρεγάλδην ἢ μόνος του.

Εἰς μίαν τῶν ἐκδομῶν τούτων δὲ ποιητής μαζὶ μὲ ἔνα φίλον του ἐξυλοκοπήθησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἐκληφθέντες ὡς ἱεραπόστολοι οἱ δοποῖοι ἐπεσκέφθησαν τότε τὴν Κέρκυραν καὶ εἶχον ἐκφρασθῆ κατὰ τοῦ τρόπου τῆς δροδόξου ἰεροτελεστίας.

Ο Σολωμὸς μὲ ἄπλην καὶ σοβαρὰν ἐνδυμασίαν, φορῶν ὑψηλὸν πῖλον, φόρεμα πουμβάρων ὡς τὸν λαιμὸν καὶ λευκὰ χειρόκτια πάντοτε, κατὰ τὸ μεσημέρι ἐπίγηγανεν εἰς τὴν Σπιανάδα καὶ ἐπεριπατοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν Φλόγα τοῦ ἥλιου. Εὐερεθίστος, δλιγόλογος, δυσκολοπλησίαστος, μόνον πρὸς τὰ παιδάκια ἐφαίνετο καλὸς καὶ προσητηνής.

Ἐίς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐξητοῦσε περισσότερον τὴν συντροφιὰν τῶν παιδιῶν. «Οταν ἡ σκιὰ τοῦ θανάτου ἥρχισε νὰ σκεπάζῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ ἡ ψυχὴ του ἐσύρετο πρὸς τὴν ἀγάπην τῶν μικρῶν παιδιῶν. Πρὸιν σβυσθῆ ἡ ψυχὴ του ἐξήτει νὰ στηριχθῇ διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν γαλήνην τῆς ἀγάπης; ἢ, εἰς τὴν δύσιν τῆς ζωῆς του ἀκόμη, τοῦ ἔχαριζεν ἡ φύσις ὅλην τὴν μέθην μιᾶς χαραυγῆς;

* «Παναθήναια» σελ. 147.

Μίαν ἡμέραν ἔνας ζακύνθιος, μόλις ἐφιδασεν εἰς Κέρκυραν, συνήντησε τὸν Σολωμὸν βαδίζοντας ἔκπλακας ἔξοχὰς μὲ τὸν Μάντζαρον, τὸν Θωμαζέον, τὸν Ρεγάλδην ἢ μόνος του.

— Ἀφέντη μου, σὲ προσκυνῶ ποὺ σὲ εἰδα.

Εἶμαι δὲ Σπυράκης δὲ Γιαννακὸς σπετερέοης ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο.

Ο Σολωμὸς τὸν ἐπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ εἶνα φίλον του ἐξυλοκοπήθησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἐκληφθέντες ὡς ἱεραπόστολοι οἱ δοποῖοι ἐπεσκέφθησαν τότε τὴν Κέρκυραν καὶ εἶχον ἐκφρασθῆ κατὰ τοῦ τρόπου τῆς δροδόξου.

— Βάλ' το τὸ καπέλλο σου, φίλε μου, μὴ μὲ ἀναγκάσῃς νὰ τὸ βγάλω κ' ἐγὼ καὶ μπορεῖ νὰ συναχωθῶ¹.

Ἐνίστε δὲ Σολωμὸς ἐπίγηγανε εἰς τὴν συναντοφήν τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ Οὐάρδου, δὲ δοποῖος ἡγάπα τὸν ποιητήν. Μίαν φορὰν δύμως δυσηρεστήθη καὶ δὲν ἥθελε πλέον νὰ ὑπάγῃ, ἀλλὰ καὶ προσεκλήθη ἐπιμόνως παρὰ τοῦ ἀρμοστοῦ διὰ τοῦ ὑπαρχόντος τοῦ. Ἐμεσολάβησεν δύμως δὲ κόμης Ἀντώνιος Δούσμανης², στενὸς φίλος τοῦ ποιητοῦ, καὶ τοὺς συνεφιλίωσεν.

¹ Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο μοῦ διηγήθη δὲ γηραιός φίλος μου καὶ ἀρχαῖος δικαστής κ. Δημήτριος Μινώτος, δόστις ἐγνώρισε προσωπικῶς τὸν ποιητήν εἰς τὴν Κέρκυραν.

² Ο Δούσμανης κατέλαβε διαφόρους διακεκριμένας θέσεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ιονίου Κράτους καὶ συνέγραψεν ἵταλοις ὁριαίν τοιούτοις πραγματείαν περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Γλάδστανος εἰς τὴν Ἐπτάνησον.

Κάποτε είς τὰ ἀνάκτορα τοῦ ἀρμοστοῦ; προκειμένου περὶ φοβεροῦ ἐγκλήματος συμβάντος ἐν Κερκύρᾳ κατ' ἔκεινας τὰς ἡμέρας, ὁ ἀρμοστὴς εἶπε, μὲ πικρὰν εἰρωνείαν, διτὶ μόνον ἐλληνὸν ἥδυνατο νὰ διαπρᾶξῃ τοιούτου εἴδους κακούργημα. Τότε ὁ ποιητὴς ἀπεκρίθη:

— Il Greco è primo anche in delitto...

"Άλλοτε ὁ Σολωμὸς ἐζῆτησε μίαν χάριν ἀπὸ τὸν ἄγγλον γραμματέα τοῦ ἀρμοστοῦ, τὸν Sir Bowen, ὁ δόποιος ἐνῷ τοῦ τὴν ὑπεσχέθη κατόπιν ἥθετησε τὸν λόγον του καὶ εἶπε δικαιολογούμενος:

— Ho dovuto cedere alle istanze di mia sposa.

Ο δὲ ποιητὴς ἀπήντησεν ἀποτόμως.

— La sposa è una grande parola, ma la parola data è una grande sposa.

Κατὰ τὸ 1849 ἐπῆγεν εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ κ. Δημήτριος Μινώτος, ὁ δόποιος ἐζῆτησεν ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ ποιητοῦ ἀν ἔχῃ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ καμπίαν παραγγελίαν. Ὁ Δημήτριος ἐστέλλε πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ μηνιαῖον ἐπίδομα ἑκατὸν ταλλήρων καὶ ἐπεφορτίσθη ὁ κ. Μινώτος νὰ τὰ παραδώσῃ πρὸς τὸν ποιητὴν μαζὶ μὲ μίαν ἐπιστολὴν. Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν Κέρκυραν ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σολωμοῦ καὶ εἶπεν ὅτι ἔχει τὰ χρήματα, ἀλλὰ δὲ ποιητὴς τοῦ ἐμήνυσε διὰ τοῦ ὑπηρέτου του νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν ἐρχομένην ἡμέραν. Τὴν ἐπομένην παρέδωσε πρὸς αὐτὸν τὰ χρήματα ὁ δὲ ποιητὴς τοῦ εἶπεν:

— Αὔριο νάρθης στὴ μία νὰ φάμε. Τὴν μίαν ἀκριβῶς, μὴν ἀργήσῃς γιατὶ ἔγω δὲν περιμένω.

Ἐπῆγε. Ἐκάθησαν εἰς τὸ τραπέζι. Ὁ ποιητὴς ἦτο εὔθυμος, φρεσκοειδισμένος. Πλατὺ θολωτὸν μέτωπον, πλαδαρὰ μάγουλα, μακρὸν παχὺ στόμα, μάτια δόποι ἐνῷ δὲν ἥσαν μαῦρα κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἢ τοῦ θυμοῦ του ἀστραφταν ἢ ἐμαύριζαν¹.

Τὸ γεῦμα τοῦ ποιητοῦ ἦτο ἀπλούστατον. Σοῦπα, κρέας ψητὸ καὶ κρασὶ ἀσπρὸν ἀφθονο. Εἰς τὸ διάστημα τοῦ φαγητοῦ ἦτο διαχυτικῶτας. Ἐτρωγεν ὀλίγον καὶ ἔπινε πολὺ. Εἰς τὸ τέλος ἐστηρώθη ὁ ποιητὴς καὶ ἐνῷ τὸν συνέδευεν εἰς τὴν θύραν τοῦ λέγει:

— Πρόσεξε μὴ στοχασθῆς τώρα νὰ ξανάλθῃς σπίτι μου!

— Μὰ πᾶς; νὰ σ' εὐχαριστήσω!

— "Οχι, δχι θὰ μὲ ἰδῆς στὴ ροῦγα· καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν.

¹ Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ κ. Μινώτου.

"Οταν ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δημήτριον εἰς Ζάκυνθον ὁ ποιητὴς συχνὰ τοῦ ἔζητοῦσε χρήματα καὶ ἔνα βαρέλι καλὴ βερντέα¹.

Τὸ χοῆμα διὰ τὸν ποιητὴν δὲν εἶχε μεγάλην σημασίαν καὶ τὸ ἔξωδενεν εὐκόλως. Ὅταν ενδύσκετο εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ ποιητὴς, ἐκτὸς τοῦ Ροΐδη, τὸν δόποιον ἔχει ἀπαθανατίσει εἰς τὸ Ἰατροσυμβούλιον, ἐβοήθει χρηματικῶς καὶ πολλοὺς ἄλλους. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ μία ώραία γυνή, σύζυγος ἐνὸς πτωχοῦ ἐργάτου. Μίαν ἡμέραν ἐπῆγεν εἰς τοῦ Σολωμοῦ ὅπως ζητήσῃ βοήθειαν. Ὁ ποιητὴς παρετίθησεν διότι ἵσως τινὲς ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἴδωσι τὰ δάκρυα ρέοντα ἐκ τῶν ὄφιαλμῶν του εἰς τὴν ἴδεαν ἴδιωτικον δυστυχήματος, περὶ οὓς ὁ κοινὸς ἀνθρωπός ηθελεν ἀδιαφορήσει¹.

— Μὲ τέτοια φτώχεια, καὶ θὰ κάμης παιδιά; τὴν ἥρωτησε.

— Ε! ἀφέντη, ἀπήντησεν ἔκεινη μ' ἔνα πονηρὸν μειδίαμα, κάτου ἀπὸ τὸ στρῶμα κανεὶς δὲν συλλογίζεται τὴ φτώχεια.

“Ο Σολωμὸς ἐγέλασε καὶ τῆς ἔδωσε περιστέρα χρήματα ἀπὸ ἄλλοτε².

Εἰς τὴν Κέρκυραν φίλοι τοῦ Σολωμοῦ ἥσαν μία φάλαγξ ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, οἱ δόποιοι ἔζησαν ἡρεμοὶ καὶ γαλήνιοι τὴν πνευματικὴν ζωὴν μακρὰν ἀπὸ τὴν κοσμικὴν χυδαίτητα, διετήρει ὅμιος σχέσεις ὁ ποιητὴς καὶ μὲ σημαίνοντα πρόσωπα τῆς κερκυραϊκῆς κοινωνίας.

Ο Βραΐλας ἐθαύμαζε τὸν "Υμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ ἔλεγεν ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ ποίησις ἐφθασεν εἰς τὸν ὑψηλότερον αὐτῆς βαθμὸν.

Οταν δὲ ἀπέθανεν ὁ Σολωμός, ὁ Βραΐλας παρέδιδεν ὡς καθηγητὴς τῆς Καλλιλογίας καὶ Ποιήσεως εἰς τὸ Ἰόνιον Πανεπιστήμιον, καὶ τότε ἔλαβεν ὡς θέμα ἐνὸς μαθήματος τὴν ποιητικὴν ἐργασίαν τοῦ Σολωμοῦ, εἰπὼν πρὸς τοῖς ἄλλοις:

«Τίς ἦτο καθὸ ποιητὴς θεωρούμενος ὁ Σολωμός; εἰς ποίαν τάξιν ἀνήκει; ποία ἡ θέσις ἦν κατέχει μεταξὺ τῶν συγχρόνων τῆς Εὐρώπης; τίς ἡ ποίησις του καὶ τίς ἡ ἐπιφρονή του εἰς τὸ μέλλον; Δὲν ἔξιστορῶς ὅλον τὸν ἀνθρώπον, δὲν θέλω νὰ περιγράψω αὐτὸν εἰς ὅμια, οὕτινες ηντυχήσατε νὰ ἴδητε ἴδιοις ὅμιμασιν τὸ ἔξαίσιον κάλλος τοῦ προσώπου, δὲ φαίνετο ἐπιλαμπόμενον ἐπ τοῦ ἀπανγάσματος τῆς θείας ἐμπνεύσεως, δὲν θέλω χρακτηρίσει εἰς ὅμια τὴν κομψότητα τῆς συμπεριφορᾶς του, τὴν ἀρμο-

¹ Βερντέα = ώραία μελίχρους οίνος τῆς Ζακύνθου μὲ δράμαν γεύσιν.

² Μοῦ τὸ ἀφηγήθη ὁ κ. Δε Βιάζης.

νίαν, τὸν γλυκύτατον ἥχον τῆς φωνῆς του, οὐδὲ νὰ σᾶς ἐνθυμίσω τὴν ἐκτακτὸν ἐκείνην ὀξυδέρκειαν, δὲν θέλω περιγράψει τὰς ἴδιωτικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ ἐνεψύχωσε τοὺς νέους εἰς τὰ στάδιον τῶν γραμμάτων, δὲν θέλω εἰπεῖ πρὸς τὸν ὅμιλον πόσον συνεκινεῖτο εἰς τὰ ἀνθρώπινα δυστυχήματα, διότι ἵσως τινὲς ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἴδωσι τὰ δάκρυα ρέοντα ἐκ τῶν ὄφιαλμῶν του εἰς τὴν ἴδεαν ἴδιωτικον δυστυχήματος, περὶ οὓς ὁ κοινὸς ἀνθρωπός ηθελεν ἀδιαφορήσει¹.

Συχνὰ ὁ Σολωμὸς ἐπήγαινε, μὲ τὸν καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν Κοντούρην, νὰ περιπατήσῃ πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν Χαλκιοπούλου ἐντὸς τῆς δόποιας εἰναι τὸ Ποντικονῆσι. Ἡ τεροπνὴ θέα τὸν ἔμαγενεν. Ἐπήγαινε εἰς τὸ παλαιὸν Κάστρο καὶ ἔδιδε ζαχαρωτὰ εἰς τὰ παιδάκια τῶν ἄγγλων ποὺ συναντοῦσε. Συνήθως ἔκαμνε μακρινοὺς περιπάτους πρὸς τὴν κερκυραϊκὴν τοποθεσίαν τὴν καλουμένην Κανόνι.

Μίαν ἡμέραν ὁ Σολωμὸς συνήντησε τὸν κύριον καθηγητὴν τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας εἰναι τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ Ἰωάννην Οἰκονομίδην, ὁ δόποιος εἶχε κατηγορήσει κάποτε τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν καὶ μερικοὺς ἴδιωτικοὺς τοῦ "Υμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν. Ὁ ποιητὴς τοῦ εἶπε:

— Καθηγητὴ, ποὺ παίρνεις τὰ τάλλαρα σὰν ἄμμο καὶ ἀφίνεις ἄμμο εἰς τὰ μυαλὰ τῶν νέων¹. Κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα ἐπήγαινεν ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν ἔξοχὴν διὰ τὸν ἀποφύγη τὸν πυροβολισμοὺς καὶ τὸν ἔξοχασιμὸν θόρυβον. Ἀπεστρέφετο ὁ ποιητὴς πρὸ πάντων τὸ θέαμα τῆς σφαγῆς τῶν ἀρνιῶν.

Μίαν φορὰν ἐπῆγεν εἰς τὴν ἔξοχὴν τὸν ποιητοῦ κ. Μαρκορᾶ "Ἐκεῖ μία γηραιὰ χωρικὴ τοῦ ἔφερε κάθε αὐγὴ διάφορα ἄνθη καὶ ὁ Σολωμὸς ἔλεγε:

— Ecco la mia Laura.

Ο Σολωμὸς δὲν ἤσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας. Εὐχαριστεῖτο νὰ περιπατῇ εἰς ὀδοὺς συμβάντα διέκοψαν τὴν συνέχειαν, δχι βέβαια τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ τῆς στενῆς σχέσεως ἡτις μεταξὺ ἥμων ὑπῆρχεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φιλία μας δὲν ἐβασίζετο ἐπὶ ἐφημέρων θεμελίων, ἀλλ' εἰς τὸν ἀμοιβαίον σεβασμόν, διὰ τοῦτο τὸ αἰσθήμα ἔκεινο τὸ δόποιον τότε ἔτεφερα πρὸς σὲ ποτὲ δὲν διλγόστευσεν οὔτε ἀπὸ τὸν χρόνον οὔτε ἀπὸ τὰς περιπτετείας τῆς τύχης· διέμεινα πάντοτε, ὡς ἡμην τότε, ἐνθερμός ζηλωτὴς καὶ τῆς ἀρετῆς σου καὶ τῆς ἔξοχου μεγαλοφυΐας σου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνη ἡ φιλία ἡτις μὲ παρακινεῖ νὰ σᾶς προσφέρω τὸ μικρὸν τοῦτο πόνημα, μὲ ὀδούσιν ἀκόμη καὶ τὰ λαμπτρά σου συγγράμματα. Σὺ πρῶτος ἐδώρησες εἰς τὸ ἀναγνώμενον ἔθνος σου πρωτότυπον ποίησιν. Σὺ διὰ τοῦ "Υμνον σου ἀπέδειξες τὸ υπέρετανον τὸν καθηγητῆς.

«Εἰς τὸν περιπάτον του δταν ἀπαντοῦσε φύσιν ὀδούσιαν ἐγίνετο παρευθύνσις σκεπτικός καὶ σιωπηλός. Ἡγάπα τὴν ἐφημίαν. Ἡτον εὔπορος καὶ ὀλίγον κοινωνικός. Ἐκ τῆς πρώτης του νεότητος ἐλευθερίως μετεχειρίζετο τὴν πλουτούσιαν αὐτοῦ παραγγελίαν. Σὺ εἰς τὰ ἀποστάσματα τοῦ Λάμπρου καὶ τὰς ἄλλας μικρὰς ποιήσεις σου, ἐδω-

σίαν αὐτοῦ κατάστασιν. Εἰς τὰς συναναστροφὰς ἦτο ὀχληρός, μελαγχολικὸς καὶ σκυρωπός, ἀλλ' δταν τὸ ἀντικείμενον τοῦ λόγου ἦτο περίεργον ἡ συνήθης του πικρία τὸν ἀφίνει, τὸ πρόσωπόν του γίνεται ζωηρόν, τὰ δόμματά του σπινθηροβολοῦσι καὶ ἡ μεγαλοφυΐα του ἀποκαλύπτεται¹.

Κατὰ τὸ 1837 ἐδημοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ ἵταλικὴν μετάφρασιν τοῦ "Υμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὁ ἐκεῖ διαμένων ἵταλος Δομήνικος Δὲ Νόβιλι, ὃστις εἶχε διορισθῆ καθηγητὴς τῆς ἵταλικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ γυμνασίῳ Κερκύρας. Ἐκτιμούσε πολὺ τὸν "Υμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ δχι σπανίως κατὰ τὰς ἵταλικὰς παραδόσεις του ἐν τῷ γυμνασίῳ ἀπήγγειλε μὲ ἐνθουσιασμὸν διάφορα τετράστιχα.

Ο Κανδιάνος Ρώμας ἐξέδωσεν ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1853 συλλογὴν στιχουργημάτων, ἀφιερώσας αὐτὴν εἰς τὸν Σολωμὸν ὁ δόποιος πρωτοτός τὸν εἶχε παρακινήσει νὰ γράψῃ εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὸν πρόλογον ὁ Ρώμας ἀποτείνεται πρὸς τὸν Σολωμὸν ὡς ἔξῆς:

«Σὺ πρῶτος μὲ παρεκίνησες νὰ στιχουργήσω εἰς τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν καὶ εἰς σὲ ἐπομένως οἱ πρῶτοι στίχοι, τὸνς δόποιον δημοσιεύω, χρεωστοῦνται. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποκῆς ἔκεινης ἀλεπάλληλα πολιτικὰ καὶ οἰκογενειακὰ συμβάντα διέκοψαν τὴν συνέχειαν, δχι βέβαια τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ τῆς στενῆς σχέσεως ἡτις μεταξὺ ἥμων ὑπῆρχεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φιλία μας δὲν ἐβασίζετο ἐπὶ ἐφημέρων θεμελίων, ἀλλ' εἰς τὸν ἀμοιβαίον σεβασμόν, διὰ τοῦτο τὸ αἰσθήμα ἔκεινο τὸ δόποιον τότε ἔτεφερα πρὸς σὲ ποτὲ δὲν διλγόστευσεν οὔτε ἀπὸ τὰς περιπτετείας τῆς τύχης· διέμεινα πάντοτε, ὡς ἡμην τότε, ἐνθερμός ζηλωτὴς καὶ τῆς ἀρετῆς σου καὶ τῆς ἔξοχου μεγαλοφυΐας σου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνη ἡ φιλία ἡτις μὲ παρακινεῖ νὰ σᾶς προσφέρω τὸ μικρὸν τοῦτο

σες τρανὸν δεῖγμα ὅτι οὐδεμία εἰκών, οὐδὲν αἴσθημα, οὐδὲν πάθος ὑπάρχουσι, μὴ δυνάμενα δι' αὐτῆς νὰ ἐκφρασθῶσι μὲ τὰ διαιγέστερα καὶ τὰ ζωηρότερα χρώματα καὶ μὲ τοὺς χραἱεστέρους καὶ ἀρμονικωτέρους στίχους. Σὺ τέλος ἀπέδειξες ὅτι ἡ ἐθνική μᾶς γλῶσσα εἶναι ἡ αὐτὴ ἡ οἵης ὀνύψωσε τοὺς Ὄμηρούς καὶ τοὺς Πινδάρους, οἵτινες ἔξεπληξαν τὸν κόσμον μὲ τὰ ἀσματα, τὰ ὄποια, ὡς τὰ ἴδια σου, θὰ εἶναι ἀθάνατα. Ἀγάπα με ὡς σὲ ἀγαπῶ, καὶ νόμιζε με πάντοτε ὡς ἔνα ὅστις σὲ ἐκτιμᾷ καὶ σέβεται»¹.

Τὰ Ἀνθη καὶ τὴν ἀφιέρωσίν τους ἐσατύρισεν ὁ κερκυραῖος Κάλλος διὰ τοῦ ἔξης διστίχου.

Ονάκανθαν ζακυνθινὴν γι' ἄνθη τοῦ Ἐλικάντρου προσφέρεις εἰς τὸν Σολωμόν, ὥσπερ γὰρ ἦτορ δνος.

Εἰς μίαν ὕραν τῆς ἀνοιξιάτικης δύσεως δούλωμός, ἐνδισκόμενος μὲ τοὺς ἀγαπητοὺς φίλους του εἰς μίαν ἔξοχὴν τῆς Κερκύρας, ἔβλεπεν ἀφηρημένος τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου. Ἐκύτταξε τὰ διάφορα χρώματα εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Υστερα ἐγύρισε καὶ εἴτε πρὸς τοὺς φύλους του ποὺ ἐκύτταξαν κ' ἔκεινοι σιωπῆλοι.

— Κάπου λέγω γι' αὐτὰ τὰ χρώματα, «ὅπου δὲν ἔχουν δρομα κ' ἔχουν περίσσα κάλλη», τέτοιες μπροστοῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι καὶ αἱ πολλές καὶ πολυποίκιλες δυνάμεις τῆς ψυχῆς...

Ο ποιητὴς ἐπρόσεχε πολὺ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν χωρικῶν καὶ, ὅταν ἤκουε καμμίαν ὁραίαν λέξιν ἢ φράσιν ἀγνωστον, πάντοτε ἔδιδε πρὸς αὐτοὺς ὀλίγα χρήματα.

Καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον δο ποιητὴς ἐπρόσεχεν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὰ τραγούδια δοῦλον ἔψαλλεν ἔνας τυφλὸς ἐπαίτης.

Ο Σολωμὸς καὶ δο Θωμαζέος. Ο ποιητὴς συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν ἔξοριστον ἐν Κερκύρᾳ δαλματόν, δο ὄποιος ἐγένετο κοινωνὸς τῶν νεοελλήνων γραμμάτων.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1853 ἐκυκλοφόρησεν εἰς τὴν Κέρκυραν ἡ ψευδῆς διάδοσις ὅτι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐσχηματίσθη μία ἑταρία, εἰς τὴν δοπίαν συμμετεῖχον καὶ Ἰταλοί, ἐναντίον τῆς Ρωσίας. Διὰ τοῦτο μερικοὶ ἔκ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἰταλῶν ὑπέστησαν παρὰ τῶν κατοίκων προσβλητικοὺς ὑπαινιγμούς. Μίαν νύκτα δυὸς ἵταλοὶ ενρισκόμενοι εἰς ἐν οἰνοπο-

¹ Ἀνθη. Κερκύρᾳ, τυπογραφεῖον Σχερία, 1853.

λεῖον ἤκουσαν τὰς αὐτὰς ὑβρεις. Ἐξῆλθον ἐν σιγῇ καὶ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψαν. Τότε ἤκουσαν ἔξω φωνὰς καὶ ἀσματα καὶ νομίσαντες ὅτι προκαλοῦνται, ἔξέρχονται καὶ συμπλέκονται. Εἰς τὴν συμπλοκὴν ἔκεινην ἔμεινε νεκρὸς ἔνας ἥπειρος. Διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦτο κατεδικάσθησαν οἱ δύο ἵταλοί, ὁ ἔνας εἰς θάνατον διὰ φόνον ἐκ προμελέτης, ὁ ἄλλος εἰς εἰκοσαετῆ δεσμα. Ή ἀπόφασις αὕτη ἐθεωρήθη δῶς μὴ στηριζομένη ἐπὶ γεγονότος ἐντελῶς ἀποδειχθέντος. Διὰ τοῦτο δο Θωμαζέος ἔκαμεν αἴτησιν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Γερουσίας καὶ τοὺς γερουσιαστὰς τῶν Ιονίων Νήσων, ζητῶν ν' ἀποδῆῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ζωὴ εἰς τοὺς καταδίκους.

Ο Σολωμός, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἐφάνη συνεπίκουρος εἰς τὸν Θωμαζέον, δο ὄποιος μετεχειρίσθη τὸ θάρρος ἔκεινο τῶν μεγάλων ψυχῶν δοῦλον ἀντικρύζουν κάθε κίνδυνον.

Ο Σολωμὸς συζητῶν μὲ τοὺς δικαστάς, προσήλων τὰ προφητικά του μάτια κατεπάνω τους καὶ κατώρθων νὰ ἀποστάῃ τὴν προμελέτημένην ἀσπλαχνίαν των.

Αν καὶ ἐγνώριζεν δο ποιητὴς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἔξουσίας καὶ τῶν ἀρχῶν τὰς παρεκάλει δεικνύων ὅτι θέλει νὰ ἐπλίξῃ ἔκεινο διὰ τὸ δοῦλον ἀπηλπίζετο. Παρακαλῶν δο Σολωμὸς ἔνα δικαστήν, νὰ εἰσακούσῃ τὴν παρακλησίν τοῦ Θωμαζέον, τοῦ ἔλεγε μὲ ὑπερήφανον μέτωπον καὶ μὲ δυνατὴν φωνὴν ἀντηχοῦσαν ὥσπερ.

Σᾶς φιλῶ τὰ χέρια.

Ο Σολωμὸς ἐπῆγεν εἰς τὸν λόρδον ὑψηλὸν ἀρμοστὴν καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐπέμβῃ. Άλλα οὗτος ἡρόνθη δικαιολογούμενος ὅτι δὲν τοῦ ἐπετρέπετο καὶ ἀφοῦ ἡροάσθη μετὰ λύπης τὸν ποιητὴν τοῦ εἶπε:

Μὴ μὲ λυτεῖτε καὶ μὴ καθιστᾶτε τὴν θέσιν μου δυσκολωτέραν ἀπὸ ὅτι εἶναι.

Ο Σολωμὸς τοῦ ἐπέδειξε τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς δικαστάς οἱ ὄποιοι προσέχουν διὰ νὰ δηγήσουν τὴν συνέδησιν των συμφώνως μὲ τοὺς θυρόβους τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν δρόμων.

Ο ἀρμοστὴς εἶπεν εἰς τὸν ποιητὴν ὅτι μόνον μία αἴτησις τῶν ἀδελφῶν τοῦ φονέυθέντος ὑπὲρ τοῦ φονέως θὰ ἡδύνατο νὰ ἔξιλεώσῃ τὴν γερουσίαν. Ο Σολωμός, ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ἀπετάθη πρὸς τὸν δρόθιοξον ἐπίσκοπον. Ο ἐπίσκοπος κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ψυχρὸς καὶ ἐπιφυλακτικός, εἰς τὴν θέρμην δύμας τῶν λόγων τοῦ ποιητοῦ ἐγερθεὶς ἀπὸ τῆς ἔδρας του ἡσπάσθη συγκινημένος τὸ μέτωπον τοῦ

Σολωμοῦ, δο ὄποιος ἔσκυψε μὲ σέβας καὶ τοῦ ἐφύλισε τὰς χεῖρας¹.

Η φιλία τοῦ Θωμαζέον καὶ τοῦ Σολωμοῦ ἦτο στερεὰ καὶ ἀδιάπτωτος. Οταν δο Θωμαζέος μετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν μερικὰ σερβικὰ τραγούδια, δο Σολωμὸς ἔνδρεν εἰς τὸν αὐτὸν της τὴν αἴτιαν καὶ τὸν σκοπόν της. Εἰς τὰ τελευταῖα του ποιήματα φαίνεται ὡς νὰ ἀρνήται τὴν πρώτην του ποιητικὴν ἐργασίαν, τὸ πνεῦμα του κυριαρχεῖσθαι παρὰ τὸν θωμαζέον.

Ο Θωμαζέος ἤγαπα τὸν Σολωμὸν καὶ ἔγραψε περὶ αὐτοῦ «νέος ἔψαλε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐλλάδος καὶ ὑστερα ἐσίγησε διὰ νὰ ψάλῃ κατόπιν μίαν ποίησιν ὃχι ὀλιγώτερον ἀρμονικὴν ἄλλα περισσότερον μελετημένην (ποπτεια armoniosa e riū meditata)². Τὰς λέξεις ταύτας ἔγραψεν δο Θωμαζέος εἰς μίαν συγκριτικὴν μελέτην μεταξὺ τῆς Κορσικῆς, τῶν Ιονίων νήσων καὶ τῆς Δαλματίας.

Ο Σολωμὸς εἶχε μεγίστην εὐκολίαν νὰ μιμήται τὰ ἔργα διαφόρων ποιητῶν καὶ νὰ παραρρίψῃ. Ο Θωμαζέος ἀναφέρει ὅτι τοῦ ἀπάγγειλεν δο ποιητὴς ἔνα στιχουργῆμα εἰργασμένον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Μόντη καὶ ἐν ἄλλο κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Μπάνδρων, τὰ δοῦλα ἔφαντοντο ἀπαράλλακτα ὡς νὰ εἶχον γραφῆ παρ' αὐτῶν³.

Κατὰ τὸ 1857, δταν ἀπέθανεν δο ποιητὴς, δο Θωμαζέος ἔγραψεν ἐκ Τορίνου εἰς Κέρκυραν πρὸς ἔνα φίλον του «Ἀκόμη καὶ ἀν ενθεδούν δλα δσα ἔγραψεν δο Διονύσιος καὶ πάλιν ἀποστάσματα θὰ εἶναι. Ήτον ἐκλεκτὸν πνεῦμα, ἄλλα δο εὔκολος φήμη, δο τίτλος τοῦ κόμητος καὶ τὰ πλούτη τὸν ἔβλαψαν... Μὴ εἰπῆτε αὐτὰ εἰς κανένα, ἄλλα κανεὶς δὲν τὸν ἥγαπησε καὶ δὲν τὸν ἔξειμησε περισσότερον ἀπὸ ἐμέ»⁴.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του εἰργάζετο δυσκολώτατα δο Σολωμός. Τοῦτο δο Θωμαζέος τὸ ἀποδίδει εἰς τὴν ἐκ φύσεως ὀκνηρᾶν διάθεσιν τοῦ ποιητοῦ. Ἐγὼ δομως ὑμῖν δο ὅτι εἶναι τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀκριβῶς ἡρχισεν δο γεννείδητος ἔργασία τοῦ δημιουργοῦ. Ωρόμασε πλέον τὸ πνεῦμα του καὶ ἐλευθερώθη δο σκέψις του ἀπὸ τὰ ἔσινα δεσμά⁵. Ο Σολωμὸς ἡσθάνετο

¹ Προβλ. N. Tommaséo, Il supplizio d' un italiano a Corfù. Firenze 1855, σελ. 141-147.

² Storia Civile nella letteraria, studii di N. Tommaséo. Roma 1872, σελ. 516.

³ N. Tommaséo, Dizionario Estetico, 4 ris-tampa. Firenze 1867, σελ. 1011.

⁴ Niccold Tommaséo, Il secondo Esilio, vol. 3. Milano 1862, σελ. 120.

⁵ Ο Καλοσογύρος ἀναφέρει δο Σολωμὸς ἔνδρεν της Κερκύρᾳ τοὺς Ἐλευθέρους πολιορκημένους προσεπέθει νὰ μὴν ὑπάρχῃ εἰς αὐτοὺς οὐδὲ εἰς στίχος δο ὄποιος ἀπλῶς νὰ ἐνθυμίζῃ ἔνδρεν ποιητὴν (Παναδήνα, ἔτος β', 30 Μαΐου 1902). Βλέπε καὶ τὴν

τὴν σκέψιν βαθέως καὶ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἰδέαν εἰς ἐντελεῖς στίχους ἐπροηγεῖτο μαρτὰ καὶ ἐπίπονος διανοητικὴ ἐργασία. Αἱ τελευταῖα τὸν διανοητικὰ προσπάθειαν ἔζητον τὴν αὐτὸν τηναρινήσκει εἰς τὸν εἰναρινήσκει τὸν σκοπόν της. Εἰς τὰ τελευταῖα του ποιήματα φαίνεται ὡς νὰ ἀρνήται τὴν πρώτην του ποιητικὴν ἐργασίαν, τὸ πνεῦμα του κυριαρχεῖσθαι παρὰ τὸν θωμαζέον.

Μίαν τοιαύτην ἡμέραν παρουσιάσθησαν ἐμπρός του δύο ἀνθρώποι. Ο ἔνας ἦτο ξένος, δο ὄποιος ἐπεθύμει νὰ γνωρίσῃ τὸν ποιητὴν, δο ἄλλος ἦτο φορτικὸς κερκυραῖος, κολακεύμενος δο ἔχει σχέσεις μὲ δλον τὸν καλὸν κόσμον καὶ δο ἔτι γνωρίζει δλα τὰ σημαίνοντα πρόσωπα. Δὲν εἶχε τὴν παραμικρὰ σχέσιν μὲ τὸν Σολωμὸν ἐν τούτοις εἶχεν ἀναλάβει νὰ τὸν συστήσῃ τὸν ξένον.

Ο Σολωμὸς ἐρεθισμένος διότι τὸν ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰς σκέψεις του ἤκουσε σιωπῆλος τὴν ποιητὴς ἀρχέρως δαλματόν, στρεφόμενος, μὲ ἔνα εἰρωνικὸν μειδίαμα, πρὸς τὸν ξένον, τὸν ἔρωτα. — Καὶ ποῖος εἶναι, παρακαλῶ, αὐτὸς ποὺ σᾶς ἐσύστησε πρὸς ἐμέ;

Καὶ ἔφυγεν δο ποιητὴς ἀφίνων ἐκπληκτὸν τὸν ξένον καὶ κατηοχυμένον τὸν ἀναιδῆ κερκυραῖον¹.

Ο Παῦλος Κόστας² εἶχε φιλίαν μὲ τὸν Σολωμόν τοῦ Θωμαζέον εἰς τὸν ζακύνθιον ιστοριογράφον Π. Χιώτην, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ζακύνθου Ἀγανάπη τοῦ ἔτους 1867, τεύχος β', δπον διηλεῖ περὶ τοῦ Σολωμοῦ.
¹ Μοῦ ἀνεκοινώθη παρὰ τοῦ κ. Φρ. Καρρέρο.
² Ο Κόστας ἐδημοσίευσε διάφορά βιβλία ιταλιστὶ

τικῶς ὅτι κατὰ τὴν ὥραν ἔκείνην εἶχεν ἐκπνεύσει ἡ κόρη τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τὴν ἀνεψιάν του ταύτην ἡγάπα πολὺ ὁ ποιητής. Ἡτο ὥραια κόρη. Εἰδα τὴν εἰκόνα τῆς¹ ζωγραφισμένην ἀπὸ ἑπτανήσιον καλλιτέχνην, κάτωθεν τῆς ὅποιας ἔχει γράψει ὁ ποιητής τὸ ὥραιον τραγοῦδι:

Καθὼς μένεις εἰς τὸ νῦν μου
ὅσο ζῶ καὶ στὴν καρδιά,
μεῖνε, τέκνο τοῦ ἀδελφοῦ μου
καὶ στὰ μάτια μου μπροστά.

Ο ἄλλος στίχος εἶναι μία ἐκδήλωσις τῆς ἐνοράσεως τοῦ ποιητοῦ. Νομίζει ὅτι τὴν βλέπει.

Μεῖνε. Ἐπάλευε ἀπ' τὸ σῶμα
ἡ ψυχή σου γιὰ νὰ 'βγῆ
κ' ἐσυγχράνοιγες τὸ στόμα
καὶ δὲν ἡξερες γιατί.

Ο ποιητής μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, ὅπου ἦσαν ἀνοικτὰ πάντοτε καὶ ἀγρυπνα, εἶδε τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου τῆς κόρης τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἡ ψυχικὴ ἔκείνη συμμετοχὴ τοῦ ὑπηρευσεῖ τὸ ποίημα.

Νομίζω ὅτι τὸ γεγονός καὶ τὸ ποίημα εἶναι ἀρκετά πειστήρια τῶν δυνών εἶπον.

* * *

Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐθόλωσεν ἡ σκέψις τοῦ ποιητοῦ. Φυσικὸς νόμος εἶναι τὸ δργανον ἔκεινο, ποὺ εἰργάσθη περισσότερον ἀπὸ τ' ἄλλα, νὰ ὑποκύψῃ πρῶτον.

Εἶταν ὅτι ἡ σκέψις εἶναι μία νόσος ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἡμιπορεῖ κανεὶς ν' ἀποθάνῃ ὅπως ἀπὸ κάθε ἄλλο νόσημα. Μία ἐγκεφαλικὴ συμφόρησις ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν ποιητήν.

Αἱ ψυχικαὶ ὄνωμαλίαι ὑπῆρξαν πρόδρομοι

¹ Υπάρχει παρὰ τῇ α. Ἐλένη Κοκκίδου.

τῆς πνευματικῆς παραλύσεως τοῦ Σολωμοῦ. Ισως ἡ ψυχικὴ αὐτὴ κατάστασις νὰ εἴναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς ὑψηλῆς ποιητικῆς μορφῆς, τὴν ὅποιαν ἔδωσεν ὁ Σολωμὸς εἰς τὰ τελευταῖα του ἔργα, τὸ γ' σχεδίασμα τῶν Ἐλευθέρων πολιορκημένων καὶ τοῦ Κορητικοῦ.

Ο ἀλκοολισμὸς πρὸ παντός, ίσως καὶ ἄλλαι παθολογικαὶ ἀλλοιώσεις, ἐπέφεραν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πάθους εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Τὸν εἶχε καταλάβει μία ψυχικὴ δειλία καὶ διὰ νὰ τὴν ἀποδιώκῃ κατέφευγεν εἰς τὰ ποτά.

Προηγθεὶστο τὸ τέλος του ὁ ποιητής ὅταν ἐλέγεν εἰς τοὺς φίλους του:

— Γλίγωρα θὰ σᾶς ἀφήσω.

Μίαν ἡμέραν ἐνῷ ἦτο ἄρρωστος ὁ ποιητής ἔδειξεν εἰς τοὺς φίλους του ὅπου ἦσαν ἔκανα κιβώτιον εἰς τὸ ὅποιον ἐφύλαττεν ὅλα του τὰ χειρόγραφα.

— Παιδιά μου, τοὺς εἶπε, αὐτὰ εἶναι καὶ πάρτε τα.

Ἐκεῖνοι δῶμας ἐπειδὴ ἦτο ἔκει ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Δημήτριος, γερουσιαστῆς τότε, δὲν τὰ ἐπήραν.

Τὰ χειρόγραφα ἔκεινα τὰ ἔφερεν ὁ Δημήτριος Σολωμὸς εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Ο ποιητής ἔξεψυχησεν ἀπαγγέλλων ἔνα ποίημα διὰ τὸν διδάσκαλον τῆς παιδικῆς του ἡλικίας.

Η Ἰόνιος βουλὴ διέκοψε τὴν συνεδρίασίν της καὶ ἐκήρυξε δημόσιον πένθος, καὶ ὁ ἀδμοστής παρηκολούθησε τὴν κηδείαν.

Ἐίς ἔνα ἐπικήδειον λόγον ὅπου ἔξεφωνησεν δι νομομαθῆς Γεώργιος Μαρκορᾶς λέγει:

« Ενταῦθα, ἔξαιρνης, αἱ ὅχθαι εἰς τὰς ὅποιας ἐπέκειτο τὸ δωμάτιον τοῦ ποιητοῦ μεμονωμένον, ἵδού, εἰς τὴν ἐκπνευσιν τῆς μεσημβρινῆς αὔρας, ἥχησαν θρῆνον λύρας, καὶ πένθιμος φωνὴ προσέβαλε τὴν ἡμετέραν πόλιν. Ενταῦθα, εἰς τὴν φωνὴν ἔκείνην, ἐκούσιος καταρρέει ὁ κοινὸς κλαυθμός».

[Ζάκυνθος Ἰούλιος 1906].

MARINOS SIGOUROS

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Εἰς ἔνα τομίδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐλληνικὴ ναυτιλία κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως» ἐδημοσίευσε δὲ κ. Γ. Ν. Φιλάρετος, δὲ ὅποιος ἐκτάκτως τιμᾶ διὰ τῆς συνεργασίας του καὶ τὰ «Παναθήναια», πολὺ ἐνδιαφέρον σημείωμα τοῦ Δρόσου Δροσινοῦ περὶ ἐργατικῶν συνεταιρισμῶν ἐν τῷ δούλῳ Ἐλλάδι, τὸ δότον καὶ τὸν ἑπαγόρευσίν του ἔγραψε ὁ Φ. Μπουλανές, μαθητής τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς ἐπὶ Ὁδονος. Ο Δρόσος Δροσινός, ἵστρος, ἥτο ἐκ τῶν πρώτων ιδουτῶν τοῦ Συνεργατικοῦ Συνεταιρισμοῦ τῶν Ἀμπελακίων, περὶ τοῦ ὅποιου ἄλλοτε ἔγραψε ὁ Ἰδιος κ. Φιλάρετος.

Τὸ ἐν λόγῳ ιστορικὸν σημείωμα ὑπογεγραμμένον ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Μπουλανές «Ambléakia ou les associations et les municipalités helléniques avec des documents confirmatifs recueillis et mis en ordre par F. Bonlanger» ὑπὸ τοῦ Δάρβαρι, Δρόσου Δροσινοῦ καὶ Φ. Μπουλανές ἀναδημοσιεύσαντες ἔχον τῶν θαλασσινῶν ἀπὸ τὸ τομίδιον τοῦ κ. Φιλαρέτου.

Σ. τ. Δ.

Μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος, ἀνεφώνει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁ Θεμιστοκλῆς, προτρέπων αὐτοὺς νὰ ψηφίσωσι τὰς πρὸς κατασκευὴν στόλου δαπάνας. Εἰς τὰς παρακελεύσεις τοῦ ναυάρχου αὐτῶν ὑπακούσαντες, δὲν μετενόησαν, μεγάλοις δὲν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἔσχον κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὠφελείας.

Οἱ Βυζαντῖνοι αὐτοκράτορες, τὸν χρόνον αὐτῶν σπαταλῶντες μᾶλλον εἰς τὰ ἀφρηγμένα θεολογικὰ ζητήματα ἢ εἰς μερίμνας πρὸς σωτηρίαν τοῦ καταρρέοντος κράτους, ἐντελῶς παρημέλησαν τὴν ναυτιλίαν. Τούτου ἔνεκα οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ Γενονήντοι ἐσφετερίσθησαν τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῆς Αἰγαίου ποταμοῦ τῶν στόλων αὐτῶν ὑπηρεσιῶν των κατά τῶν βαρβάρων ἐπέτυχον τὴν κατοχὴν πολλῶν ἐκ τῶν νήσων καὶ τῶν λιμένων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Μετὰ τὴν ἀλώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἔλληνικὴ ναυτιλία εἶχε περιορισθῆ εἰς τὴν διὰ λέμβων συγκοινωνίαν μετὰ τῶν νήσων καὶ τῆς ἡπείρου. Άλλα μετ' οὐ πολὺ μεγάλα ἐμπορικὰ πλοῖα ἐναυπηγήθησαν, δι' ὧν μακροὶ ἐτελοῦντο πλόες εἰς ἀπαντας τοὺς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ καὶ ἐν τῇ Μεσογείῳ λιμένας, οἵτινες ἐπρομηθεύοντο τὰ τρόφιμα τῆς Ἀσίας καὶ εἰς οὓς μετεφέροντο τὰ προϊόντα τῆς Εὐρώπης.

Άλλα τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην τῆς ναυτιλίας ὀφείλει τὸ ἔλληνικόν ἔθνος εἰς τὴν δύναμιν τοῦ συνεταιρισμοῦ. Τῶν τουρκικῶν πιέσεων παρακαλουντοσῶν τὴν πρόσκοπον αὐτοῦ, ἐπεζήτησε τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης του διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ. Πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης περικυλούμε-

νον, καὶ ἀνάγκην ἔστρεψε τὴν ἑαυτοῦ προσοχὴν πρὸς τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς εὐημερίας, τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Τρεῖς νῆσοι κυρίως ἐστράφησαν μετὰ μεῖζον προσοχῆς πρὸς τὴν ναυτιλίαν — ἡ Ὅδρα, αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρὰ — αἵτινες εἶχον κατοικηθῆ ὑπὸ τῶν φυγόντων ἐνεκα τῶν ὀμοτήτων τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τῶν θαλασσών ἀκτῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Εἰς τοὺς ἀγόνους ἔκεινους βράχους εὑρεθέντες οἱ Ἐλληνες, ἐδέσησεν νάναζητήσωσι τὰ τῆς ὑπάρχεισαν αὐτῶν μέσα ἐν τῇ ναυτιλίᾳ, ναυπηγούντες ἔμπορικὰ σκάφη 100 μέτρων 150 τόννων. Δια τῶν ταξιδίων αὐτῶν ἀκριβῶς ἐγνώρισαν τὰς ἀκτὰς, τὰς νήσους, τὰς ὑφάλους καὶ τοὺς λιμένας τῆς τε Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Τὸ φυσικὸν αὐτῶν θάρρος ἀνεπτύχθη καὶ ἐνισχύθη ὡς ἐκ τῶν συνεχῶν κινδύνων οὐ μόνον ἐκ τῶν καταιγίδων ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν Βερβερίων πειρατῶν, οἵτινες δὲν ἐσέβοντο οὐδὲ τὰ ὑπὸ τὴν διθωμανικὴν σημαίαν πλοῖα, ὑφ' ἦν ἐταξείδευον καὶ τὰ ἐλληνικά.

Κατὰ τὸν ωσσοτουρκικὸν πόλεμον, ἐν ἔτει 1771, ὑπῆρχον ἐν τῷ ωσσοτικῷ στόλῳ πλεῖστα ἔλληνικά πλοῖα, ἐν οἷς καὶ πυρπολικά, δι' ὧν ἐπυρπολήθη δὲν Κουρού — Τσεσμὲ τουρκικὸς στόλος.

Μετὰ τὴν ἐν Κουτζούκ — Καϊναρδοτοῦ συνομολογηθεῖσαν τῷ 1774 μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Τουρκίας συνθήκην, αἱ νῆσοι Ὅδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρὰ μεγάλως ηὔξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν πλοίων, ἥρξαντο μάλιστα ναυπηγούνται καὶ πολεμικά πλοῖα (corvettes et bricks), διὰ τηλεβόλων ὠπλισμένα.

Ἐν ἔτει 1795 τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς Μασαλίας ἐψήφισε τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντώνιον Βῶκον, πλοίαρχον Ὅδραίον καὶ ἀδελφὸν τοῦ ναυάρχου Μιαούλη, διότι οὗτος, νύκτωρ διασχίσας τὴν πρόσκοπον ἀγγλικὴν μοίραν, ἐκόμισε εἰς τοὺς Μασαλιώτας σῖτον, οὗτοις λίαν ἐπείγουσαν εἶχον ἀνάγκην.

Καὶ ἐν ἔτει 1806 ὁ ἐκ Ψαρῶν πλοίαρχος Δημητρίου, ὃν ὑπὸ κάθαροις μετὰ τοῦ πλοίου του, ὅπερ εἶχε δώδεκα τηλεβόλα καὶ πλήρωμα ἑκατόντα εἴκοσι ἀνδρῶν εἰς τὴν νήσον Ροτταμέγιε, κειμένην εἰς ἀπόστασιν δύο μιλλίων ἐκ Μασαλίας, ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς νήσου τὰ πληρώματα μιᾶς ἡμιολίας καὶ μιᾶς θεωρίδος ἀγγλικῆς, ἀτίνα, τῇ βοηθείᾳ τοῦ νυκτερινοῦ σκότους

ἀποβιβασθέντα ἡθέλησαν νὰ καταλάβωσι τὴν νῆσον. Ὁ αὐτοκράτερος Ναπολέων ἀπένειμεν αὐτῷ ὡς ἔπαθλον τῆς γενναιότητός του τὸ παράσημον τοῦ τιμοφόρου τάγματος καὶ ἐνιαυσίαν ἐκ τρισχιλίων φράγκων σύνταξιν.

Ἄπο τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰώνος ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία ὅσημέραι ἀνεπτύσσετο· αἱ νῆσοι Ὅδοι, Σπέτσαι καὶ Ψαρά ἀπέκτων μεγάλα πλούτη, μόναι σχεδὸν ἔξυπηρτοῦσαι τὸ ἐμπόριον τῆς Μεσογείου, ἥσιοι οἱ λιμένες ἥσαν μὲν ἐν ἀποκλεισμῷ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, ἀλλ' εἶχον οὗτοι ἐπιτρέψῃ ἐλευθερίαν εἰς τὴν οὐδετέραν ὁδῷμανικήν σημαίαν, ἥν εἶχον καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα.

Ἐν ἔτει 1820 αἱ Ἑλληνικαὶ νῆσοι ἥσαν ἐν ταῖς παραμοναῖς τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν τεραστίων στόλων τῆς Τουρκίας, τῆς Αλγύπτου, τῆς Τριπόλεως, τῆς Τύνητος, τῆς Ἀλγερίας καὶ τοῦ Μαρόκου. Πρὸς εὐόδωσιν τοιαύτης γιγαντώδους πάλης φυσικὸν ἦτο, ὅτι οἱ Ἑλληνες εἶχον ἀνάγκην νὰ διαθέσωσι μέσα ἀνάλογα· ἀλλ' ἀρχικῶς τὰ ἐφόδια τῶν κυβερνώντων τὰ πλοῖα τῶν νῆσων τούτων ἥσαν τοσοῦτον ἀνεπαρκῆ, ὥστε βεβαίως ἀνέφικτον θάτο νὰ ναυπηγῆθωσι τοσαῦτα πλοῖα καὶ νὰ συσσωρευθῶσι τοσαῦτα πλούτη, ἐὰν οὗτοι ἐπεχείρουν τὸ παρατολμὸν τοῦτο ἔργον ἀτομικῶς. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ συνεταιρίσθησαν θαλασσινοί, ναυτηγοί, ἐμποροί ζωτοροφιῶν. Τοιούτῳ τρόπῳ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν ἀνδρῶν πάσης τάξεως καὶ παντὸς ἐπαγγέλματος διφεύλεται ὁ καταρτισμὸς τῆς ναυτικῆς καὶ τῆς ἐμπορικῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἥση ἀπίστευτος ἐπιτυχία ἐξέπληξε τὸν κόσμον σύμπαντα.

Τὸ εἰς ἐφαρμογὴν τεθὲν σύστημα τοῦ συνεταιρισμοῦ ἦτο τὸ ἀκόλουθον: ἐὰν εἰς πλοίαρχος ἦση οἰος δήποτε ἄλλος πεπειραμένος ναυτικὸς εἴχεν εἰς τὴν διάθεσίν του κεφάλαιον πεντακοσίων ταλάρων, συνῆγεν ἄλλους θαλασσινούς, ξυλοργούς, σχοινοποιούς, ξυλεμπόρους καὶ ἄλλους πωλητὰς ναυπηγησόμουν ὑλικοῦ. Ἐγίγνετο ἡ τῶν πρὸς ναυπηγησιν ὑλικῶν ἐκτίμησις, μεθ' ἧν ἥρχιζεν ἡ κατασκευὴ τοῦ σκάφους, ὑφ' ὅλων τῶν ἑταίρων, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των.

Μετ' οὐ πολὺ τὸ πλοῖον ἦτο ἔτοιμον πρὸς ἀπόπλουν. Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ διενέμετο ἡ ἀξία τοῦ πλοίου εἰς δικτὸ μερίδας μετὰ ὑποδιαιρέσεων καὶ ἀνεγγωρίζοντο ὡς μερίδαις οἱ κυριώτεροι, ἔνος, δύο ἢ πλειόνων μερίδων οἱ κυριώτεροι χρηματοδόται καὶ οἱ προμηθευταὶ τοῦ ὑλικοῦ, ἀναλόγως τῆς ὑπὸ αὐτῶν καταβληθείσης ἀξίας. Τὰ

εἰς τοὺς ναυπηγοὺς καὶ λοιποὺς ἔργατας διφεύλομενα ἡμερομίσθια ἐπεβάρυνον τὸ πλοῖον ὡς ναυτικὰ δάνεια, εἰς τὰ δοποῖα ἐχρηγητοὶ ἀνάλογοι δικαιώματα συμμετοχῆς εἰς τὰ ἐκ τοῦ ταξειδίου κέρδη ἦσαν, ἀντὶ τούτου, ἔξωφλοῦντο μὲν ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου, ἀλλ' οὔτος ἀνεγγωρίζετο συγκύριος, ἀναλόγως πρὸς τὴν πληρωθεῖσαν ποσότητα. Τὸ αὐτὸν ἐγίγνετο καὶ διὰ τὰς δαπάνας τῶν ἀπαιτούμενων ζωτοροφιῶν.

Τὸ σύνθημας ἐμπόριον ἦτο τὸ τοῦ σίτου, ἀγοραζομένου ἐκ τῶν φωσικῶν λιμένων τοῖς μετρήτοις. Διὰ τοῦτο διπλάσιος πρὸς τοῦ ἀπόπλου συνωμολόγει μετὰ τῶν κεφαλαιούχων ναυτικὸν δάνειον, ὅπερ οὐδέποτε ἥδυνατο νὰ ὑπερβῇ τὴν διάρκειαν. Καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα ὅμως δάνεια, ἀντὶ τόκου ὠρισμένου, ἀνεγγωρίζετο δικαιώματα ἀναλόγου συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη. Μετὰ τὴν πώλησιν τοῦ σίτου καὶ τὴν λῆξιν τοῦ ταξειδίου, κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ πλοίου εἰς Ὅδον, Σπέτσας καὶ Ψαρά, κατηρτίζετο διγενικὸς πρὸς διανομὴν τῶν κερδῶν λογαριασμός. Καὶ τὸ πληρωμα ἔτι τοῦ πλοίου, ἀντὶ ἡμερομίσθιου, ἔδικαιοῦτο ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς ἴκανότητος τοῦ προσωπικοῦ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν διανομὴν τῶν κερδῶν.

Μετὰ τὴν προαφαίρεσιν τῆς τροφοδοσίας τοῦ πληρώματος, τῶν λιμενικῶν, φαρικῶν, τῆς δαπάνης πλοηγοῦ κ.τ.λ., τὸ καθαρὸν ὑπόλοιπον διενέμετο εἰς 69 μερίδας (παρτίδας) ὡς ἀκολούθως:

Μερίδες

— 'Υπὲρ τοῦ πλοίου ἀπενέμοντο πάντοτε	10
— Εἰς τοὺς ναυτοδανειστάς, ἐὰν τὸ ποσὸν ἦτο ἵσον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πλοίου (διότι ἀντὶ τοῦ κατώτερον ἐμειοῦντο ἀναλόγως).	10
- Εἰς τὸν πλοίαρχον	3
— Εἰς τὸν λογιστὴν (γραμματικὸν)	2
— 'Ανὰ δύο μερίδες εἰς ἔκαστον τῶν ἀρχικαναυτῶν	4
— Εἰς τὸν μάγειρον	2
— Εἰς ἔκαστον τῶν τεσσάρων καλλιτέρων ναυτῶν, πηδαλιούχων, ἀνὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν μερίδα	6
— Εἰς ἔκαστον τῶν τριάκοντα ναυτῶν ἀνὰ μίαν μερίδα	30
— 'Ανὰ ἡμίσειαν μερίδα εἰς ἔκαστον τῶν τεσσάρων ναυτοπαίδων.	2

Ἐν ὅλῳ μερίδες 69

Οὕτως, ἐὰν τὸ καθαρὸν προϊὸν ἐνὸς ταξειδίου, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ὅλων τῶν ἔξόδων,

ἀνήρχετο εἰς 4,000 σκούδων, τὸ ποσὸν τοῦτο διηρεῖτο εἰς 69 μέρη καὶ διενέμετο ἀναλόγως τῶν μερίδων εἰς τὸ πλοῖον, εἰς τὸ ναυτοδάνειον, εἰς τὸν πλοίαρχον καὶ ἐφεξῆς. Αἱ εἰς τὸ πλοῖον ἀνήκουσαι μερίδες διενέμοντο εἰς τοὺς συγκυρίους ἀναλόγως τῶν τίτλων τῆς συμμετοχῆς των.

Οἱ ἀνδρεῖς τοῦ πληρώματος εἶχον τελείαν ἐλευθερίαν νὰ ἐκλέγωσι κατ' ἀρέσκειαν τὰ τρόφιμα αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διανομῆς ἦσαν τῶν κερδῶν μερὶς αὐτῶν ἡλαττοῦτο κατὰ τοσοῦτο ποσὸν δύον ὑπερέβαινε τὸν ἔλαχιστον δρον τοῦ παρεχομένου σιτηρεσίου.

Εὐνόητον οὕτω καθίσταται, διτὶ οἱ ναυτικοί, ὡς ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὰ κέρδη, πᾶσαν κατέβαλλον μέριμναν ὑπὲρ τοῦ πλοίου καὶ διτὶ ἐν τῷ δυσχερεστάτῳ ἐπαγγέλματι αὐτῶν ὡφειλον νὰ ἐργάζωνται μετὰ μεῖζονος εὐχαριστήσεως τῶν ἐπὶ μισθοῖς ἐργαζομένων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἐπὶ τῶν ἐπὶ Ναπολέοντος πολέμων τὸ σύστημα τοῦτο εἶχε τοσοῦτον γενικευθῆ, ὥστε οἱ πλοίαρχοι δέν ἥδυναντο να εὑρωσι ναυτικοὺς συναντοῦντας νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐπὶ μισθῷ.

Ἐκαστον ταξειδίου συνήθως διήρκει ἐπὶ τέσσαρας ἔως πέντε μῆνας, τὸ ἀναλογοῦν δὲ εἰς ἔκαστον ναύτην κέρδος κατὰ ταξειδίου ἀνήρχετο εἰς 150 ἰσπανικὰ νομίσματα.

Οἱ ναυτικοὶ σχεδὸν πάντοτε ἔδιδον τὸ ἡμιστον των κερδῶν των εἰς τὸ πλοῖον ὡς ναυτικὸν δάνειον, οὕτω δὲ πηγήσανταν τὴν ὀφέλειαν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἀπανταὶ τὰ ἔλληνικὰ πλοῖα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὸν ναυτικὸν πόλεμον, ἔνεκα δὲ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων τὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ σύστημα ἐπιπλέοντα. Οἱ ναυτικοὶ ἐπληρώνοντο τὸν μισθοὺς αὐτῶν ὑπὸ τῶν νομίμων τοῦ κεφαλαίου δικαιωμάτων, ἀτινα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ ἀείποτε ἔσονται ἡ ἀσφαλεστέρα κρηπὶς παντὸς συνεταιρισμοῦ.

Τὸ Ἑλλὰς ἐντὸς εὐαρίθμων ἔτῶν θέλει μεγάλως προοδεύσῃ ἐν τῷ φιλανθρωπικῷ τούτῳ ζητήματι, ἐν τῷ διποίῳ ἐγκλείσονται κίνδυνοι ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐκ τοῦ διποίου παρέχονται ἐλπίδες βιοηθίας ἐν τῷ μέλλοντι.

Τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ σκιαγραφήματι ἀνωτέρω ἐκτεθέντα αἴτοις εἰσιν, διτὶ ἡ χώρα αὐτὴ διατελεῖ ἐν ταῖς παραμοναῖς δργανώσεως ἐργασίας, τείνων νὰ χειραφετήσῃ τὸν μισθοῦντος ἐργαζομένους ἐκ τῆς μισθοληψίας. Διὰ τρόπου τοιούτου θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ ἔξασφαλίσις τῶν νομίμων τοῦ κεφαλαίου δικαιωμάτων, ἀτινα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ ἀείποτε ἔσονται ἡ ἀσφαλεστέρα κρηπὶς παντὸς συνεταιρισμοῦ.

Τὸ Ἑλλὰς ἐντὸς εὐαρίθμων ἔτῶν θέλει μεγάλως προοδεύσῃ ἐν τῷ φιλανθρωπικῷ τούτῳ ζητήματι, ἐν τῷ διποίῳ ἐγκλείσονται κίνδυνοι ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐκ τοῦ διποίου παρέχονται ἐλπίδες βιοηθίας ἐν τῷ μέλλοντι.

Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν ὁ συναγωνισμὸς τῶν εἰς ἄλλας σημαίας ἀνηκόντων ναυτικῶν ἐθνῶν ἡλάττωσε τὰ ἐκ τῶν ταξειδίων κέρδη, προσκάλεσε ζημίας καὶ ἐξηνάγκασε τὸν ναυτικοὺς νὰ πατέχωσι τῆς διὰ μεριδῶν ναυτικίας, νὰ προτιμῶσι δὲ τὴν ἐπὶ μισθῷ.

Αἱ πλοίαρχοι τοῦ ἔτους 1845, διτὶ ἡ σιτοδεία κατέστη ἐπαισθητὴ ἐν Εὐρώπῃ, ἡ δὲ Ἑλληνικῶν

πλοίων σιτεμπορία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, ὑπὲρ τὸ τρίτον δὲ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ἐπανήλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν κατὰ μερίδας ναυτικὴν ἐμπορίαν.

Τὸ κατ' ἔξοχὴν καὶ κατὰ φύσιν σφόδρα δημοτικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσεν, ἵνα τάχιστα οὕτω νοήσωσι, διτὶ τὸ ἐπὶ μισθῷ τῶν ἐργατῶν σύστημα δὲν ἥθελεν εἰσθαι πλέον ἐπωφελὲς οὕτε εἰς τὸν μερίδην περιττούς προϊσταμένους καὶ εἰς τὸν μερίδην περιττούς προϊσταμένους. Ἐκ τοιούτων δρμώμενοι σκέψεων, μᾶλλον ἐμφύτων ἡ λογικῶν, ἥχθησαν οἱ Ἑλληνες εἰς παντὸς εἴδους ἑταῖρικὰς ἐπιχειρήσεις. Οὕτω λιθοτόμοι, κτίσται, ξυλουργοὶ κτλ. εἶχον συνεταιρισθῆ μετὰ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν, συνήθως ἀνὰ 5 ἢ 6, πρὸς ἐργασίαν ἐν κοινῷ καὶ ἐπ' ὀφέλειαί εἴτε ἵση εἴτε ἀναλόγω τῆς ἀξίας ἐκάστου.

Ἡ Ἰδέα τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη ἐν τῷ πνεύματι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἰσίν, διτὶ μᾶλλον προηγμένος λαὸς ἐν τῇ δόδῳ τῆς δργανώσεως ἐργασίας, τείνων νὰ χειραφετήσῃ τὸν μισθοῦντος ἐργαζομένους ἐκ τῆς μισθοληψίας. Διὰ τρόπου τοιούτου θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ ἔξασφαλίσις τῶν νομίμων τοῦ κεφαλαίου δικαιωμάτων, ἀτινα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ ἀείποτε ἔσονται ἡ ἀσφαλεστέρα κρηπὶς παντὸς συνεταιρισμοῦ.

Τὸ Ἑλλὰς ἐντὸς εὐαρίθμων ἔτῶν θέλει μεγάλως προοδεύσῃ ἐν τῷ φιλανθρωπικῷ τούτῳ ζητήματι, διτὶ ἡ χώρα αὐτὴ διατελεῖ ἐν ταῖς παραμοναῖς δργανώσεως ἐργασίας, συνφρὰ πρὸς τὰς προοδευτικὰς ιδέας τοῦ συνεταιρισμοῦ, τοῦ διποίου τὰ εὐεργετήματα, ἔνεκα τῆς ηγιακῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς, δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν λαῶν τῆς Μικρᾶς Ασίας.

20 Μαρ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Tò ἔλληνικὸν ὑπαιθρον.

ΔΕΝ ήξενύρω ἄν λέγω ὑπερβολὴν—μήπως καὶ η̄ ὑπερβολὴ δὲν είνε μία μορφὴ ἐντονωτέρα τῆς ληθείας; — πρὸς πολλοῦ ὅμιας ἐσχημάτισα τὴν ἴδεαν τι διὰ τὸν "Ἐλλήνα τὸ σπίλι εἰνε εἰδός πολυτελείας. Η̄ τούς περισσοτέρους είνε κόλασις, δῑ ἀλλούς ἀπο-ήκη ἐπίπλων καὶ γυναικοπαίδων, δῑ ἀλλούς σταθ-ός διαβατικὸς καὶ δῑ ἀλλούς ἔνα πρᾶγμα ποὺ ἀσφα-ζεταῖ, καίεται καὶ ἀποξημάνει. Μία ἀπόδειξις τῆς νειλῶς δευτερευούσης σημασίας τοῦ ἐλληνικοῦ στυ-λοῦ είνε ὅτι καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ του ποτὲ δὲν αἰ-θάνθηκε τὴν ἀνάγκην νά συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀ-αιτήσεις τοῦ κλίματος καὶ τοῦ περιβάλλοντος.

Τόν κειμόνων δὲ Ἐλλήν φεύγει ἀπὸ τὸ σπίτι του διὰ ἡσεταδῆ καὶ τὸ καλοκαῖρι φεύγει ἀντιστρόφως διὰ ἀρροσιοῦ καὶ νάταλλαγή ἀπὸ τὴν πολιορκίαν ὅ-
ων τῶν περιφερῶν καὶ ἀπέτρων ἔχθρων, που βυζαί-
ον τὸ αἷμα του. Τοποδητούς ὅμως ἔχει τὸ ἐλλη-
νικὸν σπίτι κατοικῆται τὰς δίνιας χειμερινάς ἡμέρας
οὐ δὲ Θεός τῆς Ἐλλάδος ἐνθυμεῖται νὰ βρέξῃ, νὰ
ιονίσῃ ἢ νὰ φυσήσῃ, τὸ καλοκαῖρι διμως, ἔνα καλο-
αῖρο ποὺ ἀποτελεῖ τὰ τρία τέταρτα τοῦ χρόνου,
απαντᾷ ἀπλῶς μία ὑμβρέλλα, προφυλάττοντα ἀπὸ
ὅτι λιον ἐφ' ὅσον αὐτὸς μένει εἰς τὸ στερέωμα καὶ
ἀπότοτε περισσότερον. Εάν μία σκιά δένδρου ἢ πα-
αιοῦ τοίχου είματορῇ νάναπληρωσῃ τὴν ὄμβρελλαν
ὑπῆν, νὰ ισθε δέβαιον ὅτι δὲ Ἐλλήν θάψιόν τὸ σπίτι
ου καὶ θὰ τοποθετημῇ κάτω τὸ δένδρον. Η ἀπὸ
τοῦ παλαιὸν τοίχου. Μὲ δλίγα λόγια ἔνα είνει τὸ βέ-
αιον: ὅτι ἡ μοναδικὴ αὐτὴ φυλὴ ἐπτάσθη διὰ τὸ
παιδρον καὶ ἔζησεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων
ρόνων μέχρι σήμερον. Τὸ ἀρχαῖον ἐλληνικὸν σπίτι
ἐν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὸ ὑπανδρον. Σήμερον ὅμως
τι είνει σπίτι ἡ δμοιάζει μὲ σπίτι, δὲν ἀποτελεῖ καμ-
πίαν ἔλξιν. Γυρίσετε τριγύρῳ σας τώρα τὸ καλοκαῖρι
πὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἀρχίζει νάτοκλίνη ὥ ἥλιος ἔως την
στιγμὴν που κοντεύει νάνατελή, καὶ θὰ ἴδητε ὅλον
περιεχόμενον τῶν σπιτιῶν ἀδειασμένον εἰς δρό-
μους, πλατείας, πεζοδρόμια, λόφους. περιγιάλια. Ἐάν
υρθείτε ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἀν τὸν σπάστε ἀκόμη καὶ
τοὺς τροπικούς, σᾶς βεβαιόνω ὅτι θὰ κοπιάστε
ά εὑρετε ἔνα καφενεῖον ποὺ νὰ ἔχῃ ἀρδιασμένα
έκα τραπέζια καὶ είματορῳ νὰ σᾶς
βεβαιώσω ἔγω ὅτι εἰς τὰς Καναρίους Νήσους, μὲ ἔνα
αίλιμα αίωνίας ἀνοίξεως, ἐδείπνησα ἔνα βράδυ Ιουλίου
ἴς ἔνα στενόχωρον δωμάτιον ξενοδοχείου, διότι ὁ ἔ-
τοδόχος δὲν είχεν οὔτε ἔνα τραπέζι εἰς τὴν αὐλήν του
τὸ πεζοδρόμιον. "Υστερ" ἀπ' ὅλα αὐτὰ νομίζω ὅτι
νὰ λέγω ὅτι τὸ σπίτι καὶ ὅτι δμοιάζει μὲ σπίτι
ίνει ἀπλὴ πολυτέλεια διὰ τὸν Ἐλλήνα, δὲν είνει οὔτε
μὲν ὑπερβολή.

“Αλλὰ πῶς τάχα ἡ Ἑλληνικὴ Πρόσωπα ἔξεμεταλεύνθη τὸ ἐλληνικὸν ὑπαιθρον;” Οταν λέγω Πρόσωπαν, εννοῶ ἐπὶ τέλους μίαν σοφὴν δύναμιν, ἀπορρέουσαν ἕπει τὰς διευθυνούσας τάξεις καὶ χρησιμοτοιοῦσαν ἄλλας τάξεις, τὰς ὁρέεις καὶ τὰς διαισθέσεις ἐνὸς λαοῦ μιᾶ την εὐτύχαν του, τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν του. Ἡ ἀπάντησις εἰνε ἐντελῶς ἀρνητική. Η μιρρώ καὶ ἀσσόφος κερδοδοκοπία πρὸ πολλοῦ προηγήθη ἡς σοφῆς ἐπισήμου Προσώπας. Τὸ ἐλληνικὸν ὑπαιθρον τὸ ἐκμεταλλεύεται ἡδη ὁ καραγκιόζης, ὁ καφε-

ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ «ΧΙΜΑΙΡΑΣ» ΓΠΟ Θ. ANNINOV

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

*Δεάντρον Παλαμᾶ: Τὰ Πρώτα Τραγούδια
1904-1907. Ἀθῆνα, τυπογραφεῖο
«Εστία» 1907.*

Ενας τόμος ποιημάτων μὲ τὸνομα: Λέαντρος Παλαμᾶς μὲ κάμνει μελαγχολικὸν καὶ μοῦ πειραζεῖ τὰ νεῦρα. Δὲν εἰνει μικρὸν πρᾶγμα νὰ σου ἐνθυμίζῃ κανένας, καὶ μάλιστα μὲ ὥδαις οντίσχους, ὅτι ἔγεοσες. Καὶ νὰ συλλογίζεσθαι διτὶ ἔχρηψες εἰς τὰ γνοτάτα σου ἔνα ποιητὴν ποὺ ἔρχεται τώρα νὰ τὸν κρίνῃς μὲ τὴν σοβαρότητα, ποὺ τόσον ἐνωρίς ἔγινεν ἀξίος της, εἰνει ἀρκετὸς λόγος νὰ τὸν κατασυντερίψῃς ἀπὸ κακῆν διάθεσιν. Ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ κάμψω διὰ τὸν μικρὸν Λέαντρον. Οἱ στίχοι του εἰνει τόσον γλυκούς, τόσον ἀδύοις, τόσον εἰλικρινεῖς, ἡ συγκίνησίς του τόσον σεμνὴ καὶ διακριτική, ἡ σκέψις του τόσον ἀβίαστη καὶ τόσον ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε τύφον, κόμπον καὶ πτωχαλαζούσειν, ποὺ μάια γαλήνη χύνεται μέσα μου ἀπὸ τὴν ἀπλῆν καὶ παθητικὴν αὐτῆν μουσικὴν καὶ μία συμπάθεια βαθυτάτη μοῦ γεννᾶται διὰ τὸν ποιητὴν ποὺ ἄγγιζει μὲ μίαν δειλὴν ἀβρότητα τὰς χορδὰς τῆς κιθάρας του. Δὲν εἰμιορῶ νὰ μαντεύω ποιὸν δρόμον θὰ τραβήξῃ δὲ νέος ποιητής, ποὺ φέρει ἔνα τόσον βαρὸν ὄνομα. Ἡ ψυχὴ του ὅμως ποὺ ἔτραφή μέσα εἰς τὴν μαντικὴν σκιάν τοῦ πολυκλάδου δενδροῦ τῆς πατρικῆς σκέψεως, ὑψώνεται πρὸς τὸ φῶς μὲ τὴν χάρων τῶν μακρούμσχων ἀνθέων, ὑψώνεται μὲ μίαν ἰδικήν της δροσεράν ζωήν. Ἡ πληρονομικότης ἔτσι πολλές φορὲς μᾶς παρουσιάζει ὡραῖας μεταπομόφωσις. Καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Ἀσκεραλούν καὶ τοῦ Γύρφιον ἔταν βλαστήση ἔνας ψαλτης τῶν ἀπλῶν, ὁραίων πραγμάτων, ἡ Ποίησις ὀπλοκήση ἔνα Παλαμᾶν ἀκόμη. Ὁ πατέρας Παλαμᾶς ἔχει πολλοὺς μαθητάς. Διὰ τὸν ίδιον Παλαμᾶν φθάνει τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ἀριστοκρατικόν του αἷμα. Τὸ ἔνα διὰ νὰ μὴν τὸν ἀφίνην νὰ κοιμᾶται, τὸ ἄλλο διὰ νὰ εἰνει ποιητής.

Πολυτελίου Δημητρακοπούλου: Ἡ Ἀγέννητη». Αθῆναι, Τυπογραφεῖον «Εστίας», 1907.

Ο φίλος μου κ. Πολύβιος Δημήτρακόπουλος είνε αναμφιβόλως ἔνα τέρας. Μεταχειρίζομαι τὸν ὄ-
ον διὰ νὰ τὸν κολακεύσω, ὅχι διὰ νὰ τὸν ὑβρίσω.
Ὑβρίζει χωνεύει πολὺ ἀδέξια μὲ τὰς δυνατὰς λέξεις.

EATPON

Θέατρον Ἀθήναιον: «Ἐγμερώνει» δρᾶμα
εἰς πράξεις τρεῖς ὑπὸ *N. Καζαντζάκη*.

ΤΟ ΔΩΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΙΑΝΟΥ ΗΓΑΝΘΑ ΟΙ ΚΡΙΤΑΙ ΆΝΩΜΟΛΟΓΗΣΑΝ
ΤΗΝ ΝΠΕΡΟΧΗΝ ΤΟΥ, ΆΛΛΗ ΗΓΑΝΘΗΣΑΝ ΝΑ ΤΟ ΘΡΑΒΕΨΟΥΝ
ΕΠΕΙΔΗ Ή ΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΙΣ ΕΦΑΝΗ ΑΝΗΘΙΚΟΣ. ΠΟΔ
ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ, έκ των άτελων περιλήψεων, εί-
χαμεν σχηματίση και ήμεις τὴν αὐτὴν ίδεαν. Ἐπη-
γίαναμεν εἰς τὸ θέατρον, προκατελλημένοι δτι θὰ
ἔβλεπαμεν ἐν γενναῖον δραματικὸν ἔργον, μορφολο-
γικῶς ἄστιον και ίδεολογικῶς πρωτότυπον και άνα-
τρεπτικον. Ή παράστασις μᾶς ἔκαμε να μεταβάλω-
μεν ἀρδην τὴν ίδεαν μας. Τὸ ἔργον μᾶς ἐφάνη, ως
δράμα, πρωτόλειον ἐλάττωματικόν, άλλη ή βάσις ου
καθαυτὸ θύτικη. Θά προσπαθήσωμεν να δικαιολογή-
σωμεν αὐτὴν τὴν ἐντύπωσίν μας.

Ἡ Λαλώ, νεάρα ὑπανδρευμένη, ἐρωτεύεται παραφόρως τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἄνδρος τῆς, ὃ διποῖος εἶνε

ποιητής. Νὰ φύγῃ μαζί του, ἐγκαταλείποντα σύζυγον καὶ τέκνον, δπως θὰ τὴν ἐσυμβούλευεν ὁ Γιατρός, — δι φιλόσοφος οἰκογενειῶν φίλος, ὁ ἀπαράτητος εἰς αὐτὸν τοῦ εἰδούς τα δράματα, — δὲν ἔχει τοῦ θάρρους. Νὰ μείνῃ, ἀλλὰ νὰ παραδίδεται κρυφά εἰς ἑραστήν της, ἀπατῶσα χρονιών τὸν ἄνδρα της, — δπως θὰ τὴν ἐσυμβούλευε ή φίλη της Φωφώ, — δὲν καταδέχεται. Παλαιές λοιπον μεταξὺν τῶν δύο ἀντιθέτων αὐτῶν λύσεων, ἀγωνίζεται, ὑποφέρει, ἀρρωστάνει. γίνεται καλά, καὶ ἐπιτέλους ἀποφασίζει νάποθάνη. Καὶ μίαν νύκτα φρικτήν, ενδισκουσα μίαν πρόφασιν, ἀποχαιρετᾶ τοὺς δικοὺς της, καὶ ἐνῷ δι ἑραστῆς τὴν περιμένει ἔξω, ἐπτίζων ἀκοῦται ὅτι θὰ τὴν ἀπαγγέψῃ, ἐκείνη μὲ σκληρότατα χέρι παίρνει φαρμάκι. Ἀνυπομόνων καὶ ἀνήσυχων διὰ τὴν βραδύτητα, ἐκείνος ἀνέρχεται καὶ τὴν εὑρίσκει ἀγωνιῶσαν. Καὶ ἡ Λαλὼ ἀποθνήσκει ἐμπόδιος του, τὴν ὕδραν κατὰ τὴν ὅποιαν τοῦ συμβούλου ἐμπάρασσαν, σαδεῖται, μετανοεῖ, ἀλλὰ δέος τοιτα

βολικὸν ἔμερον μα καρδιῶν τὸν δῷζοντα.
Ποὺν πάροχες ἡ ἀνηθικότης εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν
καὶ εἰς αὐτὸν τὴν λύσιν; Μόνον ἴσως εἰς τὰ συμβου-
λάς τῆς Φωφᾶς. 'Αλλ' αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀντιθέσιν πρὸς
τὸν Γιατρόν, ὃ ὅποιος εἶνε τὸ φιλοσοφικὸν πρόσω-
πον τοῦ ἔργου, ὃ *porte-parole* τοῦ συγγραφέως. 'Ο
Γιατρὸς εἶνε τῆς γνώμης ὅτι ὅταν μία ὑπανδρούμενή
ἀγαπᾷ ἔνα τρίτον τὸσον πολὺ, ὥστε νὰ μην ἐμπορῷ
πλέον νὰ ζησῃ χωρὶς αὐτὸν, ὅφελειν νὰ εἴτε δὲ
τὴν ἀλλήθευσιν εἰς τὸν σύζυγον τῆς, καὶ τιμίως, εἰλι-
κοινῶς, νὰ ζητῇσῃ τὸ διαζύγιον τῆς ἀπὸ αὐτὸν διὰ
νὰ ἐνωθῇ μ' ἔκεινον. Φυσικά, αὐτὸν θὰ γίνη κατόπιν
πάλις μαραζός, ἡ ὅποια θὰ τὴν πείσῃ ὅτι δὲν πρό-
κειται περὶ ιδιοτροπίας, περὶ αἰσθήματος παροδικοῦ,
ἄλλα περὶ πάθους, τὸ ὅποιον εἶνε ἀδόνιτον νὰ βγά-
λῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῆς, χωρὶς νὰ βγῇ μαζὶ καὶ αὐτῆς.
Τότε εἶνε τὸ μοιραῖν, πρὸ τοῦ ὅποιου θὰ ὑποκύψῃ
καὶ οὐ σύνγονος καὶ ἡ κοινωνία. Τὴν λύσιν, τὴν ὅποιαν
ἐπρότεινεν ἡ Φωφά, ἡ κοινωνία τὴν ἀποκρούει. 'Αλλὰ
τὴν λύσιν, τὴν ὅποιαν ἐπρότεινεν ὁ Γιατρός, ἡ κοι-
νωνία τὴν ἀποδέχεται. 'Η κοινωνία πάντοτε συγχωρεῖ
ἔνα διαζύγιον, ὅταν χωρὶς δύο ἀνθρώπους πού δὲν
ομμαφοῦν. Καὶ τί μεγαλητέος ἀσυμφωνία είμπορεῖ

νά ψύχει μεταξύ δύο, ὅταν ὁ ἔνας ἀγαπᾷ τρίτον; Καὶ τι ἔχει νό εἴπη ἡ κοινωνία, ὅταν μετά τὸ νόμιμον δια-
ζύγιον, ὁ ἔνας ἐνώθη νομίμως μὲ τὸν τρίτον αὐτόν,
ἀφίνων ἐλεύθερον καὶ τὸν ἄλλον νὰ εἴσῃ τὸν ἀλλήλη
συντροφόν του; 'Ἄλλος' αὐτὸς εἶνε τὸ λογικώτερον καὶ τὸ
ἡδικώτερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Καὶ ὁσάκις ἡ σύζυ-
γος δὲν είνε Φωφόρ, αὐτὸς γίνεται κατὰ κανόνα, καὶ ἡ
κοινωνία, διστακτική μόνον εἰς τὴν ἀρχήν, — μέχρι δη-
λαδὴ τῆς νομιμοποίησεως, — κατόπιν τὸ ἐπιδοκιμά-
ζει. Τὸ δὲ νέον ζεῦγος, τὸ νόμιμον, είνε δεκτὸν παν-
τοῦ μετά πάσης τιμῆς.

Ἐν τούτοις, οὔτε ἀντὸ δῆλαλό δὲν είχε τὸ θάρρος νὰ κάμη. Ὁ τρίτος ἦτο ἀδελάρδος τοῦ ἀνδρός της. Εἶχε και ἔνα κοριτσάκι, τὸ ὅποιον ἐλυπεῖτο νάφρηση ἢ νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του. Ἐφοβεῖτο τὸ σκάνδαλον τῆς ἀρχῆς, ἵσως τὰς ἐνοχλήσεις Ἀλλὰ μόλις ἐπεισόθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν τὰ πλέον νὰ ζήσῃ χωρὶς νὰ φεύγεται, νὰ ἀποκρίνεται, νάπατα τὸν ἄνδρα της, γενναίως και τιμών πάλιν ἀντοκτονεῖ. Ὁ συγγραφεὺς φρονεῖ ὅτι ἡ Λαλὸ ἀποθνήσκει, ἐπειδὴ δὲν ἔξημέρωσεν ἀκόμη ἡ νῦν τῶν κοινωνιῶν προληψεων. Μόλις ἔγινεράνει. Ἀλλ' ἡμεὶς φρονοῦμεν ὅτι ἡ Λαλὸ ἀποθνήσκει ἀπὸ ἀδυναμίαν. Ἄν της ισχυροτέρα, θὰ ἔζησε, θὰ ἔπαμεν ὅτι ἔπειρε και θὰ ἤτο εὐτυχής· Ἀδιάφορον! Ή δειλὴ λύσις, τὴν ὅποιαν δίδει ὁ συγγραφεὺς, ἵσως φαινεται ἀκόμη ἡθικωτέρα και ἀπὸ τὴν ἄλλην Ὁ θάνατος ἔξαγνίζει τὴν ἡφαίδα και πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν ἐκείνων, εἰς τοὺς ὅποιους τὸ πάθος της, τὸ ἀνώτερον ἐαυτῆς, θὰ φύνειτο βέβηλον. Και ἀποδύμεν πολὺ πᾶς οὔτε αὐτὴ ἡ λόισις, αὐτὴ ἡ κάθαρσις, ἣν θέλετε, δὲν ἥμπορεσε νὰ ἐνθαρρύν-

τοὺς κριτὰς τοῦ Παντελίδειου, φοβηθέντας μὴ βρα-
βεύσουν τὴν ἀνθυπότητα.

Τὸ δῷμα μᾶς ἐφάνη προϊόν ἀρχαρίου δραματικοῦ, μὲ μεγάλας ἀκούῃ ἐλλείψεις. Δὲν ἔχει δρᾶσιν, παρὰ μόνον σχεδὸν εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν. Τὰ πρόσωπα λέγονταν ὅραια λόγια, πολλάκις περιττά, καὶ κάποτε τετραμένα. Οἱ χαρακτῆρες διαγράφονται ἀμαθότατα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει δὲν ἔχουν τίποτε τὸ πλαστικόν. 'Αλλ' ὅ, τι ἔξυπνον τὸ ἔργον, εἶνε τὸ ὑφός. Αὐτὸς ἡ-πάτησε τοὺς περισσοτέρους, ὥστε νὰ νομίσουν ὅτι τὸ δῷμα, ὡς δῷμα, ἔχει μεγαλητέρων ἀξιῶν ὅτι ὅσην ἔχει πραγματικῶς. 'Αλλὰ καὶ τὸ ὄντος δὲν εἶνε βέβαια μικρὸν πρόσγαμα! 'Ο καὶ Καζαντζάκης εἶνε ποιητής καὶ τὰ λογικὰ μέρη τοῦ ἔργου του εἶνε ὅραιότατα. Καὶ μόνον αὐτὸς κάμνει ἥδη τὸ «Ἐμμερώνει» ἔργον φιλολογικούν.

Τὴν Λαλὸν ὑπεδύθη ἡ παλαιώμαχος Καὶ Εὐαγγελία
Παρασκευοπόύλου. Κατὰ τὴν συνήθειάν της, εἶγεν
ἔδω κ' ἔκει ἐγγιμάς υπεδρούχος. 'Αλλ' εἰς τὴν τρίτην
πρᾶξιν ἦτο ἀληθινά θαυμασία κ' ἔκαμεν ἐναῦταν
ὅπως καμμία ἐλληνὶς ἥνθοποιὸς δὲν θὰ ἡμποροῦσε νὰ
τὸν κάμψῃ, ἐναῦταν ποὺ θὰ τὸν ἐζήλευε καὶ οἱ
Σάρα Μπερνάρα. Και εἰδαμεν ἀκόμη μίαν φροάν, ὅτι
ἡ πλέον δυνατή γυναίκα τοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου, είνει
ἡ Εὐαγγελία Παρασκευοπόύλου, ἀληθῶς δαιμονία καὶ
μέχρι σήμερον ἀνυπέρβλητος.

Θέατρον Νεαπόλεως: «Ο Κολοκοτρώνης εἰς θάνατον» ιστορικὸν δρᾶμα εἰς πράξεις τέσσαρας, ὑπὸ Σ. Ποταμιάνου.

‘Η ύπόθεσις είνε γνωστή ἀπό τὴν Ἰστορίαν. Ο κ.
Ποταμιάνος δὲν ἔκαμε τίτοτε ἄλλο παρὰ νά την σκη-
νοποιήσῃ. Δέν λέγομεν νά τὴν δραματούσῃ, διότι
τὸ ἔργον του δὲν είνε δραφά νέβαια. Ἐν τούτοις,
ὅπως καὶ πέρους τὸ εἰλατειν εἰς αὐτὴν ἐδῶ την θέσυν,
ἐπ’ ἐνκαιρίᾳ του «Καποδίστρια», δ. κ. Ποταμιάνος ἔχει
πολλάδις ἀρετάς δραματικού συγγραφέως καὶ μᾶς φαι-
νεται ἵκανος νά συγκινήσει καμμίαν φοράν ἐν ἀκροα-
τήριον καὶ χωρὶς νά προστρέψῃ εἰς τὰ συγκινητικά
τῆς Ἐθνικῆς Ἰστορίας.

Ο «Κολοκοτρώνης» ἀνεβιβάσθη μὲ ἐπιμέλειαν καὶ πολυτελείαν, ἔκαμε καλλίστην ἐντύπωσιν καὶ παῖξεται συνεχῶς.

Nέα Σκηνή: «Παναθήναια» ἐπιθεώρησις εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Χ. Ἀρνίνον καὶ Γ. Τσουκόπουλον.

‘Η ἀθηναϊκὴ αὐτὴ ἐπιθεώρησις θριαμβεύει κάθε
βράδυν εἰς τὴν «Νέαν Σκηνῆν». Ἰσως ἡμποροῦσε νό^τ
ητο καὶ πλέον ἔξυπνη· ἀλλ᾽ είνει ἡ ἔξυπνοτέρα ἀπ' ὅ^τ
σας ἔγιναν ἔως τώρα. Καὶ ἔχει την εὐτυχίαν νὰ παι^ν
ζεται ἀπὸ τοὺς νεοσκηνάτους ζωγράφους. Τοὺς ἀθή^ν
ναϊκοὺς τύπους, οἱ διοποιοὶ παρελαύνουν σωρηδόν, ο^ι
καλοὶ ἥθωποιοι τοὺς μιμοῦνται τελείως. Εἶνε δὲ αὐτό^ν
χρημα ὑθαμασία ἡ Κα Γαρβηλίδη, δταν μιμῆτα
τὸν πεφίημον Ζύπ, μιμούμενον τὴν ὁδίαν τοῦ Θερό^δ
Ἐν γένει εἰς τὰ «Παναθήναια» δι κόσμος γελᾶ^π πολύ^ν
Τί ἄλλο εἰμπορεῖ κανεὶς νάπαιτηση ἀπὸ μίαν ἐπι^ν
θεώρησιν;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ηέν 'Αθήναις ἐπιτροπὴ πυὸς Ἰδουσιν ἀνδριάντο τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ἐπιτροκήρυξε διε θνῆ διαγνωσμόν. Διατί ὅμως αὐτὰ τὰ ὄρη πού θέτε ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τοὺς καλλιτέχνας; Νὰ παριστάνετο πεζὸς καὶ ὅρθιος ὁ αὐτοκράτορας μὲ γυνῶν τὸ ἔιφο καὶ ἐμπτοῦς στὰ πόδια του γά κειται νεκρὸς γενίτσαρος

Ἐνα τέτοιον περιορισμὸν τὸν ἐννοοῦμεν ὅταν πρόκειται νὰ κτίσωμε τὸ σπίτι μας. Θέλω τόσα δωμάτια, ἔτσι τὴν πόρτα, ἔτσι τὰ παραθύρα κτλ. Διὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Παλαιολόγου, τὶ νὰ σᾶς ποῦμε; δισφωνοῦμεν. Βέβαια δὲν ἔχομεν ψῆφον ἀφοῦ δὲν εἴμεθα ἐπιτροπή. Αλλ' ἔχομεν καθῆκον νὰ ὑποβάλλωμεν τὴν γνώμην μας. Καὶ ἔχομεν πεποιθήσιν ὅτι τὰ πρόσωπα ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν ἐπιτροπὴν εἰμποροῦν, ὃν ἔχουμε δίκαιον, νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν. Εἶναι καιρὸς νὰ διορθωθῇ τὸ πρᾶγμα, ἂν τὸ παραδεχθοῦν. Διότι εἶναι ἵσως κίνδυνος νὰ μὴ συμμετάσχουν οἱ μεγάλοι εὐρωπαῖοι καλλιτέχναι. Βέβαια, ἀφοῦ προχρύττουν διεθνῆ διαγωνισμὸν ἀποβιλέπουν καὶ εἰς αὐτοὺς. Ἀλλ' ἔτσι τοὺς ἀποκλείουν, ἀς εἶναι βέβαιοι.

Ἐπειτα κάτι ἀλλο ἀκόμη τὸ βραβεῖον τῶν χιλιάδων (ὅς ήσαν καὶ 100 αἱ χιλιάδες) χωρὶς τὸ δικαίωμα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου; Τὸ πρᾶγμα ἀρχίζει νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὰ δρια καλλιτεχνίας Θά ἀνατεθῇ ἡ ἐκτέλεση εἰς κανένα μαρμαρογλύφον; Καὶ τότε ποὺς θὰ δώσῃ εἰς τὸ ἔργον τὴν πνοήν ποὺ θὰ χρειάζεται διὰ νὰ ζήσῃ; Ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀπλοῦ ἐργάτου βέβαια δὲν περιμένει κανεὶς τέτοιο θαῦμα.

Ἄς προσέξῃ ἡ ἐπιτροπὴ. Τέτοια ἔργα ἐγκλείοντα τὰ ίδιανα δόλοιλήρουν ἔχουντος ἀπατοῦντα τόσας δαπάνας, ἀς μᾶς ἀπασχολήσουν κάτι περιστέρον. Τὸ ἀξέσουν.

ΕΙΣ τὸν Νέον Ἑλληνομνήμονα τοῦ κ. Σπ. Λάμπρου τεῦχος 30 Ιουνίου γίνεται λόγος περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Σαράφη Πιτζιποῦ Ἑλληνικὸς Ἀντοκρατορικὸς Στόλος, τὸ δποῖον θὰ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶνται μας ὅτι κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ ειδικοῦ συνεργάτου μας ὡς γραφέν ἐπὶ τῇ βάσει πλαστῶν χειρογράφων, τῶν ὅπιων τὴν πλαστότητα δὲν ἡδυνήθη ὃ συγγραφεῖς νὰ διακρίνῃ. Ὁ κ. Λάμπρος ἀποδίδει τὰ ἐν λόγῳ χειρόγραφα εἰς τὸν πολὺν Σιμωνίδην, γνωστὸν ἀπὸ πλείστα τοιαῦτα κατορθωμάτα τοῦ πλαστογραφήσεως παλαιῶν χειρογράφων. Εἶναι ἀλληλές ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Νέον Ἑλληνομνήμονος, στενά κάπως, δὲν πειθῶν ἐξ ὀλόκληρου τὸν ἀναγνώστην περὶ τῆς σιμωνιδείου αὐτῶν προελεύσεως. Ἰσως ἀγνότερο, ἀν γινῃ ἀνάγκη, ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀφοῦ μάλιστα ὁ κ. Σαράφης ὑπόσχεται νὰ ἐκδώσῃ καὶ δεύτερον τόμον διαφωτιστικὸν τοῦ ἐκδιόθεντος.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδειά τοῦ 'Υπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δρ. 2 239.50	
Ἀλέξανδρος Τσάβαλος	10.80
Ἀπόστ. Μελίδης	5.—
Δρ. 2 255.30	

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τὸν θεοριοὺς μῆνας Ιούνιον, Ιούλιον καὶ Αὔγουστον τὰ «Παναθηναία» ἐκδίδονται εἰς τεύχη μηνιαῖα διπλά.

«Τὸ Βιβλίο τῆς Αντοκρατείρας Ἐλισάβετ» τοῦ διποίου δρχίσαμεν τὴν δημοσίευσην εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο, θὰ ἔξακολουθήσῃ ἐν συνεχείᾳ διόπλιτον.

Εἰς τὸ Όδειον Λόττενορ συνεστήθη δραματικὴ σχολή. Ὁ κ. Θ. Οἰκονόμου θὰ διδάσκῃ ἀπαγγελίαν καὶ ὑποχριτικήν, δ. κ. N. I. Λάσκαρης ιστορίαν τοῦ θεάτρου, δ. κ. Γρ. Ξενόπουλος στοιχεῖα αἰσθητικῆς καὶ δραματολογίας.

Εἰς τὸ ἐσχάτως γενόμενον ἐν Fribourg χημικὸν συνέδριον (28 - 31 Ιουλίου ν.) δικαθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης κ. Φλιππος Guye καὶ δ. Δημητρίος E. Τσακαλώτος, βιοηθός αὐτοῦ, ἀπὸ κοινοῦ ἔκαμπαν ἀνακοίνωσιν «περὶ τοῦ ἀκριβοῦντος προσδιορισμοῦ τοῦ κρυσταλλικοῦ ὄδειος».

Ἀπέθανε ὁ ἔλλην θαλασσογράφος Βολανάκης. Πέρι τοῦ ὄντος δικράνου καὶ τοῦ ἔργου του γράψει εἰς τὸ τεύχος αὐτὸν δ. κ. Παύλος Νιοβάνας.

Τὸ σκίτσο ποὺ ἔδημοισεύαμεν εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος Ὁ Σολωμὸς τεκνος, εἶναι ἐνὸς Κερκυραίου ζωγραφού, τοῦ ὄποιον ὄμως δὲν γνωρίζουμεν τὸ ὄντομα. Τὸ σκίτσο είχε σταλῆ ὑπὸ τῆς κυρίας Σορδίνα εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ζακύνθου διὰ τὴν ἐκαπονταετηρίδα τοῦ Σολωμοῦ.

Ο φίλος καὶ συνεργάτης μας κ. Γεώργιος N. Κοφινᾶς τιμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν προήχθη εἰς τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀχαροῦν ἐργάται σκάπτοντες εὐδρήκων μὲν δριλῆν μὲν κρωματισμένος παραστάσεις. Η ὁδία κατεσχέθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

Τὸν Ιούλιον ἐορτάσθη εἰς τὸ Παρίσι η πεντηκονταετηρίδης τοῦ θανάτου τοῦ Μπερανζέ.

Ο συνεργάτης μας κ. Στέλιος Σεφεριάδης μετέφρασε ἐμμέτρως τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον».

Μελέτη τοῦ ἰδίου «Περὶ τοῦ ἐτησίου κηρούματος τοῦ ἐπωνύμου ἀρχοντος ἐν Ἀθήναις» ἔδημοισεύθη εἰς τὴν Revue de Droit.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η Σκοπευτικὴ Ἀσκητὴς τοῦ Ἐθνους ὑπὸ Γεωργίου Δροσίνη. Ἀθῆναι Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων, λεπτὰ 50.— Δωρεὰν ἀποστέλλεται πρὸς πᾶσαν Διοικητικήν, Δημοτικήν, Κοινωνικήν καὶ Σχολικήν Ἀρχήν, ζητοῦσαν ἀντίτυπα παρὰ τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ὑπὸ Ἀθαν. E. Τσακαλώτου. Ἀθῆναι, τυπ. Π. Δ. Σακελλαρίου 1907.

Δεῖπνα καὶ συμπόσια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπὸ Γεωργίου N. Φιλαρέτου. Ἀθῆναι 1907, τυπογρ. Ανέστη Κωνσταντινίδου.

Οραμα τοῦ Κωνσταντίνου λόγος Κωνσταντίνου Γ. Ζησίου 29 Μαΐου 1907. Ἀθῆναι τυπογρ. «Κράτους».

Ἀμερικὴ καὶ Ἀμερικανὸν ὑπὸ N. Γκορτζῆ Ἀθῆναι. Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων, λεπτὰ 40.

Τὰ πρῶτα Τραγούδια Λεάντρου K. Παλαμᾶ. Ἀθῆναι τυπογρ. «Ἐστία» 1907 δρ. 2.

Η Ἀγέννητη ἐξωτικὰ τραγούδια ὑπὸ Πολυβίου T. Δημητρακοπούλου. Ἀθῆναι 1907 τυπογρ. «Ἐστία» δρ. 5.

Ἀλήθεια καὶ ψέμα ιστορίες για παιδιά καὶ φιλοσόφους, ὑπὸ Παύλου Νιοβάνα. Ἀθῆναι, 1907 ἔκδοσις «Νοῦμα».

Ἀπομνημονεύματα Σμυρναίου χαρτοπαιάκιου ὑπὸ Χρ. Βασιλακάκη. Ἀθῆναι 1907 δρ.

Μελέτη περὶ δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως ὑπὸ Γεωργίου Παπασωτηρίου. Ἡράκλειον Κρήτης, ἔκδ. N. Αλικιώτης.

Application de la loi de Trouton à la détermination des élévations moléculaires des points d'ébullition des dissolutions; par D. E. Tsakalotos. — Comptes rendus de l'Académie des sciences. Paris, 1907.

ΤΟΜΟΙ ΤΟΝ 'ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,, ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΙΝ

Οι τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 5ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος καὶ 12ος πωλοῦνται πρὸς δραχ. ἥ φρ. ΔΥΟ ἔκαστος.

Ο 10ος τόμος πρὸς δρ. ἥ φρ. ΤΕΣΣΕΡΑ.

Διὰ κάθε τόμου προσθέτομεν εἰς τὰς ἀνωτιμὰς 50 λεπτὰ διὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ 1 φράγμον διὰ τὸ ἔξωτερικὸν ταχυδρομικά.

Αἱ δλίγαι ὑπολειπόμεναι ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙΡΑΙ Τῶν «Παναθηναίων», ἐν δλω τόμοι 12, πωλοῦνται πρὸς δρ. 100 ἔκάστη.

Αἱ παραγγελίαι στέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» δόδος 'Αριστοτέλους 35 'Αθήνας καὶ προπληρώνονται.